M. Kogălniceanu

SCRISORI
DIN TIMPUL STUDIILOR

PUBLICATE
de
PETRE V. HANEȘ
Profesor secundar

EX-LIBRIS

Volum autorizat de Onor. Minister al Instr. Publ. cu ord. No. 9 din 27 Iunie 1934 ca lectură particulară pentru clasele II, III, VII și VIII

EDITURA TIPOGRAFIILE ROMÂNE UNITE, S. A.
BUCUREȘTI RAHOVEI, 42

www.dacoromanica.ro

Editiunea Societății
Prietenii Istoriei Literare
Bucuresti

www.dacoromanica.ro

M. KOGĂLNICEANU
pe la 1840—1850.

www.dacoromanica.ro

Ne permitem să extragem din raportul d-lui I. Garabet, profesor de L. Română la Liceul Cantemir, către Onor. Consiliu Permanent al Instrucțiunii Publice următoarele aprecieri despre ediținea de față.

„E un mare serviciu pe care îl aduce istoriei literare d-l prof. P. V. Haneș prin publicarea scrisorilor M. K„ căci din nimic nu se desprinde mai lămuit personalitatea unui scriitor decât din scrisorile rămase dela el.

„E o carte care se citește cu plăcere și interes.

„Va fi una din cele mai folositoare lecturi particulare pentru elevii școalelor secundare“.

Editura

www.dacoromanica.ro

PREFAŢA.

Scrisorile lui M. Kogălniceanu dintre anii 1834 şi 1849 se păstrează şi astăzi. Le-am copiat şi le-am publicat odată în revista „Convorbiri Literare", pe cele dintre 1834 şi 1838, şi a doua oară în volum, completându-le cu cele dintre 1838 şi 1849[1].

Kogălniceanu scria pe atunci cu litere vechi sau slavoneşti sau cirilice.

Până pe la 1840 scrie chiar cu accente, nu numai pe silabele finale intonate, dar şi pe cele interioare — aici n'am mai reprodus accentele. Dela 1840 înainte, deşi scrie tot cu cirilice, începe să se apropie mai mult de alfabetul latin şi părăseşte accentele. Am căutat să redăm cât mai exact scrisul lui K., dar cu ortografia actuală, introducând liniuţa *şi* apostroful *oriunde era nevoie* (m'am *în loc de „mam"*, să-mi *în loc de „sămi"*). *Formele*

---

[1] M. Kogălniceanu, *Scrisori*, Bucureşti, Minerva, 1913. In prefaţa acelui volum am mai dat şi alte lămuriri, cari nu-şi au loc în ediţiunea de faţă.

www.dacoromanica.ro

duble (domneta *şi* dumneata, Ieşi *şi* Iaşi, petrecere *şi* pitrecire, pe *şi* pre), *ori triple* (portofeiu, portofel *şi* portofoliu) *le-am reprodus exact, ca fiind de mare preţ pentru evoluţia limbii lui Kogălniceanu.*

Petre V. Haneş

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

1. Ce cuprind scrisorile?

In 1834, Mihail Sturza ajunge domnul Moldovei şi se gândeşte să dea o cultură deosebită fiilor săi, Dimitrie şi Grigore. Se hotărăşte să-i trimită la Lunéville în Franţa, unde trăia şi da lecţii, la colegiul de acolo, abatele Lhommé, care pe vremuri fusese prin Moldova şi-i dase lecţiuni chiar lui. Pe copii nu-i trimete însă singuri, ci împreună cu un coleg al lor de şcoală, Mihail, fiul vornicului Ilie Kogălniceanu. Drumul dela Iaşi la Lunéville l-au făcut în trăsură, cu harabale şi cu diligenţa, prin Botoşani, Iţcani, Lemberg, Viena şi Strasbourg.

La plecare, Mihail a primit dela tată-său ordinul să-i scrie din fiecare localitate, cum au mers şi ce au văzut mai însemnat. Aceasta e sorgintea primului grup din colecţia de faţă: „Scrisori din drumul spre Lunéville". Admirăm în ele stăruinţa cu care tânărul Kogălniceanu îndeplineşte ordinul ta-

www.dacoromanica.ro

tălui său, desvoltatul său spirit de observaţie şi preocuparea neîntreruptă cu comparaţiuni între ce vedea acolo şi ce lăsase în Moldova. Este numai decât impresionat de marea diferenţă dintre cultivarea pământului în Galiţia şi în Moldova şi-şi exprimă dorinţa să găsească la întoarcere o stare mai bună. Când trece prin Olmütz, vizitează întăriturile. Cere pretutindeni lămuriri, însemnează numele localităţilor şi pentru satisfacerea curiozităţii şi pentru cele ce avea să scrie acasă.

Ajuns la Lunéville, se aşează îndată pe lucru, lasă în urmă la studii pe fiii domnitorului şi pe aproape toţi colegii lui francezi, ocupând în clasă locuri de frunte. Se pune în curent cu literatura franceză şi-şi formează o bogată bibliotecă.

2. Dragostea de Franţa şi în deosebi de Paris.

Şi astăzi Parisul e un ideal pentru majoritatea tineretului nostru. Era cu atât mai mult atunci, când pătura conducătoare avea cultură exclusiv franceză. Planul de instrucţiune al copiilor lui Mihail Sturdza şi al lui Kogălniceanu fusese întocmit tocmai sub stăpânirea acestei stări de spirit. Copiii aveau să facă trei ani la Lunéville, ca să sfârşească cursul liceial, şi să treacă apoi la Paris pentru drept. Ca toată lumea, şi tânărul Mihail iubea Franţa şi în deosebi Parisul. Iubirea aceasta a cres-

www.dacoromanica.ro

cut simțitor în timpul cât a stat la Lunéville, atât prin cunoașterea mai de aproape a culturii franceze, cât și prin discuțiunile ce urmau toată ziua despre Paris, un ideal și pentru Francezii din Lunéville, nu numai pentru Românii din Moldova. Din Lunéville, Kogălniceanu era în corespondență și cu prietenii de școală din Iași, în special cu Millo, viitorul actor, și cu V. Alecsandri, viitorul său tovarăș de luptă literară. Alecsandri era la Paris; el își ajunsese idealul înaintea lui Kogălniceanu. In vara anului 1835, spătarul Alecsandri avea să treacă prin Lunéville la Paris, să-și vadă băiatul. Mihail află aceasta din scrisorile lui „Vasilică" și scrie acasă să facă bine babaca — așa-i zice în scrisori tatălui său — să roage pe spătarul să-l ia și pe el la Paris pe timpul vacanței celei mari. „Mult aș dori ca să văz și eu acest frumos oraș, minunea lumii", exclamă el.

Kogălniceanu n'a avut noroc. Nu numai că în vara aceea nu s'a dus la Paris, dar planul studiilor s'a schimbat; și, după un an de școală la Lunéville, a fost trimes la Berlin. Vestea aceasta care-l depărta și mai mult de idealul tinereții lui a venit ca un trăsnet. A plecat amărît la Berlin; și cât a stat acolo, deși a avut parte de multe satisfacții sufletești, deși a locuit la pastori francezi și în contact mai mult cu colonia franceză de acolo, totuși nu odată transpiră din scrisori amărăciunea că nu stu-

www.dacoromanica.ro

diază la Paris. Inainte de a pleca din Lunéville, a încercat tot ce-i sta prin putință ca să rămâe în Franța, dar fireşte fără succes. Cine sta să-l as culte atunci? E emoționant să urmăreşti în corespondența lui încercările acestea. Ba că e dator unui librar din Lunéville şi, dacă pleacă din Franța, trebue să-şi vândă cărțile şi să-i plătească, pe când dacă rămâne în Franța, fie şi în alt oraş, librarul n'acordă plata în rate lunare; ba că atât el, cât şi beizadelele — copiii domnitorului — au prea multe cărți şi le e greu să le transporte tocmai la Berlin, pe când la Paris e mult mai aproape ; ba că la Berlin clima e friguroasă şi umedă ; ba că acolo vor uita limba franceză. Surorilor le spune lucrul mai direct : „En Allemagne on est plus tranquille... cependant je voudrais mieux rester en France ; cependant je préfèrerais être en France"; „je suis mécontent de quitter Lunéville, parce que j'ai quitté en même temps la France"; „je voudrais cent fois mieux rester en France"[1]. *Şi nu l-a părăsit gândul de a vedea Parisul nici cât a stat la Berlin. Când e nevoit să se întoarcă în Moldova scrie tatălui său din nou că vrea să vie acasă, dar mai întâi să vadă Parisul ; „însă dintâi să merg să văz Parisul". Nici atunci nu l-a slujit norocul şi a tre-*

[1] Vezi volumul „M. Kogălniceanu, *Scrisori către surorile sale*", tot în colecțiunea „Literatura clasică românească".

www.dacoromanica.ro

buit să-şi încheie studiile şi să înceapă activitatea lui literară la Iaşi, fără să-şi fi izbândit visul. Nu s'a lăsat însă. A mai încercat în 1840, când a fost oprit la Viena de poliţia austriacă şi trimes înapoi la Iaşi, cum ai trimete pe un turburător, fapt care l-a indignat peste măsură şi, împreună cu alte nemulţumiri din Iaşi, l-a făcut, nu mult după aceea, să renunţe momentan la activitatea lui literară şi istorică, să-şi vândă tipografia şi să plece din nou la Paris, după ce se va fi asigurat că poliţia din Viena luase informaţii mai bune despre el. Ia' după câţiva ani şi cu câte greutăţi şi-a izbândit marele Kogălniceanu scumpul vis al tinereţii de a vedea Parisul! Dar fără îndoială că de puţine ori în viaţă va fi fost el cu adevărat fericit, de cum a fost în momentul intrării în Paris, oraşul pe care-l considera şi-l numise încă dela Lunéville „oraşul lumină".

3. Mediul în care s'a format Kogălniceanu.

Mediul care a format pe Kogălniceanu n'a fost cel revoluţionar al Parisului, nici al studenţilor germani. A fost un mediu select, ca pentru fiii unui şef de stat, cum erau copiii lui Mihail Sturza, un mediu de familii princiare, de oameni culţi, de oameni politici şi de ştiinţă. Kogălniceanu avea legături de prietenie cu Prinţul de Cumberland, moş-

www.dacoromanica.ro

tenitorul tronului Hanovrei. In casa lui a cunoscut pe fiii lui Ludovic Filip, regele Franței.

A stat în gazdă la pastori francezi de seamă — unul din ei era rudă cu contele Schwerin și l-a dus într'o vacanță la moșia acestuia, ca să cunoască agricultura germană. A fost odată prezentat chiar regelui Prusiei. A cunoscut în saloanele pe cari le frequenta consilieri de stat, a cunoscut pe Alexandru Humboldt, în definitiv un mediu care-l îndrepta spre cercetări științifice, spre preocupări înalte. Articolul lui despre literatura românească din Magazin für die Literatur des Auslandes, *ca și* Esquisse sur les Cigains *și* Histoire de la Valachie, *toate din 1837, se datoresc acestui mediu ; și nu le-am fi avut, dacă autorul ar fi trăit viața cafenelelor Parisului, ori pe cea de băutură și sporturi a unora dintre studenții germani. Mediul acesta n'ar fi produs nici lărgimea de vederi, nici înălțimea de suflet, nici spiritul de ordine, nici superioritatea necontestată, al căror demn reprezentant a fost Kogălniceanu.*

4. Reprezintă Kogălniceanu influența germană la noi?

In discursul din 1891 dela Academia Română, cu prilejul aniversării de 25 de ani ai acestei instituțiuni, vorbind în fața M. M. L. L. Regelui Carol

www.dacoromanica.ro

I-iu şi Reginei Elisabeta, Kogălniceanu a insistat mult asupra instrucţiunii primite la Berlin şi asupra adâncei înrâuriri exercitate asupră-i de cultura germană. A amintit saloanele pe cari le frequenta, personajele literare de seamă pe cari le-a întâlnit, ca Humboldt şi Wilibald Alexis, a descris în culori pline de admiraţie Universitatea din Berlin, numind-o a doua sa mumă şi atribuindu-i o influenţă covârşitoare asupra sufletului său. In acelaşi timp însă atrăgea atenţiunea că vorbea aşa nu fiindcă era faţă familia regală, reprezentantă prin excelenţă a culturii germane, că nu din curtenire pentru un Hohenzollern admira spiritul german, ci din respectul cuvenit curatului adevăr :

„Toată vieaţa mea, şi tânăr şi în vârsta coaptă, am mărturisit în mai multe rânduri că culturii germane, că Universităţii din Berlin, că societăţii germane, bărbaţilor şi marilor patrioţi cari au operat reînălţarea şi unitatea Germaniei, datoresc în mare parte tot ce am devenit în ţara mea şi că la focul patriotismului german s'a aprins făclia patriotismului meu român" *(An. Acad.*, XXIII, 264).

Şi în altă parte :

„Mulţumită contactului meu cu atâţia bărbaţi însemnaţi ai Germaniei şi primit în cercurile politice din Berlin, am avut fericita ocaziune de a-mi îmbogăţi mintea cu ideile reformatrice ce atunci inspirau înaltele inteligenţe ale Germaniei. Da, Universităţii din Berlin, a doua mea mumă, Universităţii Frederica Wilhelma, da, exemplului ce mi-a dat amorul pentru patria ger-

www.dacoromanica.ro

mană şi pe care l-am găsit în toate păturile societăţii germane, fie nobilime, fie burghezime, datoresc eu amorul pentru patria română şi spiritul liberal care m'a însufleţit în toate actele vieţii mele" *(idem,* 263).

Corespondenţa lui dintre 1835 şi 1838, tocmai anii de studiu la Lunéville şi Berlin, ne vine în ajutor, ca să lămurim mai bine chestiunea aceasta. In 1891, Kogălniceanu uitase ce scrisese acasă cu 50—60 de ani în urmă, tocmai în vremea când trăia în mijlocul culturii pe care o va glorifica în 1891. Am văzut mai sus cu ce părere de rău a părăsit Lunévilleul şi Franţa, am văzut cum dorul de Paris l-a stăpânit ani de-a-rândul printre toate mulţumirile ca şi nemulţumirile ce le-a avut. Pe lângă acestea, la Berlin el n'a cunoscut vieaţa propriu zis prusiană, ci tot pe cea franceză, fiindcă a stat în casă la pastori francezi şi în mijocul coloniei franceze stabilite în capitala Prusiei din timpul revocării edictului din Nantes. In casă vorbea franţuzeşte, slujba bisericească o asculta Duminica şi sărbătorile în franţuzeşte la biserica protestantă a coloniei franceze. Se ducea la reprezentaţii teatrale franceze, iar operele principale publicate de el la Berlin sunt scrise tot în limba franceză.

Nu numai atât. Kogălniceanu avea chiar aversiune pentru societatea şi vieaţa special germane. In discursul dela Academie, e adevărat, zugrăveşte în culori frumoase societatea germană pe care o fre-

www.dacoromanica.ro

quentase. Vorbind de casa pastorului Ionas, unde sta în gazdă, ne spune că acolo

„se aduna societatea cea mai aleasă şi din nobleţă şi din burghezime, care de pe atunci luase un loc însemnat în Germania, puindu-se în fruntea ideilor naţionale şi a reformelor sociale cari se răspândise în toată Germania. Steagul lor era înainte d toate Unirea patriei germane" *(idem,* 258–9).

Dar în 1835 nu spunea aşa. Spunea că în relaţii era un spirit ceremonios şi flegmatic, că se discuta numai de cartofi, de câini şi de pisici şi că niciodată n'ar putea trăi într'o asemenea societate :

„Je suis allé dans plusieurs belles sociétés de Berlin, mais *je n'y pourrais jamais vivre.* Il y a un ton flegmatique, cérémonial, à en mourir d'ennui. Les demoiselles sont bêtes et laides, elles ne vous parlent que par *oui* et par *non.* Malgré cela on ne permet à aucun jeune homme de leur parler. Aussitôt que vous leur parlez, elles fuient. Alors les vieilles mamans s'emparent de vous, vous mettent entre elles à tables; vous leur versez à boire et vous êtes obligé de répondre à toute leur conversation, qui n'a pour sujet que les choux, les pommes de terre, les chats et les petits chiens. *C'est terrible ! ! !*"

Am citat un singur pasaj. In spiritul acesta este însă toată corespondenţa din Berlin a lui Kogălniceanu. Nu găsim niciodată laude pentru cultura, nici pentru spiritul german.

Cei cari au admis o influenţă germană asupra

www.dacoromanica.ro

lui Kogălniceanu s'au oprit la două însuşiri ale acestuia: A. D. Xenopol la „ideile liberale", N. Iorga la „ideile de respect pentru poporul muncitor şi creiator"; cel dintâiu în discursul său de recepţie dela Academie (pag. 8), cel de al doilea în Istoria literaturii româneşti în veacul XIX-lea *la capitolul despre C. Negruzzi şi colaborarea lui la* Dacia Literară *(ed. I, vol. II, pag. 41). Aceste însuşiri însă nu sunt germane, deşi Kogălniceanu le-a întâlnit la Berlin şi în Prusia, şi nici n'au trecut în sufletul marelui nostru scriitor mulţumită numai şederii sale la Berlin. Ideile liberale şi dragostea de poporul de jos erau în aer dela marea revoluţie franceză înainte. Ca şi Kogălniceanu, le-au avut Alecsandri, Russo şi Bălcescu, cari nu studiaseră la Berlin. Când e vorba să răspundem la întrebarea dacă Kogălniceanu reprezintă în literatura noastră întâi şi în vieaţa politică mai apoi influenţa germană, trebue să cercetăm în scrierile şi activitatea lui însuşiri şi urme caracteristice germane. Nu se găsesc şi nici nu se puteau găsi, când cunoaştem în ce împrejurări a studiat el la Berlin.*

5. Contactul neîntrerupt cu ţara.

Nu se poate susţine nici că Kogălniceanu ar reprezenta în literatura şi cultura noastră influenţa franceză, cum au reprezentat-o de pildă Russo şi

www.dacoromanica.ro

Alecsandri. Aceasta din două motive : 1. fiindcă a trăit într'un mediu francez germanizat, 2. fiindcă în cei patru ani de studiu, deşi nu s'a mai întors de loc în Moldova, totuşi a fost într'un contact neîntrerupt cu ea, prin numeroasa şi regulata corespondenţă întreţinută cu lumea dela Iaşi, cu Asachi, cu prietenii, cu surorile şi cu tată-său în deosebi. E un caz unic în istoria culturii noastre. Pe când cei mai mulţi din tinerii cari în prima jumătate a veacului al XIX-lea au studiat în streinătate pierdeau contactul cu ţara şi rămâneau prea mult sub stăpânirea obiceiurilor şi culturii franceze, Kogălniceanu scria şi primea regulat scrisori dela Iaşi : şi nu scurte şi de interese familiare, ci pline de informaţiuni despre vieaţa, mişcarea politică şi culturală din Moldova şi celelalte ţări româneşti. „Am mare dorinţă ca să citesc vreo scrisoare moldovinească, căci nu am nici o carte în această limbă aice", zice el odată. Cere să i se trimită cărţi de acasă şi până atunci se mulţumeşte cu scrisorile ce-i vin, scrisori pe cari, când le citeşte, par'că se simte la Iaşi. Corespondenţa de faţă ne arată cât de pretenţios era el în privinţa aceasta. Cerea nu numai bani, aproape în fiecare scrisoare, e adevărat, dar şi tot felul de informaţiuni sociale şi culturale : cu ce costum s'a îmbrăcat tată-său la cutare solemnitate ; în ce a constat serbarea de ziua domnitorului ; să i se trimeată în copie toate poeziile şi

www.dacoromanica.ro

fragmentele istorice apărute în lipsa lui în Albina Românească ; *ce măsuri se iau pentru mai buna organizare a ţării ; îndeamnă pe tată-său să se abone la* Albina Românească ; *întreabă cari sunt „miniştri" Moldovei ; cere noutăţi politice şi literare; cere cântece moldoveneşti pe note, ca să le dea Francezilor din Lunéville; întreabă despre starea armatei şi numele comandanţilor; despre Academia Mihăileană şi profesorii ei, despre un monument ce era vorba să se ridice la Iaşi, despre restaurarea palatului domnesc Curtea Vechie, dacă se vor face şosele în Moldova ; află numaidecât despre apariţia piesei lui Negruzzi „Trei zeci de ani din viaţa unui jucător de cărţi"; cere să i se trimită din Iaşi Codica Legilor Moldovei, istoria lui D. Cantemir, de sigur „Istoricul Romano-Moldo-Vlahilor", Biblioteca românească a lui Carcalechi, o gramatică românească oarecare, Legile lui Vasile Lupu; colecţia* Albinei Româneşti; *Regulamentul organic ; scrie lui Asachi tot pentru informaţii necesare istoriei la care lucra, după cum mai târziu îi trimite articolul din* Magazin für die Literatur des Auslandes *şi-i cere din nou alte informaţii; ştie că Mihail Sturza se va duce în întâmpinarea sultanului la Silistra; cere* Curierului românesc *şi condica lui Calimah; cere câteva poezii populare, o poezie de Stamati şi „Ruinele Târgovişteі" de Cârlova; cere o legiuire a raporturilor dintre ţă-*

www.dacoromanica.ro

rani şi proprietari; i se trimete „Aprodul Purice" al lui Negruzzi; repetă cererea de a fi ţinut în curent cu mişcarea literară a ambelor Principate, etc., etc. Nu vedem oare aici embrionul acelei activităţi literare dela 1840 şi chiar a celei politice dela 1857 ale lui Kogălniceanu?

Iată d ece şederea lui în străinătate i-a adus numai foloase, fără neajunsurile legate în mod firesc de absenţa din ţară a omului tocmai în vremea când se formează. Iată de ce Kogălniceanu n'a fost niciodată înstreinat, nici n'a apărat idei literare şi politice nepotrivite cu sufletul nostru şi cu desvoltarea noastră istorică. Corespondenţa de faţă vine la vreme, ca să ne explice şi nota aceasta particulară a activităţii sale.

Petre V. Haneş

26 Iunie 1934.

www.dacoromanica.ro

DRUMUL DIN MOLDOVA ÎN FRANŢA.

Impresii din Moldova, Polonia, Austria, Bavaria, Würtemberg şi Baden.
1834

I

Cu fiască plecăciune sărut mâna dumitale, bă-bacă.

Noi cu toţii am ajuns la Botoşăni în bună sănătate. Caii numai dela poşte au fost răi şi au venit cam târziu. La gazdă am tras la mătuşica Mărioara. Fiindcă poşta în acest minut să porneşte, de aceea nu pot să vă scriu mai mult, dară la Dorohoiu voiu avea mai multă vreme ca să vă scriu mai mult, lucru care face mângâierea celuia ce este

Al dumitale prea plecat fiu.

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

1834, 17 August
Botoşăni

www.dacoromanica.ro

II

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile d-tale, băbacă.

Mai întâi doresc a şti dacă mult scumpă mie sănătatea d-tale să află într'o deplină şi fericită stare, ca să dau laudă cerescului împărat, din a căruia milă ne aflăm şi noi sănătoşi. Al doile îndrăznesc a vă înştiinţa că în bună stare noi am trecut graniţa şi că am trecut şi peste vama dela Boian. Tot drumul nostru a fost bun, numai poşta cea dincolo dela Oneşti, adecă acea apropiindu-să de Iaşi, a fost foarte ră, căci ni s'au dat caii cei mai răi care să poate, căci am mers mai toată poşta pe jos, şi pe urmă ni s'au dat încă şi surugii beţi, cari erau să ne sprăvele [1]. In drumul nostru am avut tot felul de purtări de grijă. La Botoşăni am mas la mătuşica Mărioara, unde bezădelele [2] foarte mult s'au mulţămit. La Dorohoi am făcut zacuscă [3] la cuconu Dumitrache Ganea, care a avut bunătatea să ne poarte grijă foarte mult. La Herţa am dormit la cucoana Catinca Ghiculeasa. Ispravnicul [4] d.

---

[1] să ne sprăvele, să ne prăvale, să ne răstoarne.

[2] Beizadele, prinţii (fiii lui Mihail Sturdza, Dimitrie şi Grigorie).

[3] am mâncat.

[4] cum ar fi azi prefectul.

www.dacoromanica.ro

Sardar Chiriac, ne-a întovărășit cu căzaci până la Mamorniţa, iară de acolo ne-a dus dumnealui până la Boian, unde ne-a făcut de am trecut fără de nici o supărare la vamă şi la alte dregătorii.

Mâni dimineaţă ne vom porni la Liov [1], căci în această sară vom mâne la Cernăuţi, unde nu vom petrece decât această noapte. De acolo ne vom duce până la Liov cu Jâdovi [2] harabagii. De vei avea bunătatea, să-mi scrii la Lemberg ; iar de va fi târziu, la Viena, unde în puţin vom ajunge, apoi să scrii deasupra răvaşului jos aceste cuvinte *poste restante,* adecă poştă şăzătoare, căci atunce răvaşul rămâne la poştă, până când voiu veni ca să-l iau. Pe duduci [3] şi pe Alecu [4] dulce îi sărut. Multe închinăciuni [5] Madamei Wimmer [6], lui văru Cotin şi lui văru Alecu şi Gheorghiţă. Lui Monsiu

[1] Lemberg, Lvov.

[2] Evrei.

[3] Surorile lui : Marghioala şi Elenca. Cea dintâi, devenită doamna Marie Leon, trăia încă în 1916 în Iaşi, în vârstă de aproape 100 de ani. Am încercat să aflu dela d-sa ştiri despre Kogălniceanu, dar mi-a fost cu neputinţă, fiincă nu auzea de loc.

[4] Fratele său mai mic — cu acesta va avea Kogălniceanu o întinsă corespondenţă în vremea exilului, — vezi volumaşul „Scrisori din exil" de M. Kogălniceanu, tot în această colecţiune.

[5] salutări.

[6] guvernanta surorilor lui Kogălniceanu.

www.dacoromanica.ro

Chiunem[1] iarăşi multe închinăciuni. Lui cuconu Lupu arată că fiul dumisale să poartă foarte bine, că-i vesel şi că nicicacum nu-i trudit.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile d-tale şi sunt cu cel mai adânc respect

Al d-tale prea plecat şi prea supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

19 August 1834
Boian

Iţi trimet şi un răvaş dela fiul lui cuconu Lupu Balş.

III

Impresii din Bucovina.

Lemberg, 24 August 1834

Cu fiască plecăciune sărut mâna d-tale, băbacă.

Pornindu-ne dela Cernăuţi după trei zile şi jumătate, am ajuns la Lemberg. După poronca d-tale încep a vă face topografia ţării ce am trecut. La Mamornița, care în partea noastră este un sat mic, în partea austriecească este un târguşor cu vreo câteva zidiri bune, am stat vreun ceas, până

[1] Cuénim, directorul institutului francez unde a învăţat Kogălniceanu înainte de a pleca la Lunéville.

www.dacoromanica.ro

când ni s'au milduit [1] pasporturile. De acolo, neam îndreptat către Boian, pe un drum bun, de amândouă părţile căruia să văd ogoare foarte bine lucrate. Boian este un târg mic, aproape de Prut, pre care am trecut pe un pod umblător ; acolo este împărăteasa contumanţ [2] şi vama austriecească. Aici am stat ca vreo două ceasuri, până când ni s'au milduit hârtiile, ni s'au numărat straile [3], şi pe fieşte care bucată am plătit câte trei creiţari în argint, adecă 15 parale. Pe urmă am năimit [4] cai jâdoveşti [5], ca să mergem la Cernăuţi, şi am făcut tocmală cu opt carboave până la Cernăuţi. Am văzut de-a-dreapta drumului împărătesc Sadagura, târguşor vestit prin iarmarocul [6] cel de vite, şi care este unul din cele mai mari din Evropa. Cernăuţii, după cum ştiţi, îi pe culmea unui deal, şi în vale este râul Prutu, pe care am trecut pe un pod lung şi stătător, aşăzat pe şăice [7] mari. Cernăuţii este un târg mic, dar frumos. Uliţile sunt regulate, pardosite în mijloc cu prund [8], iar pe laturi cu pietre

---

[1] revizuit.
[2] poliţia.
[3] hainele.
[4] tocmit.
[5] evreeşti.
[6] târgul, bâlciul.
[7] luntri.
[8] pietriş.

www.dacoromanica.ro

mici în patru colţuri. Piaţa îi frumuşică, şi cu o statuă arătând pre Maica Domnului. Toate dughenile [1] sunt palaturi cu trei, cu patru rânduri.

Impresii din Polonia (pe atunci Austria).

Pornindu-ne dela Cernăuţi, am trecut Snetinul, târguşor plin de Jâdovi [2], unde am lăsat drumul împărătesc, care îi mai lung, ca să apucăm un drum deosăbit şi care în mai puţină vreme ne duce la Lemberg. Pe acest drum am trecut Obertin, Hoţemir, Tolmaci, Mariempol şi Burştin, târguşoare pline de Jâdovi. După ce am trecut acest de pe urmă, ce-i frumuşel, de-a-dreapta Nistrului, pe zarea unui deal acoperit de pădure am văzut o cetăţuie veche şi risipită, numită Tistan. De cine a fost lăcuită şi zidită, n'am putut ca să aflu, fiindcă tot lcşcşte [3] să vorbeşte în aceste locuri, de vreme ce această ţară îi Galiţia, o limbă ce nu vorbesc, şi aceasta a fost pricina că n'am putut să aflu ceva mai mult pentru această cetăţuie, ce să pare că ar fi fost în vechime lăcuinţa vreunui noblu leah [4]. Inainte de a intra în Mariempol am trecut

---

[1] prăvăliile.
[2] Evrei.
[3] în l. poloneză.
[4] nobil polonez.

www.dacoromanica.ro

fluviul (apa) Nistru pe un pod umblător. Acel târg mic îi foarte scârnav [1] şi lăcuit numai de Jâdovi. Pe urmă am trecut prin Burştin, târg mic, dar frumuşăl, în care este un palat lăcuit de un graf, a căruit nume n'am putut şti. Pe urmă am trecut apa Lipa, apă mică, dar răpede, şi târgurile Rohatin sau Rudi şi Cromiţlean, târguri mici şi lăcuite de Jâdovi. Aproape de acest târg din urmă, pe drumul împărătesc de-a-stânga, într'o vale aproape de o pădure mare, a căror copaci cei mai mulţi sunt plopi, mesteacăni şi stejari, am văzut o velniţă [2] mare peste măsură, numită Prohode, şi care singură de departe să părea a fi un târg. Pe urmă am trecut multe sate, din care cele mai mari sunt Poholriţa, Corovici, cu un aleiu [3] de plopi nalţi până la casa boierească, şi Vilnic, sat prea frumos; toate drumurile sunt trase cu frânghia, casele în linie şi fieştecare gospodar are câte o grădină plină de copaci roditori. Până acum n'am văzut nici într'un sat atâtea poame ca aici. Acel sat îi aproape de un codru foarte frumos cu mulţi mesteacăni. Peste un ceas, după ce am trecut satul Vilnicu, am intrat în Lemberg, târg prea frumos, a căruia populaţie (numărul lăcuitorilor) poate să se sue la

---

[1] murdar.
[2] fabrică de spirt.
[3] aleie.

www.dacoromanica.ro

35 mii de suflete. Uliţele sunt bine trase, de amândouă părţile cu palaturi zidite în deosebite gusturi. Acel oraş are frumoase binale, statue şi biserici cu turnuri nalte. Curpeia oraşului (l'hôtel-de-ville [1]) îi o frumoasă bucată de arhitectură, deasupra căria să zideşte acum un turn care va fi cel mai nalt din acele cari sunt până acum în acel târg. Din minutul ce am intrat în părţile Austriei şi până acum, toate drumurile sunt împodobite de o parte şi de alta de cruci, altele sade [2], altele cu Domnul Iisus Hristos în ipsos făcut, cu statuie arătând deosăbiţi sfinţi, altele de piatră, altele de lemn.

Cultura pământului în Bucovina.

In toată Bucovina nu am văzut o palmă de pământ care să nu fie lucrată, şi spre folosul ţăranilor. Ogoarăle sunt ca feliile de zămos [3], adecă puţân rătunde. Pricina de să fac aşa este ca să nu să oprească apa pe ele. Câmpuri şi dealuri de o întindere de un ceas şi două sunt acoperite cu cartoafe, lucru care, dacă ar fi în Moldova, ar opri pe ţăran să se jăluiască de foame şi niciodată în patria noastră nu s'ar auzi de foamete. Tot ce pu-

[1] primăria
[2] simple.
[3] pepene.

www.dacoromanica.ro

tem nădăjdui este că avem un Domn bun [1], iubitor de oameni şi care nu va lăsa, nici cruţa nimică, ca să facă norocirea supuşilor lui, cărora le este părinte. Cu dreptate dară ce nădăjduim, este că vom găsi Moldova la întoarcerea noastră într'o stare mai bună, decât când am lăsat-o, că câmpurile vor fi acoperite de roade, mai bine lucrate şi că lucrarea pământului va fi cinstită, de vreme ce agricultura este maica neamului ominesc care hrăneşte pre fiii săi.

Sărut mânile şi sunt al d-tale prea plecat şi supus fiu.

M. Kogălnicean

P. S. Mâini [2] dimineaţă ne pornim pentru Viena; acolo nădăjduesc că voiu găsi scrisoarea d-tale, care foarte mult mă va bucura. Topografia târgurilor şi ţărilor, care voiu trece, ţi-oiu face-o în scrisoarea mea ce îţi voiu trimete dela Viena. Multe închinăciuni lui Monsiu Chiunem, căruia mă rog să-i spui că-i voiu scrie dela Viena, precum lui Monsiu Chiş şi Madamei Wimmer. Pe dudui şi pre Alecu dulce îi sărut şi mă rog să le dai răvaşul meu să-l cetea-

---

[1] Mihail Sturdza.

[2] Cuvintele ce urmează până la finele scrisorii sunt scrise pe partea internă a plicului.

www.dacoromanica.ro

scă şi să-l strângă[1] ca la întoarcerea mea să găsesc toate scrisorile mele, ca să nu uit ce am văzut. Lui văru Cotin şi lui văru Gheorghiţă mă închin cu frăţească dragoste. Fiul cuconului Lupu Balş să poartă foarte bine. Toţi suntem mulţămiţi[2]...

Cu luminările sale bezădele trăiesc foarte bine, căci mult mă iubesc şi mă au pentru cel mai bun prieten din toţi. Monsiu Lencur[3] are tot felul de bunătăţi pentru mine.

La Iorgu Cananău şi la Cheţcu, care îi la visterie, am câte o carte de cetit. Trimete mă rog ca să le ceară pentru ca să nu să uite.

Dacă vreun băiet dela Chiunem îţi va da vreun răvaş, şi mai ales Milu[4], mă rog ai bunătate să mi-l trimeţi cu al d-tale.

IV

Cu fiască plecăciune sărut mâna d-tale, băbacă.

Infăţăşătorul aceştie găsindu-ne într'un han dincolo de Buhna[5], un târg, eu m'am grăbit ca să-ţi scriu că mă aflu sănătos şi că peste 7 zile vom a-

---

[1] să-l păstreze.

[2] hârtia ruptă.

[3] Lincourt, unul din secretarii particulari ai lui Mihail Sturza ; i-a întovărăşit tot drumul.

[4] Matei Milo, celebrul actor de mai târziu.

[5] Bochnia.

www.dacoromanica.ro

junge la Viena, de unde îţi voiu scrie mai pre larg. La Viena vom şăde trei zile, şi sunt al d-tale prea plecat şi supus fiu

M. KOGĂLNICEAN

1834, August 30

V

Impresii din Polonia (pe atunci Austria).

— Urmare —

Viena, Septemvrie 1834

Cu fiască plecăciune, sărut mâna d-tale, băbacă.

Mai întâi doresc ca să ştiu dacă mult mie scumpă sănătatea d-tale să află în deplină stare, ca să dau laudă mult milostivului Dumnăzău, din acăruia milă mă aflu şi eu sănătos. Noi am ajuns la Viena în treisprezece zile, pornindu-ne de la Lemberg cu landeuceri, care sunt un fel de harabagii, însă în loc de căruţe au butce [1] şi carete. După porunca d-tale încep a-ţi face descrierea ţărilor ce am trecut.

După ce am şăzut în Lemberg o zi şi două nopţi. ne-am pornit în 25 Avgust şi am trecut prin Grodec, târg mic cu o frumuşică curte-de-oraş, adecă casa unde sunt dregătoriile târgului, şi am mas în

[1] trăsuri.

www.dacoromanica.ro

Sandova-Vişnia, prin Pcemişl, cu două poduri acoperite pe apa Saan şi pe o gârlă, târg mare şi frumuşel, înainte întărit şi până astăzi să văd ziduri şi turnuri vechi. După ce am poposit aice, am mas în târguşorul Radimno. A doua zi am trecut prin Iaroslav, târg mare şi frumuşăl, unde am poposit, pre urmă prin Pcevorc, târg mic cu o grădină frumuşică, cu tot felul de flori, a prinţului Lumbomirschi şi cu un aleiu de plopi şi de răchiţi. După ce am mâncat aice, am urmat drumul prin Lansut, târg mic şi slut, dară cu un aleiu care ţine dela Pcevorc, tot drumul mare, şi până la intrarea acestui târg. Acest aleiu îi de copaci, precum castani sălbateci, plopi, tei, brazi, fagi, frasini. Mai are încă o grădină, cu un palat mare, împodobită cu tot felul de flori şi copaci, cu capişte [1] şi chioşcuri frumoase, a grafului Alfred de Potoschi, unul din cei mai bogaţi palatini leşeşti [2]. Târgul îi încunjurat cu un frumos aleiu, care îi tot a zisului graf, precum şi aleiul ce ţine drumul împărătesc. După ce am cercetat această grădină, am mers de am mas în Reşov, târg mărişor, dar puţin frumos, cu un pod bine făcut pe o apă mică. In 28 am trecut prin Şendişof, târg mărişor. Aici să face o mare neguţătorie de porci ungureşti, toate uliţile şi dru-

[1] capelă, bisericuţă.

[2] polonezi.

www.dacoromanica.ro

murile erau pline de aceşti dobitoci. Pe urmă prin târguşoarele Halopciţa, prin Dembina şi prin Pilsno unde am mas. In 29 am mers prin Tarnof, târg mărişor cu frumoase binale şi cu o grădină publică, cu un pod pe apa Biala, fără nici un tumurug [1], ci numai cu o arcadă de lemn din multe bucăţi. Pe urmă am trecut prin târguşoarele Voiniţa, Pceşco şi Bohnia, unde am rămas o noapte. A doua zi am trecut prin târguşoarele Mişleniţa şi Calvari, unde am mas. In 31 am văzut Vadoviţa, târg mărişor pe apa Scava, cu o frumoasă cazermie [2] şi alte binale, Chenti, târg frumuşel, unde am poposit, şi Biala, târg mare şi regulat, sfârşitul Galiţiei, şi unde am petrecut o noapte.

Impresii din Silezia.

Indată ce am trecut în Silezia şi am lăsat Galiţia, alt port, alte năravuri şi altă idiomă de limbă ne-au vestit că nu mai eram în aceeaşi ţară, măcar că amândouă aceşte locuri sunt tot supt o stăpânire. In Galiţia toate drumurile erau plin de calici [3], oameni sluţi şi împovoraţi supt muncă, femeile ca nişte stahii [4]. Portul ţăranilor îi ca şi acela al Mol-

[1] bulamac (e vorba că podul n'avea picioare).
[2] cazarmă.
[3] săraci, cerşetori.
[4] stafii.

www.dacoromanica.ro

dovenilor, iară femeile sunt îmbrăcate dintâi cu o rochie lungă de pânză albă, cu capul îmbrobodit iar cu o rufă albă și în spate cu o bucată de pânză albă, care le slujește și de basma și de sac, unde pun multe povoare [1], și de șal și de blană. Și în țările înaintea Galiției și în țările după Galiția, n'am văzut ca în această țară oamenii și femeile să ridice atâte greutăți : lemne, saci de făină, tot în spate duc la târg în Silezia. Și în ducatul Austriei oamenii sunt bogați, mari, țivilisați [2], portul oamenilor îi tot postav ca și al Șvabilor, iar al femeilor rochie de materie neagră sau ca cărămida, scurtă până la genunchi, în cap cele măritate cu mânișter gură [3], iară cele fete mari cu capul gol. In zi de lucru umblă cu picioarele goale, iară sărbătorile cu scarpi [4] și cu colțuni [5] roși de bumbac. In Galiția, Silezia și Moravia fondul limbii îi tot același, însă deosebite idioame [6]. Iar în ducatul Austriei să vorbește un fel de nemțește stricat.

In întâi Septemvrie am trecut prin Biliți, începutul Sileziei, târg mărișor și frumușel. Biala, sfârșitul Galiției, și Biliți, începutul Sileziei, să țin tot

[1] poveri.
[2] civilizați.
[3] prosop.
[4] pantofi.
[5] ciorapi.
[6] dialecte.

www.dacoromanica.ro

una. Pe urmă, după ce am poposit în Tecen, târg de mijloc, cu o frumoasă curte-de-oraş, cu statuie, cu palaturi şi cu o frumoasă piaţă publică, ne-am culcat în Fridec, târg despărţit în două, o parte pe un deal şi alta pe şăs. Partea cea de sus are o prea frumoasă şi mare piaţă cu arcade, precum la dughenile [1] Paşcanului, însă mai mari, mai nalte, mai largi şi cu faţade bine regulate. Iar partea cea de jos, două frumoase biserici cu turnuri. Târgul îi de miljoc.

In două Septemvrie, trecând prin Fraiberg sau *Muntele cel slobod,* târg mic, însă cu o piaţă cu frumoase faţade, cu statuie, cu cişmele şi cu arcade plăcute la vedere, am poposit la Noul Ticin sau Naiticin, târg mic, însă cu o piaţă făcută cu frumoase faţade şi arcade largi şi mari, cu cişmele şi cu statuie. Pe urmă am trecut prin Vechiul [T]icin, care îi un târguşor mic, foarte aproape de Noul [T]icin. Pe un munte nalt şi gol, foarte aproape de acest târguşor, de-a-stânga drumului împărătesc, o cetăţuie vechie, a căriia porţi şi ziduri sunt până astăzi în picioare. După aceasta am mas în Alba biserică sau Vaiskirchen, târg mic cu un bun havuz, care strânge multă apă, folositoare la vreme de foc. A doua zi am trecut prin Rautin, târguşor cu porţi. Laib, târg mic cu piaţă şi porţi ;

[1] prăvăliile.

www.dacoromanica.ro

pe una din acele porţi am văzut stema Moldovei, însă n'am putut să aflu nimică mai mult, fiindcă nu ne-am oprit în acest târg ; prin Ober-oghezd târguşor şi prin Olmiuţ, unde am mas. Olmiuţul îi un târg mare şi frumos, foarte întărit după chipul nou, cu trei ziduri şi cu trei valuri de pământ, între care sunt săpate hindichiuri [1] adânci pline cu apă. Noi am trecut numai printr'o mahala frumuşică, după ce am cercetat tăriile [2]. Am mas pre urmă în Prosniţ, târg mic.

In 4 am trecut prin târgurile mici Vişau şi Ruşinau şi am dormit în Briun, capitala Moraviei, târg mare şi frumos, cu mahalale bine regulate. Aici iarăşi am trecut numai prin mahalale, care sunt mari şi uliţile lor drepte.

In cinci am trecut prin Rorliuţi, târguşor, Nicolsburg, cu multe binale vechi, cu o curte antică, dar lăcuită. Târgul îi mărişor, însă scârnav, curtea cea veche îi o frumoasă şi mare zidire bine păstrată. Nicolsburg, cu multe binale, îi între doi munţi pietroşi, pe care sunt multe zidiri, şi prin Trasendorf, târguşor cu o frumuşică grădină în apropiere, aproape de care am dormit.

In şăsă, am trecut prin Hobersdorf, sat mare, prin Gonersdorf, iarmaroc, Volchersdorf, târguşor

---

[1] şanţuri.

[2] întăriturile.

www.dacoromanica.ro

cu un bun tractir [1], unde am poposit şi pre urmă am intrat în Viena. Pentru acest oraş îţi voiu da descrierea prin răvaşul meu de la Miunhen, capitala Bavariei.

Până acum am cercetat puţine locuri. In Viena vom şedea patru zile şi de acolo pornindu-ne vom ajunge în şăsă [2] zile la Miunhen. Nădăjduiam că voiu primi dela d-ta vreo scrisoare şi că o voiu găsi-o la Viena, însă m'am înşelat în nădejdea mea. Poate că d-ta mi-ai scris şi că acei dela poştă dela Iaşi n'au pus-o în plicul către Viena. Eu d-tale ţi-am scris şi dela Lemberg şi nu ştiu dacă ai primit răvaşul meu. De acum d-ta nu vei putea să-mi scrii decât la Lunéville, căci nu vom mai şădea nici într'un târg. Cuconaşul cuconului Lupu Balş să poartă foarte bine, numai s'a făcut cam negru din pricina soarelui. Impăratul Franţisc era la Briun, unde este un lagăr de 40000 soldaţi şi a doua zi era să meargă la Olmiuţ, pe drumul căriia i să ridicase 12 arcuri de triumf. Pe duduci [3] şi pe Alecu dulce îi sărut. Multă închinăciune lui Monsiu Chiunem, Madamei Wimmer şi lui domnu Chiş. Să nu crezi că pentru scumpete îţi trimet cărţile neplătite de aici, căci, dacă le-aş plăti eu, apoi nu le-ar

---

[1] han.
[2] şase.
[3] surori.

www.dacoromanica.ro

mai trimete, ne mai având cei de la poştă bani a lua, în loc că dacă nu le plătesc, apoi ei având bani a lua, le trimet la adresul lor ; şi d-ta când îmi vei scrie, trimete răvaşul ca să-l plătesc eu.

Cu toată supunerea sărut mânile d-tale şi sunt de-a-pururea al d-tale prea plecat şi supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

VI

Descrierea Vienei.

Miunhen, 19 Septemvrie 1834

Cu fiască plecăciune sărut mânile d-tale, băbacă.

După un drum de opt zile am ajuns pe la amiază zi la Miunhen, capitala crăiei Bavariei. Acolo am cercetat de nu este vreun răvaş de al dumitale la poştă, dar nu s'a aflat. In tot drumul ne-a fost bine, numai ne având nici o ştiinţă de dumneta, de când am ieşit din Moldova, îmi părea foarte rău, căci alţii dintre noi au primit novitale [1] dela părinţii lor. Eu în tot cursul călătoriei mele am fost sănătos, numai am pătimit de ochi, şi îndată cum voiu ajunge la Lunéville. socotesc să mă caut cu doftori, precum m'a sfătuit şi Monsiu Lencur, care mi-a zis să-ţi arăt din partea lui multe închină-

[1] noutăţi, ştiri.

www.dacoromanica.ro

ciuni [1]. Precum ţi-am scris prin răvaşul meu adresuit [2] dela Viena, îţi fac descrierea acestei capitalii.

Viena, adecă cetatea, nu-i frumoasă, din pricină că uliţele sunt foarte strâmte, dar mahalalile, care sunt atâtea oraşe, sunt foarte mari, frumoase, cu palaturi şi cu uliţele foarte largi. Lucrurile cele mai vrednice de văzut sunt catedrala, adecă mitropolia sfântului Ştefan, lucru vrednic de văzut, toată biserica îi lucrată cu pietre săpate ca Trisfetitele [3]. Are multe turnuri, din care unul este foarte nalt şi al doilea din lume prin înălţimea sa şi prin frumuseţea cu care îi împodobit. Pe urmă am cercetat mormânturile împăraţilor, împărăteselor şi prinţilor Austriei, unde sunt multe lucruri vrednice de a fi văzute, precum mormântul crăiesei Cristinei, al prinţului de Savua, Evghenie [4], unul din cei mai straşnici şi mari războinici ai veacului al şaptesprezece. Acolo am văzut şi mormântul ducăi de Raihstadt [5], fiul lui Napoleon. Pe urmă am văzut statua împăratului Iosif al doile, arsenalul, adecă armăria, unde sunt tot felul de arme şi îmbrăcăminte ostăşeşti, vechi şi nouă, precum şi portreturile şi statuile de ceară ale multor împăraţi şi răz-

[1] salutări.
[2] adresat.
[3] Trei Ierarhi din Iaşi.
[4] Eugeniu de Savoia.
[5] ducelui de Reichstadt, al regelui Romei.

www.dacoromanica.ro

boinici. Tot acolo am văzut şi chipul de ceară al craiului de Ungaria Mătieş Corvin, care a fost biruit de Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, precum şi multe steaguri leşeşti, italieneşti, franţuzeşti, precum şi vreo câteva vulturi[1] de ai lui Napoleon. Plimbările cele mai frumoase este Praterul, care este o pădure mare cu tot felul de înglindisiri[2], precum case de joc, cafenele, cofetării, pre urmă un fel de roţi, unde sunt cai, căruţe de lemn, în care să sue oamenii şi apoi să învârtesc, panoramele, unde să văd în mare, zugrăvite, toate târgurile Evropei, camere obscure, adecă odăi întunecoase, de unde să văd toate persoanele cari trec prin aleiurile de castani sălbateci ai Praterului, în care sunt sute de cerbi şi fazani foarte blânzi.

A doua plimbare este Vo[l]csgarten. Palaturile împărăteşti sunt mari, dar triste şi vechi, însă Schönbrunn, adecă fântâna frumoasă, care este un palat unde împăratul şi familia împărătească merge de petrece vara aproape de Viena, este o zidire frumoasă cu prea mari şi plăcute grădini, cu stâlpuri, cu statui şi aleiuri plăcute. Acolo este şi o menajerie, unde am văzut un elefant şi alte dobitoace străine. Menajeria îi bine zidită, fieştecare are casa şi ograda sa. Dobitoacele însă nu sunt prea multe, şi este

---

[1] câteva steaguri.

[2] petreceri.

www.dacoromanica.ro

o menajerie particulară, care este una din cele mai bogate din Evropa. Acolo sunt mulţi tigri, panteri, pardoşi şi patru lei, din care doi sunt născuţi în Evropa. Viena are şi multe alte lucruri vrednice de văzut. Din pricina neajungerii de vreme am fost de două ori la Teatru cu cucoana Smărăndiţa Balş, odată la Chernertor şi odată la Viden [1].

După ce am şăzut patru zile la Viena, am urmat iarăşi călătoria noastră întru acest fel. In 11 Septemvrie am trecut prin Pamca şi prin Hilledorf, târguşoare aproape de Viena. Lângă Hilledorf este un palat şi un parc, adecă pădure încunjurată cu zid, foarte mare şi frumos, a prinţului Esterhazi, pre urmă prin Peochendorf, târguşor, şi am mas într'un han aproape de un sat. In douăsprezece prin Sant-Peolten, târg frumuşel înainte întărit, prin Tillestadt, târguşor, prin Melc, iarmaroc pe Dunăre, cu o prea frumoasă mănăstire, şi am mas în târguşorul Erlaut. In 13 am trecut prin Nanroc, iarmaroc. Amsteden, târg frumuşel, Stremberg târguşor, şi prin Enţ, pe apa Enţ, târg mic cu tării [2] vechi, şi unde am dormit. A doua zi am trecut prin Ebersberg, aproape de care Franţujii şi Bavarezii la anul 1809 au bătut pe Austrieni pe podul de pe apa Traun, şi aproape de care este o cetăţue, în

[1] Kärntnerthor şi Wieden.

[2] întăriturí.

www.dacoromanica.ro

care se închisese 600 de Austrieni, ca să oprească trecerea podului. Aceştia după puţin s'au dat robi, şi cetăţuia s'a ars de Franţezi.

Am urmat pe urmă drumul nostru prin Klain-Miunhen, adecă micul Miunhen, târguşor, şi lăsând de-a-dreapta Linţul, capitala Austriei de Sus, am urmat drumul nostru prin Vels, târg mărişor, am mas în Lambah, târg mărişor. Dela Linţi începe drumul de fier pentru trăsura cu aburi şi merge în munţii Tirolului. In 15 am văzut muntele Traunştain, cel mai nalt din Austria, Şvanstadt, târguşor înainte întărit, Voclabriuc, târg mărişor, Timelcam, iarmaroc, Franchenmarct, adecă iarmarocul Francilor, târg mai tot de lemn, din pricina hereşteilor [1] de scânduri, care sunt în apropiere, şi târguşoarele Strasvalheu şi Naimarct, unde am petrecut noaptea. In 16 am trecut prin Salzburg, târg mare şi vechiu, întărit după chipul nou. lângă un munte cu stânci. Acest târg, precum şi ţara de prinprejur, au fost a unui arhiepiscop din Nemţiia. Acest târg îi pe apa Salza. Peste un ceas trecând râul Saala, am intrat în Bavaria şi am mas în târguşorul Vaghen, lângă un iaz mare care ţine trei ceasuri. In 17 am trecut prin Stain, târguşor mic, prin Altenmarct pe apa Ailţ, prin Vaserburg, târg mic într'o vale adâncă, pe râul In, care în-

[1] fierăstraiele de tăiat scânduri.

www.dacoromanica.ro

cunjură târgul din trei părți, a patra parte apa nu să împreună numai de o sută de pași gheometricești. In 18 am trecut prin Obersberg, iarmaroc, și am intrat în Miunhen pe la 6 ceasuri turcești, a căreia descrierea îți voiu face dela Strasburg. In Bavaria am văzut mulțime de dracină, crescând sălbatecă și ne lucrată de oameni. In Miunhen nu vom ședea decât o zi, și la sfârșitul lui Septemvrie vom fi în Lunéville, unde nădăjduesc că voiu găsi vreo scrisoare de a dumitale. Iartă mă rog, băbacă, că am scris așa de urît, din pricina că având puțină vreme de a ședea în acest oraș, m'am grăbit ca să văd cele de însămnat. Pe duduci și pe Alecu dulce îi sărut.

Cu toată supunerea sărut mânile d-tale și sunt al d-tale prea plecat și supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

www.dacoromanica.ro

SCRISORI DIN FRANŢA.

M. Kogălniceanu la studii.

1834—1835.

VII

Lunéville, 1 Octomvrie 1834

Cu fiască plecăciune sărut mâna d-tale, băbacă. Ajungând la Lunéville în 30 Septemvrie, am găsit la poştă două răvaşe dela d-ta, unul din 23 Avgust, trimes dela Paris dela d. Furnarachi, şi altul din 3 Septemvrie. Cu mare bucurie şi mulţămire am văzut că vă aflaţi cu toţii sănătoşi şi am dat laudă prea milostivului Dumnezeu din a cărui milă mă aflu şi eu în bună stare.

Noi am ajuns la Lunéville şi şădem cu toţii la abatele Lommet [1]. Crede, băbacă, că în toată vieaţa mea voiu urma sfaturile cele bune care mi le faci

[1] Alte ori e scris Lomé sau Lhommé.

www.dacoromanica.ro

prin scrisoarea mea, căci văd că sunt pentru folosul meu, şi deapururea voiu căuta a mă face vrednic de d-ta şi de bunătăţile Măriei Sale. Mă rog, băbacă, răspunde-mi dacă aş face bine ca să scriu Măriei Sale spre a-i arăta recunoştinţa mea. Noi mai avem încă optsprezece zile de vacanţie spre a intra în colleghium. Cu poşta viitoare îţi voiu da relaţie de călătoria mea de la Miunhen până la sfârşitul drumului meu. Duducilor le foarte mulţămesc că mi-au scris, şi mă rog ca să-mi scrie şi de acum înainte, căci tot ce vine dela dumneavoastră mă face de gândesc că sunt încă în patria mea. Cu poşta viitoare voiu scrie duducilor deosebit precum şi lui Monsiu Chiunem şi Madamei Wimmer, cărora le fac multe închinăciuni. Lui moşu Iancu îi sărut mânile şi mă rog ca să mă ierte că nu i-am scris, din pricină că n'am ştiut că să află încă la Iaşi. Bezedelelor şi lui Monsiu Lencur i-am arătat multe închinăciuni din partea d-tale şi mi-au zis ca scriindu-ţi să-ţi arăt asemine din partea lor. Monsiu Lencur îţi şi scrie. D-ta de acum să-mi trimiţi scrisorile la adresul acesta. „A Monsieur Michel Kogalnitchan, dans la maison de Monsieur l'abbé Lommet, Rue du Midi no. 122". Cu mare bucurie am primit înştiinţarea că ai primit cavaleria [1] sfintei Anei şi îmi pare foarte bine că

[1] decoraţia.

www.dacoromanica.ro

Monarhul rusesc a preţuit talenturile şi slujbele d-tale. Mă rog, băbacă, înştiinţează-mă dacă vărul Alecu Cocotă a intrat iarăşi în slujba oştinească [1]. Când îmi vei scrie, băbacă, apoi trimete înuntru numai hârtia cea scrisă, căci degeaba nu vreau să plătesc pentru hârtia cea albă. Nu crede că îţi scriu aceasta pentru scumpete, ci adecă ca toată hârtia s'o scrii, pentru ca să am mai multe novitale [2] din patria mea. Cred că d-ta n'ai vreme ca să-mi scrii, dar pune pe duduci ca să-mi scrie oricât de mult şi crede că voiu avea de mare bucurie de a primi şi în toate zilele scrisori dela D-voastră. Eu în puţin voiu începe de a mă căuta cu doftori pentru ochi, fiindcă am pătimit foarte mult în cursul drumului. Aici toate sunt bune, oamenii politicoşi, numai îi o mare scumpete, de vreme ce oca de carne îi patru lei, oca de peşte nouă lei. Cu o zi mai înainte duca de Nemur [3] fiul craiului Franţezilor, a purces dela Lunéville, unde venise ca să facă mustru [4] oştilor franţuzeşti, care sunt aice. Să fi venit mai înainte abatele Lommet, era să ne ducă la acest prinţip, ca să ne recomanduiască. Eu pe toată poşta îţi voiu scrie şi mă rog şi dumneta

[1] ostăşească.

[2] noutăţi, ştiri.

[3] Ducele de Nemours, al II-lea fiu al regelui Ludovic Filip.

[4] instrucţie.

www.dacoromanica.ro

să zici duducilor să-mi scrie asemenea, dacă d-ta nu vei avea vreme. Mă rog înștiințază-mă dacă trebue să învăț grecește. Bezădelele învață latinește, franțuzește și nemțește și așa socotesc să învăț și cu. Moldovenește voiu scrie totdeauna, când voiu avea vreme, și mă voiu sili ca să-ți fac totdeauna voința dumitale. Multe închinăciuni frățești lui văru Gheorghiță. Abatele Lommet îi un om în vârstă, însă nicicacum nu-i slab pentru anii săi. Ii un om blând și foarte bun.

Cu multă fiiască plecăciune și cu cel mai adânc respect sunt al d-tale prea plecat și prea supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

VIII

Orășelul Lunéville.

Cu fiască plecăciune sărut mâna d-tale, băbacă.

Scrisoarea ce ai binevoit să-mi trimeți din 3 Octomvrie 1834 cu mare bucurie am primit-o și am mulțămit prea miiostivului ziditor că te afli sănătos, precum duducile și Alecu. Cât pentru mine, slavă preaputernicului, mă port bine, numai tot sufăr de un ochiu. Ajungând la Lunéville, Monsiu Lencur, care încă nu s'a întors dela Paris, m'a dus la cel mai bun doftor din acest târg și am arătat

www.dacoromanica.ro

de ce pătimesc. Doftorul pentru acum mi-a dat numai niște apă, ca să mă spăl în toate zilele la ochiu, însă mi-a zis că până la începutul lui Ghenarie[1] nu poate să-mi dea ceva preacurgător, pentruc vremca îi prea umedă. Cât pentru lipitori, voiu arăta doftorului când va veni să mă vadă. Te înștiințăz, băbacă, că preotul[2], nu știu pentru ce, au purces de două zile, mergând la Viena, straile[3] lui însă au rămas aice toate. El mi-a zis că să duce pentru ca să facă datoriile religiei sale, însă aceasta nu pot să cred. Ce prepui este că nu vrea să se întâlnească cu Monsiu Lencur, care în puțin trebue să se întoarcă dela Paris, căci știe că să va dovedi mincinos și iscoadă, pentrucă să teme foarte mult de Monsiu Lencur. Prescrierea dela Strasburg și până la Lunéville nu ți-am trimes-o până acum, pentrucă vremea nu m'a iertat, căci fiind pus într'un clas[4] mare și pentru aceasta trebuind ca să știu bine latinește am foarte mult de lucrat, ca să ajung pre ceialalți.

Pentru acum încep să-ți dau topothesiia[5] Liunevilului. Acest târg îi frumușel, într'o poziție foarte bună și sănătoasă. Aerul îi curat și rare ori să

---

[1] Ianuarie.

[2] Iconomul Grigorie, care-i întovărășise și el pe drum.

[3] hainele.

[4] clasă.

[5] descricrea așezării.

www.dacoromanica.ro

aude de boale. Târgul îi înrâurat de două ape mari, din care una numită Meorta [1] a dat numele departamentului. Târgul îi destul de mare și are ca la 15000 suflete. Noi ședem în partea cea mai frumoasă, căci făcând un pas putem să fim în târg sau la câmp. In Lunéville sunt acum trei polcuri [2] de dragoni, care îi o prea frumoasă oaste, îmbrăcați în roșu, afară de frac, care îi ca a ulanilor rusăști, iar floarea postavului ca a oștenilor moldovinești ; pe cap au un coif de alamă strălucitoare, iară din vârf spânzură pe spate o coadă de păr de cal. Această îmbrăcăminte are o privire foarte frumoasă. Are Liunevilul o biserică frumoasă și un palat mare în forma Versaililor de lângă Paris. Acest palat a fost zidit de Stanislas, craiul Poloniei, care a fost gonit din patria lui. Prin următoarea mea scrisoare îți voiu da mai mari relații, cât pentru acum, sărutându-ți mânile sunt al d-tale prea plecat și prea supus fiu

M. Kogălnicean

[1] Meurthe.
[2] regimente.

www.dacoromanica.ro

IX

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile d-tale, băbacă.

Scrisoarea ce domnieta ai binevoit să-mi scrii în 28 Septemvrie 1934 cu mare bucurie am primit-o la Lunéville în 22 Octomvrie şi am dat laudă prea milostivului Dumnezău că sănătatea dumitale precum şi a duducilor şi a lui Alecu să află în întregime. Cât pentru mine vei şti că din multă îndurarea ziditorului mă aflu sănătos. Scrisoarea care d-ta ai trimes-o prin spatarul Vasăli Alecsandri a mers la Paris, ci nu la Viena, ca să-mi fie dată de Filip Furnarachi şi el dela Paris a trimes-o la Lunéville, unde la ajungerea mea am primit-o precum şi răspunsul cărţii ce ţi-am scris dela Lemberg. Acum pentru trimeterea cărţilor [1] îi în acest fel, căci şi când trimet şi când primesc răvaşuri plătesc. Noi am intrat în şcoala crăiască, şi sunt împreună cu amândouă beizădelele în clasul al triile, unde să învaţă franţuzăşte, latineşte, greceşte şi nemţăşte, patru limbi care am început a învăţa. In acest clas este profesor domnul abate, la care şădem. Aici în Lunéville îi linişte până acum, însă în toată Franţia este mare nemulţumire, unii vreau republică, alţii vreau să aibă craiu pre cel izgonit,

[1] scrisorilor.

www.dacoromanica.ro

adecă pre Carol al zăcile, alţii vreau pre fratele lui Bonaparte, şi alţii vreau ce nu ştiu. Eu pot să te înştiinţăz de orice poate fi şi de orice poate a să întâmpla în Franţia, căci aici tot îi slobod ; fieşte om îi craiu, şi poate să vorbască şi să scrie orice îi va plăcea, fără ca să fie oprit.

In Franţia mulţi oameni s'au omorît singuri, şi acest lucru rău încă nu încetează, căci în toate gazetele să văd pe zi morţi câte zăce şi mai mult. In Lunéville însă până acum nimică nu s'a întâmplat de aceste lucruri.

Cu mare supărare am văzut că încă bine din Moldova nu am ieşit şi minciunile au început să curgă dela Iconomul Grigorie. După porunca dumitale, iată îţi arăt neadevărul aceluiaş răvaş. Preotul Grigorie până la Viena nu a zis nimica. La Cernăuţi Jâdovii harabagii ne-au dus la tractirul[1] lui Lazăr. Acolo erau trii odăi deşărte, însă numai cu două paturi mici, ca cele din ietac dela d-ta. Monsiu Lencur a vrut ca să mergem în alt tractir, însă fiindcă era cam târziu n'a putut să facă aceasta. Deci el cu preotul şi cu copiii cei mici (au dormit) la pământ, iară bezade Grigorie şi cu fiul paharnicului Enuţă a zis Monsiu Lencur ca să se culce pe un pat, iară eu m'am culcat în altă odaie cu bezăde Dumitrache. Odăile să ţineau tot

[1] hanul.

www.dacoromanica.ro

una şi pentru ca să intre în odaie la monsiu Lencur şi la bezăde Grigorie trebuia să intre pe la noi. Toată noaptea, uşa care despărţea odaia noastră de a lui Monsiu Lencur a fost deschisă şi lumânarea ardea şi la noi şi la bezăde Grigorie, precum şi la Monsiu Lencur. La noi însă erau două lumânări mici şi, cum să stinsăsă, m'am sculat şi am aprins-o în odaia lui Monsiu Lencur. Bezăde Grigorie la miezul nopţii împreună cu fiul paharnicului Enuţă au ieşit afară şi deschizând uşa ne-au trezit şi pe noi şi pe urmă neputând dormi am început a vorbi, cum şi Monsiu Lencur ne-a zis să tăcem, însă cum nu îi era prea bine, toată noaptea a fost treaz şi a ieşit de vreo două ori afară prin odaia noastră. Pe urmă şi stăpânul casăi dormea într'o odaie în care spre a intra, trebuia să treacă printr'a noastră. A doua zi, după ce am şăzut vreo patru ceasuri, neam pornit fără ca preotul să ne zică ceva sau să ne întrebe. Eu pre cinstea mea, băbacă, te încredinţăz, nu-i adevărat. Acolo în Cernăuţi sunt mulţi Moldoveni, precum şi nepoţii Episcopului de Roman, care numai la trii ceasuri de noapte s'au despărţit de noi, cât am şăzut acolo tot cu dânşii am fost şi cu Monsiu Lencur, care nu ne-a lăsat să facem un pas fără el. Preotul până la Viena nimica nu ne-a zis. Acolo cât au şăzut patru zile tot cu un Ungurean şi cu Hurmuzachi, un văr al Elencăi Aslanoaei, a umblat prin târg. De multe ori a fost la

www.dacoromanica.ro

cucoana lui Costache Pașcanu, care până și acasă l-a căutat. Acest Ungurean și Hurmuzachi sunt un nu știu ce [1], însa toată ziua era la Păscăniță și aceasta socotesc că l-a sfătuit ca să scrie aceste halturi [2], precum d-ta știi că nu-i prea bine cu d-ta și cu Măria Sa Vodă. El, dacă ar fi văzut ceva, ar fi putut să scrie dela Cernăuți sau dela Lemberg, că a avut vreme, și nu a scris, ci numai la Viena. Dela Cernăuți și până la Lunéville tot în odaie cu Monsiu Lencur am dormit. La Lemberg și la Viena am dormit tot într'o odaie cu popa. Eu îndata ce am citit răvașul d-tale, m'am dus de am arătat preotului partea ce i să cuvinea și l-am întrebat pentru ce a scris aceste minciuni. El mi-a răspuns că bezădè Dumitrache i-a spus aceste și că toată noaptea a umblat ușa dela noi. Pe urmă l-am întrebat că de ce n'a scris dintâi d-tale și apoi să scrie Mitropolitului. El mi-a răspuns că așa i-au fost poruncit Măria Sa Vodă și Mitropolitul. Pe urmă iarăși l-am întrebat că de ce, dacă a fost așa, n'a scris la Cernăuți, nici la Lemberg, ci după șăispreczece zile după aceasta și tocma la Viena. Iarăși mi-a răspuns că așa i-a fost poruncit.

Monsiu Lencur îi la Paris și de aceea n'am putut să-i arăt răvașul d-tale, însă peste o săptămână

[1] Nu știu ce rudă.

[2] iscodiri.

www.dacoromanica.ro

are să se întoarcă şi atunci voiu face porunca d-tale. Domnul abate a zis că va scrie Măriei Sale lui Vodă că îi foarte mulţămit de purtarea mea.

Eu în drum am aflat că preotul îi plătit de vrăjmaşii d-tale. Numai prin vorbele d-sale, şi că ştiu că orice vor face bezădelele tot în spatele mele le va arunca. de aceea îndată ce am ajuns la Lunéville m'am mutat într'o odaie cu fiul d-sale cuconului Enuţă. Precum ai ştiinţă şi de când eram la Ieşi, bezăde Dumitrache nu s'a purtat prea bine, precum la Lemberg, însă la Cernăuţi nu a făcut nimică, precum vei videa din scrisoarea care Monsiu Lencur a trimes cucoanei Săftiţei. Cât pentru mine, te încredinţez, băbacă. că n'am făcut nimică, precum şi răvaşul lui Monsiu [Lencur] care ţi l-a trimăs la ajungerea noastră la Lunéville [1]. In sfârşit îndată ce va veni Monsiu Lencur vei vedea că toate aceste sunt minciuni de ale preotului şi îndată va vedea şi Măria sa Vodă purtarea mea. Preotul din început n'a iubit, nici n'a ţinut partea bezădelelor, nici a mea, şi Monsiu Lencur era de vreo două ori să-l lase pe drum, pentrucă iscodea toate şi lua socoteală de toate cheltuielile, care le-a făcut Monsiu Lencur. In sfârşit crede. băbacă, că tot-

---

[1] Pare a lipsi verbul „te încredinţează" sau altul cu înţelesul acesta.

www.dacoromanica.ro

deauna mă voiu purta într'un chip ca să pot fi vrednic de bunătăţile d-tale.

Pre duduci şi pre Alecu dulce îi sărut şi sunt al d-tale prea plecat şi supus fiu

M. Kogălnicean

1834, Octomvrie 22

X

Cu fiiască plecăciune sărut mânile d-tale, băbacă.

Vasile în tot drumul acest mare s'a purtat foarte bine cu noi, a avut tot felul de (purtări) grijă şi şi-a dat tot felul de ostenele pentru noi. De aceea mă rog, băbacă, ca să-l mulţămeşti. Trimăt lui Alecu un portofel şi o butelcă [1] de gomelastic, tot prin Vasile. Băbacă, el are un fel de căpşune care înfloresc şi rodesc toată vara şi ştiind că d-ta le-ai cumpăra, i-am zis să se adresarisască [2] la d-ta, şi sunt al d-tale prea plecat şi pera supus fiu

Mihalache Kogălnicean

8/20 Noemvrie 1834

[1] sticluţă.

[2] adreseze.

www.dacoromanica.ro

XI

Lunéville 8/20 1834

Cu fiască plecaciune, sărut mânile d-tale băbaca.

Astăzi, Domnu Lencur a venit dela Paris şi fiindcă nu şăde decât patru ceasuri aice, mă grăbesc ca să-ţi scriu d-tale şi a-ţi da novitale [1] de petrecerea mea aice. Cu toţii suntem foarte mulţămiţi de abate şi avem odăi bune, masă bună şi toate lucrurile trebuincioase. Profesorii cred că sunt mulţămiţi de mine şi îţi trimet acest bilet, pentru ca să vezi că mă silesc după putinţa mea, ştiind mai ales că aceasta e dorinţa d-tale [2].

Novitale [3] nu am nimică a-ţi scrie, pentrucă, având foarte mult de lucru pentru coleghium, nici Duminica măcar nu ieşim din casă. Băbacă, din banii care mi-ai dat la purcesul meu din Moldova am cheltuit zăce galbeni la Viena, căci acolo dintâi nu ne-a dat voie ca să purtăm straie oştineşti [4] şi aşa am fost silit ca să-mi cumpăr o pălărie, jiletcă, manesce [5], gulere, halstuce şi alte lucruri.

---

[1], [3] noutăţi.

[2] vezi clişeul dela pag. 37.

[4] ostăşeşti, militare.

[5] piepţi cu cerculeţe.

www.dacoromanica.ro

Buletin de note din vremea studiilor lui Kogălniceanu la Lunéville.
(redus)

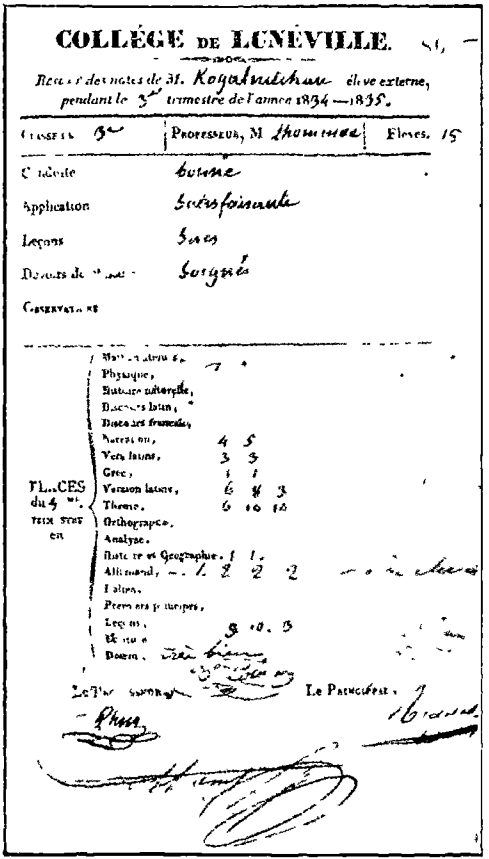

COLLÈGE DE LUNÉVILLE.

Relevé des notes de M. Kogalnitchan élève externe, pendant le 3e trimestre de l'année 1834—1835.

Classe de 3e | Professeur, M. Thomas | Eleves. 15

Conduite: bonne
Application: très soutenue
Leçons: bien
Devoirs de classe: soignés
Observations:

Mathématiques,	7		
Physique,			
Histoire naturelle,			
Discours latin,			
Discours français,			
Narration,	4	5	
Vers latins,	3	3	
Grec,	1	1	
Version latine,	6	4	3
Thème,	6	10	10
Orthographe,			
Analyse,			
Histoire et Géographie,	1	1	
Allemand,	—	1	2
Latin,			
Premiers principes,			
Leçons,	8	10	8
Récitation,			
Divers,			

FLUCES du 4me TRIMESTRE

2 | 2 | 2

Le Professeur, Le Proviseur,

Tifrele arată al cătelea din clasă era Kogălniceanu la fiecare materie. La istorie, la geografie şi la limba greacă era întâiu. Reproducere după „M. Kogălniceanu, *Scrisori*, Bucureşti, 1914", publicate de subseminatul

www.dacoromanica.ro

Apoi ajungând la Luneville, atunce Monsiu Lencur mi-a spus că a uitat să-mi facă leafă ; pe urmă a pus pentru jumătate de an numai cincizeci galbeni pentru straie la trii, adică bezădelilor și mie. D-ta știi că pornindu-ne din Iești am luat foarte puține lucruri ale îmbrăcămintei. Aice ne-au făcut un rând de straie adevărat, însă mai avem trebuință și de multe alte lucruri, care nu putea să mi le facă, din pricină că bezădelele le aveau și mie singur nu să putea, căci trebuia să le facă din banii Măriei Sale, care mi-au costisit încă zăci [1] galbeni. Pe urmă am dat lui Monsiu Lencur 30 de galbeni ca să-mi cumpere un ceasornic de aur, o alăsidă (?) asămine și pre urmă multe alte lucruri și cărți, în fel că am numai vreo zăce galbeni, care îmi vor ajunge până la Ghenarie. Insă atunce te rog ca tot odată cu banii care îi va trimete Măria Sa, (trimete-mi) și mie ceva. Crede, băbacă, că nu te-aș supăra, dacă aș fi avut leafă și mai întâi că așezându-mă am avut trebuință de aceste lucruri, însă de acum voiu face mare economie, fiindcă nu voiu avea pe ce să cheltuiesc. Nici aceasta n'aș cere, însă trebue ca să mă caut la ochi cu doftori și nu s'au dat bani de Măria Sa pentru aceasta. Pe urmă vroesc să învăț și muzică ; bezădelele nu învață, apoi trebue să plătesc eu singur. D-ta, ca să

[1] zice.

www.dacoromanica.ro

ai mai mare știință că nu spui minciuni, vei întreba pre Monsiu Lencur. care îți va arăta purtarea mea și ce am făcut cu banii. In sfârșit d-ta vei face cum d-ta vrei judeca și cum va fi vroința dtale. Numai să am câte un galben pe lună, atâta cer. măcar că bezădelele au câte patru, doi galbeni dela Măriia Sa și doi galbeni dela cucoana Săftița. Acolo toate sunt foarte scumpe, de vreme ce pentru un foarte mic pieptene de os am dat cinci franci. care fac după moneda noastră 15 lei.

Vasile, care a mers cu noi, în tot drumul s'a purtat foarte bine cu noi. El are cu dânsul o mie de rădăcini de căpșune, care înfloresc și fac roduri toată vara și toată toamna și care le-au cumpărat din însuși grădina craiului. Dacă dumneata îi vrea, apoi eu te rog ca să-i cumperi, căci sunt foarte roditori. Și Monsiu Lencur a luat însuși opt sute pentru Măria Sa. Hârtie de aceasta și altfel care nu-i în Moldova are iarăși de vândut. Lui Alecu trimăt un portofel. adică un ghiozdan, în care sunt toate zilele anului, despărțite prin luni și fieștecare lună cu o văpsea deosebită. Ii mai trimăt încă și-o butelcă mică de gomilastică pentru șters condeiul de plumb de pe hârtii. Duducilor aș fi trimes ceva, însă ne știind când Monsiu Lencur are să se întoarcă dela Paris, n'am putut să cumpăr nimică mai înainte și îndată ce a ajuns, șăzând numai două ceasuri în Lunéville, de abia am pu-

www.dacoromanica.ro

tut să scriu această carte şi una către Măria Sa, care am dat-o lui Mousiu Lencur ca să o dea Domnului. Insă îndată ce voiu găsi vreun prilej, cu mare bucurie mă voiu sili ca să le trimăt.

Toate gazetele Franţei înscriu în numărul lor cuvântul Mărici Sale lui Vodă către Sultanul şi la suirea sa în tron, precum şi de ajungerea noastră în crăiia Franţei pentru a săvârşi învăţăturile noastre.

Inştiinţează-mă, mă rog băbacă, dacă ai primit cărţile care ţi le-am scris dela sosirea mea aice în Lunéville, căci răspunsurile cărţilor care ţi le-am scris pe drum le-am primit la sosirea mea aice, iară nici un răspuns n'am primit de pe cărţile care ţi le-am scris de aice.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile d-tale, babacă, şi sunt al d-tale prea plecat şi prea supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

Multe închinăciuni lui Monsiu Chiunem, lui Monsiu Chiş şi Madamei Wimmer.

XII

Cu fiască plecăciune sărut mânile d-tale băbacă.

Sunt acum mai mult de patru zăci de zile, de când n'am primit nici o scrisoare dela dumnea-

www.dacoromanica.ro

voastră și nu pot ști care este această pricină. Toți ceialalți au luat înștiințări dela părinții lor, însuși bezădelele au luat răspuns dela Măria Sa Vodă de pe cartea care i-au scris însuși de aici dela Lunéville. Socotesc însă și nădăjduesc că nu s'a întâmplat nimică și că aceasta este numai pricina întârzierii poștei. Mă folosesc de purcederea domnului Richard, bucătarul Măriei Sale, ca să dau această scrisoare.

Tot odată mă grăbesc de a-ți pofti o bună petrecere a sfintelor sărbători, rugând pre milostivul Dumnezeu ca să-ți verse tot felul de bunătăți, o sănătate necurmată și ani îndelungați și fericiți. Ziua și sara îl rog ca să îmi împlinească dorința, adică a-ți da prețul bunătăților dumitale care ai pentru mine. Măcar că sunt depărtat de casa părintască, nu lipsesc însă de a-ți arăta supunerea și recunoștința mea cea fără margini. Nu am pentru dar de anul nou a-ți da decât supunerea mea, silința în învățături și aceste adeverinți[1]. dovadă că tot fac ceva aici în Franția. Socotesc că Monsiu de Loncur a ajuns la Iași și că ți-a dat răvașul care l-am scris, precum și un portofel pentru Alecu. care l-a trimăs prin ficiorul Vasile. Mă rog dară ca să am răspuns de primirea acestor lucruri. Trimet acum prin bucătarul Măriei Salc 17 tomuri

---

[1] Vezi cliseul dela pag. 37.

www.dacoromanica.ro

de cărți pentru duduci și pentru Alecu în chip de daruri pentru anul nou. Noi aice nu ieșim nicăiri, măcar că Măria Sa Vodă, după cum mi-a spus bezădelele, dorea ca să mergem câte odată la teatru. Însă fiind că (d-l) abate nu are nici o poruncă pentru aceasta, nu ne lasă nicăiri să mergem, însă nici nu avem vreme, căci mai mult lucru avem sărbătorile decât în zile de lucru.

Mă rog, bădacă, întreabă pe aga Asachi [1] în ce loc să vând cadrurile moldovenești. Căcí știu că este un librar la Paris care le are, însă nu știu numărul casei. Iar aga Asachi știe foarte bine, pentrucă eu însuși când eram la Ieși am văzut scris acasă la d-nealui pe un cadru că să vând la Paris, la Madam Martin, însă am uitat numărul, și mă rog ca să am răspuns și sunt, sărutându-ți mânile, cu cea mai mare supunere și plecăciune al d-tale prea plecat și prea supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

1834 23 Noembrie / 7 Dechemvrie } Lunéville

---

[1] Scriitorul Gh. Asachi.

www.dacoromanica.ro

XIII

3/15 Decemvrie 1834

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile d-tale, băbacă.

Cu cea mai mare bucurie am primit răvaşul d-tale din 9 Noemvrie şi am dat laudă prea marelui Dumnezău că vă aflaţi cu toţii sănătoşi şi în bună stare. Scrisoarea domniilor voastre m'a liniştit foarte mult, pentrucă neprimind de atâta vreme nici o ştiinţă dela dumneavoastră nu puteam şti pricina acelei întârzieri. Insă acum am văzut că pentrucă dum[ne]ta erai gata ca să purcezi la ţară, de aceea nu mi-ai scris. Monsiu de Lencur, când mi-a trimăs această carte, ca să i-o dau. purcesese de vreo douăzeci de zile şi cred că când vei primi această carte va fi în Iaşi. I-am dat un răvaş pentru dumneta. Iar feciorului Vasile iarăşi o carte[1] pentru dumneta, precum şi un portofel frumos pentru Alecu, care de nu l-a dat să i-l ceri. Băbacă, eu am uitat la Vasile iconiţa care d-tă mi-ai dat la purces, te rog dară ca să o cei dela el. Aici n'am rămas fără icoană, căci are Plaghino, precum şi Balş, şi a rămas şi dela iconomu Grigorie. Scrisorile care dumneta (mi le-ai trimes) le-am primit şi răspunsuri ţi-am trimes, însă mă mir cum nu le-ai

[1] scrisoare.

www.dacoromanica.ro

primit, ci cred că după ce mi-ai trimes cartea aceasta din 9 Noemvrie trebue să le fi primit. Eu ţi-am trimis descrierea călătoriei mele până la Strasburg, adecă la intrarea noastră în Franţia. Până acum n'am putut să-ţi dau relaţie de rămăşiţa drumului, din pricina mulţimii lucrului. Insă iată că-ţi trimăt şi aceasta.

Descrierea Strassbourgului.

In 26 Septembrie, după ce am trecut sara apa Rinului, care desparte Franţia de marele ducat de Baden, după un sfert de ceas am intrat în Strasburg, cel întâu oraş din Franţia. Acest târg îi o cetate foarte întărită, cu o populaţie de 45 de mii de suflete, cu uliţe strâmte, însă cu frumoase binale. Biserica catedrală îi mult mai frumoasă decât sfântul Ştefan dela Viena, şi turnul îi încă mai înalt decât cel dela Viena, căci acest turn are o înălţime de 436 de picioare. Măsura piciorului îi ca palma domnească de mare. Inuntru este un ceasornic care mergând arăta şi cei doisprezece apostoli, care la tot ceasul ieşeau câte unul şi băteau ceasul. Mitropolitul Strasburgului dep'atunce, vrând ca în toată lumea să nu mai fie un asemine ceasornic, a scos ochii ceasornicarului. Insă fiincă să stricase ceva la ceasornic, ceasornicariul cel orb a cerut voie dela mitropolit ca să vie să-l dreagă.

www.dacoromanica.ro

Insă îndată ce-a fost lângă ceasornic a pus mâna pe un lanţuzăl[1], adică pe o sârmă de a ceasornicului, şi de atuncea apostolii n'au mai bătut ceasul. Ceasornicul merge şi'n ziua de astăzi, însă apostolii stau locului. Noi ne-am suit după o mare osteneală tocma în vârful turnului, care are mai mult de o mie de scări. La mijloc este un eclesiarh[2]. Acolo am scris în condică numele şi am cumpărat medalii care am uitat să ţi le trimet. Insă după trii ani, adecă după ce vom mântui învăţăturile la Lunéville, şi înainte de a merge la Paris, ca să facem cursul legilor, în vremea vacanţelor, care sunt de două luni şi jumătate, dacă vei vroi voiu putea ca să vin în Moldova şi să petrec cu dumneavoastră vreo douăzeci de zile, căci, cu dilijanţul[3] pot să merg în Moldova în douăzeci de zile. Dela catedrală am fost în biserica protestanţilor, unde este îngropat vestitul marşal[4] al Franţei, numit marşalul de Sacsa[5]. Marşalul, îmbrăcat în straie de Roman, şade cu un picior ridicat şi cu un aer de viteaz, vrând ca să între în sicriu, a căruia capac moartea cu coasa în mână ridică. Intre marşal şi moarte este Franţia plecată, închipuită ca o femeie

[1] lanţişor.
[2] călugăr.
[3] diligenţa.
[4] mareşal.
[5] Mauriciu conte de Saxa, mareşal de Franţa (1696—1750).

www.dacoromanica.ro

tânără şi frumoasă cu lacrămile în ochi. Cu o mână ea depărtează moartea şi cu alta opreşte pre marşalul ca să nu intre în mormânt. De ceea parte de mormânt este un Iraclis [1], care îi mâhnit. De dreapta marşalului sunt multe steaguri rupte şi un leu, un vultur şi un pardos. Sunt răsturnaţi cu picioarele în sus. Acestii însămnează : vulturul sau pajura închipueşte că Austrienii au fost biruiţi, leul că Englezii au fost bătuţi şi pardosul că Belgienii şi Olandezii au fost goniţi de mareşal. Iar în stânga marşalului sunt steagurile Franţiei ridicate

Rămăşiţa oiu trimete cu viitorul răvaş.

Acest monument îi alcătuit de două bucăţi de marmură albă şi foarte frumoasă.

Băbacă, am trimăs priu Richard, bucătarul Măriei Sale. multe cărţi pentru duduci şi dacă a veni, duducile să-l poftească să şadă şi să vorbească cu politică [2], pentrucă nu-i un bucătar prost şi că-i de bună familie.

Băbacă, aice este un tânăr Franţez foarte învăţat şi ar vrea să vie în Moldova, ca să fie profesor. N'ai putea să vorbeşti cu Măria Sa, ca să-l pue la şcoala domnească sau de nu la vreun boier ? Insuşi

---

[1] Ercul.

[2] politeţă.

www.dacoromanica.ro

abatele să dă chizăși [1] pentru el. Dacă-i găsi vreun loc, apoi mă rog scrie-mi cât poate să-i dea pe an. Sărutându-ți mânile, sunt al d-tale prea plecat și supus fiu

KOGĂLNICEAN

XIV

Felicitare de Anul Nou către părintele său.

Cu fiască plecăciune sărut mânile d-tale, bă-bacă!

De datoria unui fiu cunoscător [2] este ca, măcar că este depărtat de părintele său, să-i scrie și să-i arate, la înoirea anului, precum și în toate zilele vieții sale, supunerea, cinstea și recunoștința sa. Deci nu lipsăsc și eu a împlini cea mai scumpă și mai iubită mie datorie. Din cea mai fragedă a mea copilărie, am simțit și am primit facerile d-tale de bine. Nu numai că mi-ai dat vieață, și mi-ai arătat încă și chipurile și mijloacele de a o înfrumuseța și de a o petrece în cinste și în fericire. Toate chipurile și toate trudile ți le-ai dat, numai ca să mă vezi norocit și însemnat între Moldoveni. Nu crede, dar, prea scump mie părinte, că ai făcut

---

[1] garant.

[2] recunoscător.

www.dacoromanica.ro

toate aceste pentru un necunoscătoriu [1] și pentru un nemulțămitor. Nu, în toată curgerea vieții mele, și la cel mai de pe urmă minut, voiu căuta ca să mă fac vrednic de purtările de grijă a dumitale pentru mine, cu buna mea purtare, și deapururea sara și dimineața voiu binecuvânta numele dumitale, și voiu ruga pe [prea]milostivul Dumnezeu ca să-ți întoarcă prețul atâtor faceri de bine, căci numai ziditorul singur poate să facă aceasta. Cu prilejul înoirii anului, mă grăbesc ca să-ți poftesc cele mai mari norociri, o viață îndelungată, fericită, cu zile lungi, cu sănătate necurmată și cu tot felul de bunătăți. Rog pre făcătorul tuturor ca să asculte aceste dorințe care le fac din toată inima și din toate puterile mele. De și aceste poftiri sunt mici și nu sunt bine arătate, și că gura și condeiul meu nu sunt destul de destoinice pentru a-ți arăta asemenea simțiri, însă inima mea simțește mai mult decât nu mi-i cu putință a rosti. Acestea sunt dorințele care le fac și le voiu face până la cel mai de pe urmă minut al vieții mele. Pentru daruri (ce vocști) să-mi faci, nu cer altă nimică dela dumneta decât dragostea și iubirea dumitale, lucruri care vor pricinui mai mare bucurie acelui ce

[1] nerecunoscător.

www.dacoromanica.ro

este pentru totdeauna cu cea mai mare supunere și plecăciune a dumitale prea plecat și prea supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

1834 6/18 Dechemvrie
Lunéville

Măriei Sale am scris prin Monsiu de Lencur, și după porunca dumitale îți voiu trimete încă un răvaș prin viitoarea mea carte [1].

XV

Cu fiască plecăciune sărut mânile dumitale, bă-bacă.

Cu cea mai mare bucurie am primit două de a dumitale răvașuri, unul din 19 Noemvrie și altul din 26 a acestei luni. Am dat laudă mult milostivului Dumnezeu că întregimea sănătății d-tale mult mie scumpă să află în deplin, precum și duducile și Alecu. N'am putut ca să răspund mai degrabă la aceste scrisori, din pricină că n'am vreme care să-mi fie slobodă decât Duminica. Dumneta îmi scrii în întâiul răvaș că nu trebue să plătesc pentru cărțile care îmi trimeți, decât dela sfârșitul Austriei. însă Austria nu să mezăește [2] cu

[1] scrisoare.
[2] învecinează.

www.dacoromanica.ro

Franţia, căci ieşind din Austria trebue a trece prin crăiia Bavariei, prin crăiia Viurtembergului şi prin marele ducat de Baden şi apoi să intră în Franţia.

Aşa dar dumneta plăteşti jumătate de drum şi cu cealaltă jumătate. In cât pentru cartea care mi-ai trimes mai dăunăzi, în care era şi o carte pentru Monsiu Lencur, am plătit 8 franci, care fac 24 de lei [1]. Noi am fost scrişi în toate gazetele Franţiei la venirea noastră, nu ştiu dacă în a Moldovei a fost asemene. Inştiinţază-mă mă rog, băbacă, dacă, când am purces, Asachi ne-a scris în *Albina românească*. Inştiinţează-mă mă rog ce fel de chip are monumentul care să zideşte la Iaşi.

La ochi îmi merge mai bine, însă după porunca d-tale am dăt să-mi facă reţeta ce mi-ai trimes. Am văzut că preotul Grigorie a ajuns la Iaşi. Am văzut şi câte au făcut acolo. Monsiu Lencur de multă vreme a purces la Iaşi. Cât pentru o recomandaţie dela domnul abate, voiu cere şi îţi voiu trimete în puţină vreme... Noi aice nu cunoaştem pe nimine şi nu ieşim nicăire. Măria Sa Vodă ştiu c'a vrut ca să mergem câte odată la teatru, însă fiindcă domnul abate n'are nici o ştiinţă pentru aceasta, de aceea nu ne lasă. Deci te rog, băbacă, ca să mijlocesti ca Măria Sa să scrie ca să mergem cu peda-

---

[1] vechi.

www.dacoromanica.ro

gogul care îl avem câte odată. Bezădelele însuşi te roagă pentru aceasta. Uniforma nu o puiu aice, pentrucă m'or râde toţi, pentrucă samănă cu cea rusască şi aice Rusii îs urîţi. Mă rog, bábacă, trimete-mi într'un săculeţ sâmburi de harbuz [1] cu poşta, căci aice nu să ştie măcar ce-i harbuzul şi domnul abate m'a rugat ca să-ţi scriu pentru aceasta. Numai să fie sâmburii binc învăluiţi şi când îi vei da la poştă să iei siguranţia [2]. Copilul lui Logofătu Lupu Balş îi cel întâiu în tacsia sau clasul lui.

Cu fiască plecăciune sărut mânile d-tale, bábacă, şi sunt al d-tale prea plecat şi prea supus fiu

KOGĂLNICEAN

1 Ghenarie 1835
20 Dechemvrie 1834

XVI

18/30 Ghenarie 1835

Cu fiască plecăciune sărut mânile d-tale, băbacă.

Mult mie dorită scrisoarea dumitale din 31 Dechemvrie cu cea mai mare bucurie a sufletului meu am primit-o şi am dat laudă [prea] milostivului Dumnezău că mult mie scumpă sănătatea dumilorvoastre să află în deplină întregime. Cât pen-

[1] pepene.
[2] chitanţă.

www.dacoromanica.ro

tru mine. veți ști că, slavă preaputernicului, mă aflu sănătos. Eram în ce mai mare îngrijire asupra dumilorvoastre, neprimind dela 17 Noemvrie și până astăzi nici un răvaș dela dumneavoastră. Însă acum, văzând că vă purtați sănătoși și fericiți, n'am mers pe la biserică, pentrucă aici nu sunt, ci în fundul inimii am mulțămit prea milostivului Dumnezău care vă păzește în pace. Recipisele dela poștă, când sunt, le iscălesc,, căci fără aceasta nu mi să dă cartea, însă cu răvașul din 9 Noemvrie, precum și acum, nu s'a aflat. Mi-i de mirare cum Monsiu Lencur n'a ajuns la Iași, adecă până la 31 Dechemvrie, de vreme ce s'a pornit de aice în 6 Noemvrie. Nu pot nicidecum să știu care poate să fie pricina aceasta, precum și bucătarul Richard. Prin răvașul ce l-am dat lui Monsiu Lencur pentru dumneta vei vedea că te rog ca să-mi trimeți ceva bani. Crede, băbacă, că nu ți-aș cere, însă nu am straie nicidecum, căci am numai un surtuc care mi s'a făcut aice la Lunéville, surtucul cel blănit, care însă nu pot să-l port, pentrucă-i cald ca vara și până acum încă omăt [1] n'am avut. Pricina că n'aveam straie este că banii dați de Măria Sa n'au fost d'ajuns, de vreme ce pentru bezădele și pentru mine au fost dat numa 50 galbeni pentru șasă luni și aici postavul îi mai scump. Nu numai eu

[1] zăpadă.

www.dacoromanica.ro

cer bani. ci și copilul Paharnicului Enuță a cerut dela tată-său 30 galbeni, măcar că și la purces i-a dat. Insă precum el, așa și eu am cheltuit 20 galbeni numai la Viena pentru deosăbite lucruri, precum pentru jiletce, pălărie, tot de pălărie, gulere, pachește [1] și altele. Pe urmă am cheltuit cinci galbeni, de am văzut lucrurile vrednice de văzut în drumul meu. Apoi 30 galbeni, cu care mi-am cumpărat un ceasornic de aur dela Paris prin Monsiu Lencur, apoi plata cărților precum și alte istorii [2], care îmi sunt trebuincioase. Apoi plata răvașelor la poștă. Paharnicul Enuță a și trimes fiiului său 30 galbeni prin bancherul Pop dela Viena. Aga Asachi îl cunoaște.

Mă rog dară, băbacă, ca să-mi trimeți și dumneta ceva, cât vei vroi, încât mai în grabă, pentrucă am fost poftit în multe locuri, însă fiindcă n'am nici un straiu bun, n'am putut merge. Mai întâi că până acum n'am leafă dela Măria Sa. In lucrurile preotului voiu căuta sfintele moașteni [3], însă nu cred să le fi lăsat aice. Iți trimăt un răvaș dela micul Balș, ca să vadă Cuconu Lupu că ni-

---

[1] bretele. cozondroace.

[2] cărți de istorie.

[3] moaște.

www.dacoromanica.ro

mene nu-l bate. La ochi tot pătimesc, însă nu înlăuntru, ci la gene, unde sunt niște bube.

Sărut mânile și sunt al d-tale prea plecat și supus fiu

M. KOGĂLNICEAN

XVII

27 Ghenarie / 8 Fevruarie 1835

Cu fiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Scrisoarea dumitale din 6 Ghenarie cu cea mai mare bucurie am primit-o și am dat laudă preaputernicului Dumnezău că mult mie scumpă sănătatea d-tale să află în deplină întregime. Cât pentru mine vei ști că, slavă ziditorului, mă aflu sănătos. La gene însă sufăr, însă nu mult. Cu cea mai mare bucurie am văzut că Monsiu Lencur a sosit în Iași, precum și bucătarul. Căci cu toții ne îngrijam, neștiind care putea să fie pricina că au zăbovit atâta vreme în drum. Am văzut că ați primit și ce am trimes, adecă un portofel, o butelcă de gomelastic și 17 bucăți de cărți și sunt tocmai cum le-am trimes. Pentru banii care dumneta binevoiești a-mi trimete, dacă până acum n'ai găsit prin cine să-i trimeți, apoi poți să vorbești cu Aga Asachi, ca să scrie bancherului Pop ca să mi-i tri-

www.dacoromanica.ro

meată, căci şi Paharnicul Enuţă tot prin (mijlocul) său i-a trimes. Bezădelele au primit până acum numai o scrisoare dela Măria Sa Vodă şi domnul abate iarăşi numai una. Până acum încă nu avem voie ca să mergem la teatru. Am auzit că Crupenschi, Alecu Mavrocordat şi Sandulachi Miulescu s'au făcut ofiţeri. Insă nu ştiu dacă Alcaz s'a făcut şi el, căci el era mai vechiu în slujbă decât Miulescu şi decât Mavrocordat.

La purcesul nostru era vorbă ca să se mai facă un escadron şi un batalion de oşteni, înştiinţazămă mă rog, băbacă, dacă aceasta s'a făcut şi cine sunt comandirii. Căpitanul Carp trebue să se fi făcut maior. Am auzit că să face o Academie pentru nobili în casele Cazemiroaei, dar cine sunt profesorii şi ce limbi a să se în[veţe]? Scrie-mi mă rog, băbacă, unde are să aşăze monumentul care să face acum şi ce are să înfăţişeze, asemenea şi dacă Curtea Veche [1] are să se zidească de iznoavă [2]. Aici în Lunéville toate sunt liniştite, precum şi la Paris. In vara viitoare să zice că să va face un drum de fier, care va trece pre lângă Lunéville, şi atunci cineva pornindu-să cu butca de aburi [3] dimineaţa poate sara să fie la Paris. Am văzut prin gazete că

---

[1] Curtea domnească.

[2] din nou.

[3] trăsura cu aburi, trenul.

www.dacoromanica.ro

Sultanul a poruncit ca să se facă drumuri împărăteşti ca în ţara nemţască în toată împărăţia, scrie-mi mă rog dacă să vor face şi în Moldova. Am scris până acum de trii ori lui Milu, care era la d. Chiunem, şi n'am primit nici un răspuns. Trimete, băbacă, pe cineva mă rog ca să-l întrebe dacă a primit vreun răvaş dela mine. Deunăzi ţi-am scris că-ţi voiu trimete un răvaş dela micul Balş cătră tată-său, în care arăta că nu-l bătea nimene, însă am uitat ca să-l puiu în plic, deci l-am trimes pe urmă drept cătră Cuconu Lupu.

Cu fiască plecăciune sărut mânile dumitale şi sunt prea plecat şi supus fiu

M. Kogălnicean

XVIII

Cu fiască plecăciune sărut mânile d-tale, băbacă.

Cu cea mai mare bucurie am primit răvaşul d-tale din 18/30 Ghenarie şi am dat laudă prea milostivului Dumnezeu că vă aflaţi cu toţii sănătoşi şi că petreceţi după cum poftiţi. Cât pentru mine vei şti că slavă prea puternicului Dumnezeu mă aflu destul de bine. Mi-i de mirare că n'aţi văzut în gazetele Franţiei ajungerea noastră aice. Aceasta se află în *Gazeta Franţiei* (franţuzeşte *Gazette de France),* în *National (National),* în *Jurnalul târgurilor şi ţărilor (Journal des villes et des campag-*

www.dacoromanica.ro

nes), în *Jurnalul de deba*[1] și alte multe. Răvașul Mariei Sale a ajuns la Lunéville, în care zice ca să mergem la teatru. însă acum actorii nu sunt aice, ci peste o lună vor veni iarăși. In cartea care Măria Sa Vodă a scris bezădelelor, zice și aceasta, ca să mă port bine și să mă silesc, și că dacă voiu face aceasta îmi va împlini ce nădăjduesc. Mă rog, băbacă, ca să-i arăți supunerea și recunoștința mea, pentrucă eu nu îndrăznesc să-i scriu. Am auzit că iconomul Grigorie îi la mănătsire. Aice vremea pe care [a]i plătit directorului coleghiului pentru nepot[u-să]u s'a împlinit și directorul nu știe ce să facă cu nepotul său... Pentru cadruri, când am mers cu dumneta la Asachi la ziua d-sale, atunce am văzut tipărit pe un cadru moldovinesc *să vinde la Paris la...* și aceasta m'a înșelat. Am văzut asemine că ai avut bunătate ca să-mi trimeți prin bancherul Pop 135 fiorini argint, însă pân acum n'am primit nimică dela Viena. Aici petrecem foarte liniștit. nu să aude nimică de rău. Duminica și Joia ieșim după masă două ceasuri de ne plimbăm. Toată vremea care ne rămâne o întrebuințăm la citit și la scris, căci în două luni vom avea ecsamen public. Noi cu toții ne aflăm sănătoși, câți suntem aice. Intreabă, mă rog, băbacă, pe Monsiu Lencur, dacă

[1] Journal des débats.

www.dacoromanica.ro

a primit o carte [1] dela mine, căci nu primesc nici un răspuns.

Cu fiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, și sunt prea plecat și supus fiu

KOGĂLNICEAN

7/19 Fevruarie 1835

XIX

16/28 Martie 1835

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Domnul Pop, bancherul, mi-a trimes prin dilijanță banii care ai binevoit să-mi trimeți. Insă nu mi i-a trimes toți, căci 30 galbeni fac în franci 345 și mi-a trimes numai 337 și jumătate. Pe urmă din acești bani îmi oprește 5 franci și jumătate pentru răvașurile care mi-a trimes. Apoi aici în Lunéville am plătit încă la dilijanță șapte franci pentru adus. Eu i-am scris ca să-mi dea mai bine poliță la un negustor din Lunéville și așa n'aș fi prăpădit din 345 franci 20 franci și jumătate, adecă 8 franci lipsă, căci în loc să-mi trimată 345 franci mi-a trimes numai 337 franci, de vreme ce galbenul face 11 franci și jumătate. Pe urmă 7 franci ce am plătit la dilijanță pentru adus și 1 franci și jumătate pentru răvașurile care domnul Pop mi-a

[1] scrisoare.

www.dacoromanica.ro

trimăs ca să mă înștiințeze că îmi va trimete banii. Afară de aceasta am mai plătit încă eu aice vreo patru franci pentru răvașurile lui, căci el a plătit numai până la sfârșitul țării nemțești, [iară eu] dela intrarea în Franția... Am văzut prin scrisoarea dumitale că Domnul mi-a făcut leafă de 150 franci pe șase luni, însă până acum n'am primit nici o scrisoare dela domnul Lencur [1] însă trebue să primim în puțin, precum și banii, căci semestrul s'a împlinit și acum încep celelalte șase luni, pentru care nu avem bani. Arată mă rog, băbacă, lui domnul Lencur închinăciunile mele și zi-i ca să ne trimată bani cât mai îngrabă, căci n'avem nicicacum straie, precum și bezădelele. Eu i-am scris de două ori, dară n'am primit nici un răspuns.

Băbacă, mă rog, ai bunătate de pune în plicul dumitale cărțile[2] care ți-a trimete Matei Milo, căci el nu poate să mi le trimată singur, de vreme ce costisăsc foarte mult. Mă rog ai bunătatea aceasta, căci mi-i adevărat prietin care mă iubește foarte mult.

Am postit săptămâna dintâi, precum vom posti și cea de pe urmă. Am vrut să fac post Miercurea și Vinerea, dar fiindcă nu știe aice să facă

---

[1] Secretarul lui Mihail Sturdza, domnul Moldovei (1834—1849).

[2] scrisorile.

www.dacoromanica.ro

bucate de post, de vreme ce nu să găsesc, ne da numai cartoafe ; și pe urmă îmbolnăvindu-mă, doftorul nu m'a lăsat.

Cu fiiască plecăciune sărut mânile d-tale băbacă și sunt prea supus fiu

KOGĂLNICEAN

Am auzit, băbacă, că acum la Mai are să vie la Lunéville nepotul Domnului, adecă fiul cucoanei Rucsandei Mavrogheni. Deci mă rog atunce, ca să dai aceluia care îl va întovărăși aice, adecă sau slugei sau pedagogului vreun șal de a dumitale ca să mi-l aducă mie, căci aice în Franția nu să găsesc nicicacum și sunt peste măsură scumpe. Pentru un șal turcesc poate cineva să ia până la două sau trii sute de galbeni... D'aici doi dascăli dela colegiu vreau să meargă în Moldova pentru lucrarea pământului, căci aice să lucrează pământul foarte bine. iar nu ca în Moldova... Scrie-mi, mă rog, băbacă. dacă socotești că acești profesori vor putea prohorisi în Moldova...

XX

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile d-tale băbacă.

. . . Pentru coriu [1] Dumnezeu m'a ferit, însă și

[1] pojar.

www.dacoromanica.ro

chiar de m'ar fi lovit, n'ar fi fost nici o primejdie, pentrucă aici coriul n'are nici o răutate, şi bolnavul nu trebue să şadă 40 de zile în casă, ca la Moldova. Numai bezădelele au fost bolnave, dară atâta de puţin, încât au şăzut în pat numai patru zile şi pe urmă au mers cu noi la Nansi [1], un târg mare. aproape de trii ceasuri de Lunéville, pentru care îţi voiu da relaţie prin viitorul meu răvaş... Pricina acestei întârzieri este că am avut ecsamen şi darea premiilor, şi deci am avut ca să mă silesc şi eu ca să pot avea ceva. Aşa dară după ecsamen am avut premiu întâiu din limba nemţească. Cărţile care mi le-au dat nu pot să ţi le trimet. pentrucă sunt mari şi grele, dară îţi trimet hârtia alăturată care a fost lipită pe ele şi unde directorul coleghiului a iscălit. In limba franţeză, grecească şi latinească, care fac numai un clas [2], am primit acesitul. adecă premiul al patrulea. din pricina că latineşte încă nu ştiu bine şi că clasul în care sunt îi mare, de vreme ce-i clasul retoricii mici. Peste cinci luni vom intra în clasul retoricii mari. Bezădè Grigori n'a avut premiu, însă îi de nădăjduit că la sfârşitul anului va avea multe. Mă rog ca să arăţi premiul meu şi lui moşu Iancu. ca să vadă că mă silesc... In gazetele din Franţia să vorbeşte foarte

[1] Nancy.
[2] o clasă.

www.dacoromanica.ro

mult de Moldova şi de Valahia. Deunăzi am citit că aceste prinţipaturi s'au cunoscut [1] neatârnate de Anglia şi de Austria, că Turcii n'au a mai lua bir dela Moldova. Foarte mult m'am bucurat de aceasta, căci dacă aşa este, atunci vom fi şi noi un norod slobod şi ocârmuiţi de domnii noştri, neavând a pleca capul sub jugul Turcului. Mă rog, băbacă, înştiinţază-mă dacă aceste novitale [2] sunt adevărate... Noi facem post această săptămână, însă ca pustnicii mâncăm numai pâne, cartofi şi mere coapte, pentrucă alte lucruri nu să găsesc aice.

Cu acest prilej găsesc ca cea mai scumpă a mea datorie, de a-ţi pofti bună petrecere, de a ruga pre milostivul Dumnezeu ca să vă păzască în deplină sănătate şi fericire, şi să vă ajute ca să petreceţi fericiţi şi mulţămiţi sfintele sărbători a Paştilor. Dumnezeu să vă învrednicească ca toate dorinţele dumilorvoastre să se împlinească cu fericire după placul dumilorvoastre. Atunce mă voiu ţine pentru cel mai norocit om şi voiu slăvi numele prea puternicului ziditor. Aceste sunt cele mai învăpăiate dorinţe a celuia ce este cu cea mai mare fiiască plecăciune al dumitale prea plecat şi supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

18/6 Aprilie 1835

---

[1] recunoscut.

[2] noutăţi.

www.dacoromanica.ro

XXI

Cu multă fiiască plecăciune sarut mânile dumitale, băbacă.

. . . Sunt acum vreo zece zile de când domnul Lencur a scris din porunca Măriei Sale că domnul abate să tragă pre bezădele dela şcoala publică şi să le dee dascăli particulari. Această poruncă îndată s'a împlinit, dară nu ştiu dacă aceasta să atinge şi de mine. Până când voiu fi sigur că trebue să învăţ ca şi bezădelele, apoi eu tot merg la colleghium, însă eu aş dori că mai bine să învăţ tot unde învăţ şi până a[cum, c]ăci învăţăturile îs mai bune. Iară acasă nu să pot aduce dascălii cei buni, pentrucă n'au vreme şi mai ales că domnul abate are un haractir prea slab ca să fie ascultat ; de aceea şi bezădelele mai bine ar face să înveţe la colleghium decât acasă...

Aice toate gazetele vorbesc de neatârnarea Moldovei şi a Valahiei ; unele zic că Anglia a făcut aceasta, ca Turcul şi Rusul bătându-să vreodată să nu poată intra în Moldova, altele zic că împăratul Neculai a făcut aceasta, ca dintâi să-şi tragă inimile Moldovenilor în partea lui şi apoi să unească aceste prinţipaturi cu imperia Rosiei. Mă rog dară,

---

[1] caracter, fire.

www.dacoromanica.ro

bădacă, dacă aceste vorbe sunt adevărate, să-mi scrii şi mie.

Cu cea mai mare fiiască plecăciune sărut mânile dumitale şi sunt al dumitale prea plecat şi prea supus fiu

KOGĂLNICEAN

1835 27 Aprilie / 9 Mai

XXII

13/25 Mai 1835

... Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, bădacă.

Doi Munteni adecă doi Valahi au trecut pe aice viind dela Paris şi mergând la Bucureşti. Ei au să meargă şi la Iaşi. Eu n'am fost acasă, când ei au venit să ne vadă, deci întreabă-i să-ţi spue în ce hal au găsit odăile noastre şi ce le-au zis bezădelele ca să spue Măriei Sale lui Vodă. In sfârşit şi bezăde Vogoridi are să se întoarcă în puţin dela Londra la Moldova şi atunce îţi va da destule relaţii, precum şi directorul teatrului Furo [1] la întoarcerea sa... Nu pot să-ţi descriu ce mâhniciune am simţit cu toţii, când am văzut că bietul domnul Lencur a murit. Sărmanu ! ce om bun era, şi el

[1] Baptiste Foureau.

www.dacoromanica.ro

singur putea ca să ne ușureze traiul dela Lunéville. Măria Sa Vodă a și scris un răvaș bezădelelor vestindu-le această nenorocită întâmplare. Toți suntem mâlniți... Pentru tinerii Franțezi, ei au hotărît ca să meargă negreșit în Moldova...

M. Kogălnicean

XXIII

Descrierea orașului Nancy.

Cu multă fiiască plecăciune, sărut mânile dumitale, băbacă.

... Iți trimăt relația orașului Nancy. Ii un târg depărtat de Lunéville de trii ceasuri; are patru zeci de mii de suflete. Ii una din cele mai frumoase politii [1] a Franției. Ulițile sunt drepte, largi și toate casele au cinci rânduri. Sunt multe frumoase piețe și plimbări. Are o bibliotecă, o academie, un muzeum de cadruri și o frumoasă sală de priveliște.

Peste două luni avem ecsamen și mă voiu sili ca să iau multe premii. ca să vă mulțămesc; la Lunéville nu să învață pravilile [2], dară la Paris; și încă dintâi trebue ca să învăț ritorica. loghica și filozofia, pentru care trebuesc doi ani, și atunce voiu în-

[1] orașe.
[2] legile.

www.dacoromanica.ro

văţa pravilile. Gazetele de aici vorbesc pentru neatârnarea Moldovei; aceste novitale le au primit dela Ţarigrad... Băbacă, Vasilică Alecsandri, fiul spătarului Alecsandri, îmi scrie dela Paris că părintele său are să vie în Franţia în anul acesta ca să lase la Paris pe fiul său cel mai mic. Nu cred că şi dumneta vei veni, precum ai zis la Iaşi, dară mă rog că dacă spătarul Alecsandri are să vie cu adevărat în Franţia. apoi mijloceşte ca trecând prin Lunéville să mă ia şi pre mine la Paris, căci atunce voiu avea vacanţie şi foarte mult aş dori ca să văd şi eu acest frumos oraş, minunea lumii. Aice mergem de două ori la teatru, dară nu-i atâta de bun ca cel dela Iaşi. Am văzut în gazetele de aici că adunarea obştească a Valahiei a mai dat încă domnului Ghica pentru curtea sa 600,000 lei... Mă rog, băbacă, dacă ai găsi prilej, să-mi trimeţi cartea aceea pentru care te-am rugat...

M. Kogălnicean

6/18 Iunie 1835

XXIV

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Cât pentru porunca ce-mi dai atingătoare de a merge la colleghium, eu o urmez şi voiu împlini-o şi de acum înainte... Nu pot să-ţi spun câtă

www.dacoromanica.ro

bucurie am simţit când am văzut că Măria Sa Vodă a binevoit să mă numească ofiţer în cavalerie. Mulţămirea mea este nespusă, căci cu gândeam că cât voiu fi în ţări străine. voiu rămâne tot cadet. Crede. bădacă, că mă voiu sili ca să mă fac vrednic de un asemine favor şi că de acum înainte mă voiu îndeletnici mult mai mult la învăţătură, şi într'o lună nădăjduesc că îţi voiu trimete atestat că am primit cinci premii, căci peste trii săptămâni avem ecsamen şi pe urmă vacanţii două luni. Această vreme o voiu întrebuinţa-o de a merge într'un sat aproape de Lunéville, unde este şcoală crăiască de agricultură. acolo voiu învăţa lucrarea pământului. Măria Sa Vodă mi-a trimis atestatul de ofiţer [1]. Eu îndată am alcătuit, cum aţi poruncit, o carte [2] franţuzască şi am trimes-o cu plicul bezădelelor. Iată că alăturez aice o carte pentru hatmanul [3]; vei avea bunătatea ca să pecetlueşti şi să i-o dai. Iţi trimit şi ecsemplarul acsesitului, sau al doilea premium de zugrăvit [4]. N'am putut să câştig premiul întâiu, pentrucă sunt şcolari care învaţă de zece ani a zugrăvi, şi eu învăţ nu-

---

[1] vezi clişeul din faţă.
[2] scrisoare.
[3] comandantul oştilor.
[4] pictură.

www.dacoromanica.ro

mai de șase luni, și încă sunt al doilea într'un clas de triizăci de băieți...

Cel mai plecat și supus fiu

M. Kogălnicean

1835 Iule 1/13

XXV

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Nu pot să-ți spun ce bucurie și tot odată . . . am simțit văzând că Măria Sa Vodă s'a hotărît ca să ne trimată în alt târg, și că domnul Tisò [1] s'a și pornit dela Iași. Dară sunt în mare îngrijire ne știind în ce târg sau în ce țară are să ne ducă. Dumneta zici ca să ne sprintinim în calabalâc, pentrucă drumul îi mare, dată aceasta îi cu neputință, fiindcă bezădelele precum și eu avem o mulțime de cărți. Dacă este ca să nu ieșim din Franția. atunce va fi ușor de a le lua cu noi ; dar dacă va fi ca să mergem în altă țară, apoi atuncea voiu căuta chipuri, ca să le trimet (la) Iași pe Dunăre. Sa vede că domnul abate nu știe nimic de aceasta. Insă nu știu cum vom face la purces, căci bezădelele precum și eu suntem datori la un libreriu[2]: bezăde-

[1] Tissot, noul secretar al lui Mihail Sturdza, în locul lui Lincourt, decedat.

[2] librar.

www.dacoromanica.ro

lele aproape de 200 de galbeni şi eu 80. Dacă a fi ca să şedem în Franţia, voiu da adresul meu librariului şi atunce îi voiu trimete bani din târgul unde voiu fi, iar dacă a fi ca să mergem (în altă ţară), atunce voiu căuta ca să vând cărţile şi să plătesc... Eu în vara aceasta am învăţat a înnota şi acum trec în not apa Meurtă [1], căci aşa să numeşte.

M. Kogălnicean

24/12 Iulie, 1835

XXVI

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Nu pot să-ţi spun ce părere de rău am simţit, când am văzut în răvaşul dumitale că bietul spătarul Alecsandri a picat într'o boală atâta de urîtă! Eu ştiam cu o zi mai înaintea sosirii răvaşului dumitale că trebue să mergem la Berlin; aceasta mi-a scris dela Paris domnul Furnarachi care ţine pe fiul spatarului Alecsandri. Nu ştiu însă care este pricina că Măria Sa Vodă, în loc ca să ne trimeată la Paris. care îi atâta de aproape, să vroiască să ne trimată în Prusia atâta de departe. însă socotesc că acolo nu ne va fi bine, şi că nu vom şedea multă vreme, pentrucă întâi vom uita

---

[1] Meurthe, râu care udă oraşul Lunéville.

www.dacoromanica.ro

limba franţuzască, al doilea clima este friguroasă şi umedă, care poate să nu priiască sănătăţii noastre. Eu însă, cum mi-ai poruncit, nu voiu zice nimică ; îţi scriu numai de aceasta dumitale...

M. Kogălnicean

24 Iulie / 5 August 1835, Lunéville

www.dacoromanica.ro

SCRISORI DIN GERMANIA

1835 — 1838.

I. — DIN BERLIN

M. KOGĂLNICEANU LA STUDII.

XXVII

(Către Mihail Sturza, domnul Moldovei).

Noemvrie 1834

Suveranul meu,

Fieştecare zi este însemnată prin o faptă bună, cari Măria Voastră nu încetează să le facă. Nu ştiu cum să-mi arăt a mea adâncă recunoştinţă. Nu-i de mult că ea a binevoit să mă numească prepurcic [1] şi acu iar a dat voie să întovărăşesc bezedele [2], fiii săi. Marea protecţie care Măria Voastră

[1] cadet, subofiţer.

[2] prinţii.

www.dacoromanica.ro

îmi dărueşte mă fac rusinos, pentrucă n'am făcut încă nimică, ca să o meritarisesc [1], dar vă rog, Prinţipul meu, să credeţi că veţi găsi totdeauna în mine omul cel mai credincios, cel mai recunoscător la Măria Voastră şi cel mai grabnic a o sluji, şi cu vieaţa mea, dacă a fi trebuinţă. Din anii mei cei tineri am învăţat a slăvi numele făcătorului meu de bine şi de mult am primit semnuri de a Sa mare gălăntomie. Aice eu oiu jertvui [2] toată vremea mea, ca să mă silesc la învăţătură. pentru ca cu acest chip să Vă arăt a mea recunoştinţă. Eu oiu face toată putinţa ca să câştig la Berlin o învăţătură şi ştiinţe adânci. ca pe urmă să pot jertvui cu vrednicie vieaţa mea la slujba Prinţipelui meu.

Slavă bunătăţilor domnului Tiso care le-a avut pentru noi şi supărările cari n'a contenit să le aibă, noi am făcut un norocit drum. în cari noi am avut toate lucrurile trebuincioase. Tot ce ştiu, tot ce am văzut şi însemnat în ţări streine vine dela bunătăţile Voastre. Că Marele puternic să vă cruţască [3] multă vreme pentru norocul Moldovenilor, această

---

[1] merit.
[2] jertfi.
[3] cruţe. pastreze.

www.dacoromanica.ro

cerere este a celui cari îi cu cel mai adânc respect și cu cea mai mare recunoștință

de a Voastră Mărie

cel mai plecat și prea
ascultător supus
MIHAIL

XXVIII

Descrierea drumului dela Lunéville la Berlin.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale. băbacă.

Indată ce domnul Tisò a sosit la Lunéville, mi-a dat cartea [1] dela dumneata, precum și pacheștile [2] care soră-mea Marghioliţa a lucrat pentru mine. Tocmai atunci era să-ţi trimet răspuns pentru cartea [3] cea mai de pe urmă care mi-ai trimes-o prin poștă. Deci îndată am despecetluit răvașul meu și ţi-am scris pe o bucată de hârtie că domnul Tissò a sosit.

El îndată ne-a spus că vroința Măriei Sale era ca să purcedem din Lunéville, însă nu ne-a spus unde avem să mergem. Deci ne-a spus ca să ne gătim cât mai în grabă și am și purces a doua zi, adecă Luni în 10 August. Pentru aceasta nu am pu-

---

[1], [3] scrisoarea.

[2] bretelele, cozondroacele.

www.dacoromanica.ro

tut să te înştiinţez. In drum iară nu am putut să vă scriu, pentrucă am călătorit cu diligenţa, adecă cu o trăsură care merge noaptea şi ziua. De aceea nu ne-am oprit nicicacum, încât peste opt zile am ajuns la Berlin şi mă grăbesc a vă înştiinţa de ce ştiu.

Aice să află socrul cuconului Alexandru Sturdza [1] dela Odesa. El este sfetnic de taină al craiului [2] Prusiei. Măria Sa Vodă i-a trimes o scrisoare prin domnul Tissò şi în care îl roagă ca să binevoiască să ne aşeze sau într'o casă particulară sau întru o şcoală crăiască [3]. Aceasta încă nu s'a hotărît, pentrucă astăzi trebue să ne ducem să-i facem vizită şi după aceasta poate să vor pune la cale şi îndată te voiu înştiinţa de ce se va hotărî.

In drum nu am văzut multe lucruri, pentrucă nu ne-am oprit nicicacum. Deci îţi voiu spune în scurt ce am văzut. Dela Lunéville am mers prin Strasburg până la Carlsruhe. Aceste locuri ţi le-am descris în călătoria mea din Moldova în Franţia. Din Carlsruhe am mers la Heidelberg, târg mic pe apa Necker, dară vestit prin universitatea sa şi frumoasa grădină botanică. Pe un munte, la poalele căruia îi zidit acest târg. să văd cele mai frumoase

---

[1] vărul lui Mihail Sturdza.

[2] regelui.

[3] de Stat.

www.dacoromanica.ro

ruine a palatului palatinilor Bavarici. Aceste ziduri sunt acum stricate, dar tot încă minunează pe călător cu mărimea și frumusețea palatului. In chivnița curții este cea mai mare bute care să fie în lume ; căci poate să intre în ea mai mult de 160000 garafe de vin. adecă o sută șaizăci de mii de garafe. Pentru a ajunge deasupra lui trebue a sui șaizeci de scări mari. Iți voiu trimete prin domnul Tisò și o zugrăveală [1] de această bute uriașă.

Dela Heidelberg am mers la Darmstad, târg foarte frumos, dar cu puțin norod. Acest târg îi capitala marelui ducat de Hes-Darmstad.

De acolo am trecut prin Francfort-pe-apa-Main, târg slobod, mare și frumos, cu o populație de 40 mii de suflete.

Pe urmă am văzut Lipțca, târg mare, neguțător, cu multe fabrici, cu o populație de 40 mii oameni, și peste o zi și o noapte am ajuns în Berlin, a căruia descripție voiu trimete-o când voiu cunoaște destul monumenturile...

O mare parte din cărțile mele le-am trimes în Moldova. Au să vie pe Dunăre pe la Galați cu vasul cu aburi. Deci scrie. mă rog, bădică, sameșului dela Galați ca să ia sama când aceste cărți vor sosi...

M. Kogălnicean

19/7 August 1835, Berlin

[1] ilustrație.

www.dacoromanica.ro

XXIX

Cu fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, bă-bacă.

...Până acum încă nu suntem așezați, ci am luat vreo câteva odăi cu chirie. acolo vom ședea cu pe-dagogul nostru și dascălii vor veni acolo, până când să vor găsi persoane destul de vrednice la care să putem ședea. Adresa mea este aceasta : Den Herrn Michail Kogalnitschan, Friederich Strasse, no. 79 în Berlin. Acum comunicația cu Ber-lin și cu Moldova îi ușoară, deci mă rog, băbacă, ca să ai bunătate să-mi trimeți cartea care ți-am cerut, adecă *Istoria Românilor,* pe urmă să-mi tri-meți tot prin dilijanța dela Cernăuți sau și cu poș-ta cadrurile istoriei Moldaviei, câte au ieșit până acum, adecă trii zugrăvele, tot odată te rog ca să bine vroești să vorbești la poștă, ca să pot primi la Berlin *Albina românească* [1]. Căci am mare do-rință că să citesc vreo scrisoare moldovinească [2]. căci nu am nici o carte în această limbă aice...

M. Kogălnicean

Berlin 25,12 August 1835

---

[1] ziarul lui Gh. Asachi.

[2] ceva scris moldovenește (românește).

www.dacoromanica.ro

XXX

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

. . . Aici am norocirea ca să merg la biserica pravoslavnică rusască, ca să aud sfânta liturghie, căci este acum un an trecut de când nu am auzit. Aice am luat o casă cu chirie până la întâi Octomvrie și atunce ne vom muta la un preot luteran... In toate duminicile ne ducem de mâncăm la domnul sfetnicul de taină Hufeland ; acolo ne înglendisim [1] foarte bine... Noi mâncăm la tractir[2], până la întâiu Octomvrie, însă mâncăm foarte prost, căci la amiazi avem numai o supă, un rasol, un fel de bucate foarte rele și o friptură și seara luăm numai o friptură. Pricina este că domnul Hufeland nu dă bani de ajuns, pentrucă să teme că Măria Sa Vodă să nu să supere de cheltuială. La masa dela amiazi plătim pentru fiește care 9 groși, adecă un sorocovăț ; apoi ce mâncare îi aceasta într'un târg așa de mare și unde toate sunt scumpe peste măsură. Până acum n'am putut vizitarisi [3] Berlinul, deci descrierea lui îți voiu trimete-o când voiu cunoaște mai bine târgul.

---

[1] petrecem.

[2] restaurant, hotel.

[3] vizita.

www.dacoromanica.ro

Roaga ma rog, bäbaca, pre Maria Sa Vodă ca sa scrie domnului Hufeland ca să ne dee voie să mergem la teatru, pentrucă acum de abia ne dă voie să mergem odată sau mult de două ori. Mai ales dorim ca să mergem la teatru franţuzesc, căci amintrilea vom uita cu totul limba franţuzască. Până acum învăţăm numai latineşte şi nemţeşte. Pe urmă sara mergem la ghimnazium. adecă o sală în care se învaţă a sări, a să sui pe frânghii, a trage armele, a să sui pe copaci. Aceste lupte ne dau multă putere şi sunt foarte folositoare pentru pieptul meu...

M. Kogălnicean

Berlin 12/1 Septemvrie 1835

XXXI

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, bäbacă.

...Ieri ne-am mutat la păstorul luteran domnul Souchon. Eu şed cu bezădea Vogoridi într'o odaie... Aice învăţăm latineşte. franţuzeşte, nemţeşte, englezeşte, matematica, călăria, armele, zugrăvia. jocul...

M. Kogălnicean

Berlin $\frac{\text{3 Octomvrie}}{\text{21 Septemvrie}}$ 1835

www.dacoromanica.ro

XXXII

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

. . . Cât pentru ca să postesc și să mă pricistuesc cu sfânta cuminecătură, aceasta o voiu face îndată ce preotul să va întoarce în Berlin, căci este o săptămână de când a purces la Petersburg, însă are să se întoarcă în puțină vreme... Noi aice învățăm grecește, latinește, franțuzește, nemțește, englezește, precum și alte multe ramuri de învățături, între care și diplomatica; și mai târziu și legile... Scrie-mi mă rog dacă văru-meu Mihalachi Gherghel îi făcut căpitan în miliție. Bezădelele au scris Măriei Sale lui Vodă ca să le trimeată bani pentru uniformă de ofițer. căci avem să ne înfățișăm craiului la întâiu Ghenarie la anul nou. Dacă ai putea și dumneta, băbacă. să catortosăști[1] să-mi trimeți și mie o uniformă de ofițer...

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

16 ½ Octomvrie 1835

---

[1] să izbutești.

www.dacoromanica.ro

XXXIII

Berlin, 13/25 Noemvrie 1835

. . . Cât pentru blană te rog ca să binevoiești ca să-mi trimeți bani, pentrucă de pe acum avem foarte frig, mai ales seara. și cum în toate zilele ieșim sau să mergem la universitate sau la ghimnaziu, sau să jucăm, apoi pot să răcesc... Am uitat, băbacă, să-ți scriu că la poștă nu trebue ca să ceri recipisă pentru cartea [1] care dai, căci aceasta costisește foarte mult, de vreme ce pe cartea care miai trimes am plătit 24 de lei ; și fără recipisă cărțile nu să prăpădesc. Căci și Măria Sa Vodă trimete cărțile fără recipisă.

M. Kogălnickan

XXXIV

Berlin $\frac{\text{8 Decemvrie}}{\text{26 Noemvrie}}$ 1835

. . . Asemine și pentru banii care dumneta binevroiești să-mi trimeți pentru șubă. Insă trebue să te înștiințez că aice sunt numai două feluri de blană. adecă urs de America și samur. Ursul de America îi foarte greu ca să-l port pe jos, și în butcă [2]

[1] scrisoare.
[2] trăsură.

www.dacoromanica.ro

aice nu merg, pentrucă costisește prea mult. Deci trebue să-mi fac o manta blănită cu samur, care costisește foarte mult. Pastorul mi-a spus că pentru o manta trebue să plătesc cel puțin trii sute taleri, adecă mai nouăzeci de galbeni. Dară cum mai am surtucul cel blănit care l-am luat dela Ieși, măcar că nu-l mai pot purta, pot să pun blana surtucului la spate la manta și așa poate să nu mă costisască [1] atâta de mult... Ziua mea am petrecut-o aice mai mâhnit decât celelalte zile. Toată dorința mea este ca să treacă mai degrabă vremea aceasta, ca să mă întorc în Moldova și să-ți pot zice de față că sunt al d-tale prea plecat și supus fiu

M. Kogălnicean

XXXV

Berlin 22/10 Decemvrie 1835

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

... Aice toate gazetele vorbesc despre un surgunluc [2] a trii mari-boieri moldoveni. Insă numele lor nu sunt puse în jurnal. Cum această scrisoare vorbește cu cuvinte defăimătoare de Măria Sa Vodă și precum m'am înștiințat pe jumătate, este un

[1] coste.

[2] exilare.

www.dacoromanica.ro

Muntean din Bavaria care a pus acest articlu [1] în gazete, îţi trimet foaia aceasta ca să o vezi şi să faci ce vei găsi de cuviinţă, căci socotesc că Măria Sa Vodă va fi foarte supărat de aceasta. De aceea dacă aceste scrisori sunt minciuni, apoi este foarte uşor de a arăta în Europa neadevărul acestor gazete. Deci dacă socoteşti de cuviinţă, apoi pot pune tot în acele gazete că cuvintele defăimătoare în potriva Domnului Moldaviei sunt insuflate de vrăjmaşii Măriei Sale şi a binelui obştesc. Eu aştept răspunsul dumitale, ca să fac ce îmi vei porunci...

Tot odată apuc prilejul de a-ţi arăta recunoştinţa mea la începerea unui nou an. Fieştecare an care trece îmi aduce aminte de noualele faceri de bine a dumitale pentru mine şi cât puţin vrednic sunt de aceasta. Mă silesc, dară în zădar, ca să pot a-ţi fi deopotrivă în mulţămire cât dumneta eşti în faceri de bine. Tot ce pot face este de a ruga pre Dumnezeu ca să-ţi dea preţul bunătăţilor dumitale şi aceasta o fac sara şi dimineaţa. Rog dar pre atotţiitorul ca să-ţi dăruiască zile fericite şi îndelungate, sănătate îndeplină, ani mulţi şi în sfârşit să-ţi împlinească toate dorinţele dumitale. Pe duduci şi pe Alecu îi heretisăsc [2] şi le poftesc un bun an...

[1] articol.

[2] felicit.

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

www.dacoromanica.ro

XXXVI

Berlin 28/16 Decemvrie 1835

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Până acum am aşteptat ca să scriu Măriei Sale lui Vodă pentru anul nou. Insă precum bezădea Dumitrachi este încă tot bolnav, că bezăde Grigorie are mult de scris, de aceea mă văd silit ca să scriu Măriei Sale singur, pentrucă precum să vede bezădelele nu vor scrie. Vremea trecând şi nevroind lipsi la datoriile mele, te rog, dar, băbacă, dacă judeci cuviincios, ca să dai acest răvaş Măriei Sale şi să-l încredinţezi din gură că totdeauna mă voiu sili de a fi vrednic de bunătăţile Măriei Sale.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

XXXVII

Berlin $\frac{\text{1 Ghenarie 1836}}{\text{19 Decemvrie 1835}}$

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Cât pentru cărţi, trebue să iei sama că între acele legături sunt şi a beizădelelor ; însă a mele

www.dacoromanica.ro

sunt acele mai mari, pe care numele meu îi scris. In sfârșit înuntru vei găsi o sferă a pământului de piele și multe zugrăveli.... Mihel Daniel te-a înșălat, căci 60 galbeni fac 195 de taleri, iar nu 185 taleri, căci galbenul face trii taleri și șase groși, precum domnul Tisò poate să-ți spue. Iar într'un taler sunt trii zeci de groși de argint, adecă un galben face un taler și o cincime...

MIHALACHE KOGALNICEAN

XXXVIII

Berlin 15, 3 Ghenarie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Cât pentru prezenturi [1], băbacă. tocmai aice să fac foarte multe ; însă nu la anul nou, ci la crăciun. Eu am fost silit ca să dau daruri, pentrucă și pastorul la care ședem mi-a dat o pereche de călimări foarte frumoase și femeia lui un toc de ceasornic. De aceea am cheltuit și eu vreo cinci galbeni cu deosebite bagatele și cu bacșiș la slugi. Măria Sa Vodă mi-a scris o carte [2] drept către mine în care mă laudă și zice că „îi pare bine că mă port bine la învățături, și că la vremea și locul cu-

[1] daruri, cadouri.

[2] scrisoare.

www.dacoromanica.ro

viincios va ști mulțămi buna mea purtare". Eu îndată i-am răspuns. Însă te rog, băbacă, ca să ai bunătate, ca și dumneta să mulțămești Măriei Sale și să-l încredințezi din partea mea că totdeauna mă voiu sili de a mă purta bine, spre a-i arăta recunoștința mea. Nu pot să-ți spun, băbacă, câtă mâhnire am că tot te supăr cu banii, dară nu am ce să fac ; când aș avea leafă dela Măria Sa, nu te-aș supăra. Dară aice toate sunt foarte scumpe. Pentru un măr sau o pară trebue să dau un groș bun, care face mai mult de 20 de parale ; pentru o ceașcă de ceaiu trebue să dau doi lei : și dacă mă duc câte odată la teatrul franțuzesc, pentru ca să nu uit ifosul[1] franțuzesc, sunt norocit dacă am cheltuit numai douăzeci de lei, și încă nu mă duc în loji...

M. KOGĂLNICEAN

XXXIX

Berlin $\frac{\text{8 Fevruarie}}{\text{26 Ghenarie}}$ 1836

...Cât pentru sfaturile care binevoiești de a-mi da ca un părinte, le voiu urma, căci sunt spre folosul meu. Căci și chiar de aș vroi să fac blăstămații, numai gândind că te voiu supăra. mă port

[1] accentul.

www.dacoromanica.ro

bine, după cum doriți. Gazetele de aice urmează a vorbi de Măria Sa Vodă, unele bine, unele rău. Măria Sa Vodă trebue să răspundă... Din cusurul[1] acelor 185 taleri îmi rămăsăsă numai zece galbeni, pe care i-am întrebuințat de a-mi cumpăra o canapea, pentrucă aice paturi nu sunt, și avem în odaie numai scaune de lemn, căci cele de lână îs foarte scumpe și cum lucrez toată ziua, nu puteam tot să șed pe lemn. Pe urmă mi-am cumpărat și o lampă, adecă fânar cu undelemn, pentrucă ochii mă dureau la lumânare. De aceea mă rog, băbacă, că să binevoiești de a-mi trimete leafa mea ceva în grabă. Măria Sa Vodă a scris o carte la ambasadorul Ribopier [2], în care recomăndueşte pe bezădele. Domnul Ribopier a întrebat pe bezădele dacă sunt singuri la Berlin, și auzind că eram și eu, m'a poftit și pe mine să-i fac vizite, zicând că datoria lui este ca să proteguiască [3] pre toți Moldovenii, căci își aduce aminte cât a fost de bine primit în Moldova. Măria Sa Vodă a scris bezădelelor că le va trimite două biblii ; te rog dară ca să-mi trimeți și mie una ; precum și Istoria Romă-

---

[1] restul.

[2] Ribeaupierre (1785—1863), diplomat rus de origine franceză, ambasador al Rusiei la Constantinopol în 1823, iar între 1831 și 1839 la Berlin.

[3] protejeze.

www.dacoromanica.ro

nilor scrisă de Dicio Sîn Martin [1], moldovenește, cadrurile [2] istoriei moldovenești, precum și cântecile moldovenești ale lui Rozinschi, tipărite în tipografia Albinei pentrucă învăț clavirul. Acum la Paști este mare iarmaroc [3] la Lipțca și trebue să vie acolo și negustători dela Moldova, iar dela Lipțca la Berlin îi mai ușor de a trimete aceste lucruri, pentrucă-i departe numai de douăzeci și patru de ceasuri. Insă te rog. băbacă. fă toate chipurile de a-mi trimete aceste cărți, căci nu am afară de ceasoslov nici o carte moldovenească de citit. Aice am început a învăța italienește din banii mei, căci această limbă are mare analoghie cu limba românească...

M. Kogălnicean

XL

Berlin 26/14 Fevruarie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Numai pieptul mă doare, pentrucă mai toată ziua șed în casă. și că ies la plimbare foarte rar.

[1] Petru Maior. Titlul exact al cărții este „Istoria p. începutul Românilor în Dacia". Despre P. Maior vezi în cartea subsemnatului „Istoria Literaturu românești", ed. III, pag. 114. ,

[2] tablourile tipărite de Gh. Asachi (vezi volumul subsemnatului „Studii Literare", pag. 189-190).

[3] bâlciu. târg.

www.dacoromanica.ro

De aceea te rog, că precum știi că sufăr de piept, să rogi pe Înălțimea Sa Vodă ca să scrie aice la pedagog ca să mi să dea voie de a mă plimba câte un ceas pe zi, precum și doftorul a zis ; pentrucă pedagogul de aice îi foarte aspru, pentrucă Măria Sa Vodă i-a scris ca să mergem numai cu dânsul. sau cu voia lui, el nu ne lasă nicicacum să ieșim din casă, măcar cu voia lui. De când sunt la Berlin de-abia am ieșit la câmp patru sau cinci ori. Insă nu spune Măriei Sale lui Vodă aceste, pentrucă poate să scrie pedagogului aceste și atunce pedagogul a căuta ca să-mi facă rău scriind minciuni Măriei Sale lui Vodă. Roagă pre Măria Sa Vodă numai ca să scrie aice ca să mă pot plimba mai adese ori. Căci a-ți vorbi adevărul, aice la Berlin suntem bine, numai că nu mergem mai nicăiri, ne ducem odată pe săptămână la teatru, câte odată la bal ; căci la Hufeland acolo numai noi suntem tineri ; căci Hufeland nu are copii; când ne poftește la ceaiu. nicicacum nu ne înglindisim[1] pentrucă sunt numai vreo cinci șase persoane bătrâne care vorbesc de anatomie, de doftorie, lucruri care noi nu înțelegem... Cât pentru uniformă, este slobod de a purta. pentrucă nu mergem la școlile naționale, ci avem dascăli particularnici...

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

[1] petrecem.

www.dacoromanica.ro

XLI

23/11 Martie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...La domnul Ribopier nu am fost de atunce, pentrucă nici bezădelele nu au fost, însă când vor merge, voiu merge și eu. Insă în această sară, un prieten cu care am făcut cunoștință aice, are să mă recomănduiască la prințipul de Cumberland [1], care are să fie craiu de Hanover. El este tot de o vrâstă ca și mine. Ce voiu face acolo îți voiu scrie prin viitoarea mea scrisoare. Pe lângă cărțile care ți-am scris ca să binevoiești să-mi trimeți. te rog să-mi trimeți și o Alecsandrie [2]. Poate că vei râde de mine și vei zice că sunt un nebun că îți cer acest fel de cărți, dară un Neamț, care a fost în Moldova cu Rușii și care este acum secretar la domnul Ribopier, m'a rugat foarte mult pentru această carte.

Aice în Berlin am găsit un fel de hârtie de răvaș cu asemine zugrăveli [3] din Berlin [4]; deci de acum înainte îți voiu trimete totdeauna câte o zugrăveală deosebită. Turnul care este zugrăvit aice

---

[1] Ernest August, duce de Cumberland (1771 1851). rege al Hanovrei dela 1837 înainte. ,

[2] Povestea lui Alexandru Macedon.

[3] ilustrații.

[4] Scrisoarea are ca en-tête o vedere din Berlin.

www.dacoromanica.ro

în acest răvaş este monumentul spre aducerea aminte a războiului Prusienilor cu Franţuzii în anul 1813, 1814 şi 1815. Acest turn îi vărsat [1] în bronz. El are 61 palme domneşti sau picioare de nălţime, afară de statuie. 2297 cântariuri, 80½ pfunduri. Cele patru părţi ale turnului sunt îndreptate cătră cele patru plajii a ceriului. In boltele monumentului de afară sunt statuile cioplite ale războinicilor nemţeşti. Deasupra turnului este o cruce de fier...

Din leafa mea învăţ italieneşte odată pe săptămână, care fac patru taleri pe lună ; pe urmă învăţ muzica iar odată pe săptămână, care face doi taleri ; pe urmă a zugrăvi [2] pe aramă, trii taleri pe lună ; pe urmă odată pe săptămână la teatru, patru taleri pe lună. Trii ori pe săptămână merg călare şi pentru două ceasuri trebue să plătesc un taler, pe lună fac doisprezece taleri. In două luni am să merg în toate zilele să înnot, pentrucă doftorul mi-a poruncit aceasta. Deci până acum cheltuiesc pe lună 25 de taleri afară de mărunţişuri.

M. Kogălnicean

---

[1] turnat.

[2] a picta.

www.dacoromanica.ro

XLII

Berlin $\frac{27 \text{ Martie}}{8 \text{ Aprilie}}$ 1836

Cu multă fiiască plecăciune, sărut mâinile dumitale, băbacă.

...Doftorul singur mi-a zis ca să nu lucrez mult; însă eu lucrez, și mă plimb numai când nu am nimică a face... Ieri, sfânta Joi mare, m'am pricistuit, după ce m'am ispovedit; la biserică mergem și dimineața și sara la denie, însă nu înțăleg nimică, pentrucă liturghia să face slavonește. Pentru sfintele sărbători rog prea înaltul Dumnezău ca să vă păzească sănătos și să vă învrednicească a petrece bine și cu bucurie. In toate zilele văd în gazetă răle novitale [1] dela Moldova; am văzut într'o gazetă că norodul s'a sculat și a gonit afară din Iași pre deputații Adunării Obștești, mai ales pe Scoghihorn [2].

Alăturez aice descrierea arsenalului din Berlin. Am scris și franțuzăște. pentruca și duducile să poată să citească.

---

[1] noutăți, vești rele.

[2] Scobihorn sau Kiriac (v. Sion, *Arhondologia Moldovei*, Iași 1892, pag. 147 și 323).

www.dacoromanica.ro

Arsenalul sau locul unde să păstrează armele noua şi vechi şi tot felul de maşini de războiu, este unul din cele mai frumoase monumenturi a arhitecturii moderne. Această zidire este un cvadrat, având pe fieştecare faţă 280 picioare de lungime, adecă palme domneşti. De amândouă părţi a uşilor sunt patru statue sapate în piatră, care înfăţişează Aritmetica, Gheometria, Mehanica şi Pirotehnia. La fieştecare fereastră deasupra este câte o cască sau perichefaleu romănesc. Zidirea în launtru îi despărţită în două săli. In sala de jos este artileria hotărîtă pentru oşti cu pravărnle [1]. Sala de sus are arme vechi, o multime de puşti şi de săbii, de dobe aşezate în cea mai bună orânduială Acum arsenalul este boit dinafară din nou în boia galbănă, precum veţi vedea după zugrăveala care este la inceputul cartii Deasupra portiu este portretul în aur al lui Frederic I, tatăl lui Frederic celui mare, cranul

L'arsenal, vis-à-vis du palais du roi, est un des plus beaux monuments de l'architecture moderne. Le rez-de-chaussée est d'architecture rustique, le premier étage est d'ordre dorique et la galerie autour des combles est décorée de trophées Au-dessus du grand portail, en face du palais du roi, on voit le buste du roi Frederic I, en bronze Des deux côtés de l'entrée on voit quatre statues de Hulot [2] représentant l'Arithmétique, la Géometrie, la Méchanique et la Pyrotechnie. On admire encore les 22 masques dans la cour intérieure, qui expriment avec beaucoup de vérité les différents degrés d'agonie des mourants, tous modelés par Schluter [3], et les casques au-dessus de chaque fenêtre. L'intérieur du bâtiment est divisé en deux salles; dans la salle basse est rangée l'artillerie destinée aux troupes avec les caissons de poudre, la salle haute, qui fait le tour de l'arsénal, renferme d'anciennes armes, un ap-

[1] pulberăria.

[2] Vestit mecanic francez (1715 1781) ?

[3] Andreas Schluter (1664 1714), arhitect şi sculptor german.

www.dacoromanica.ro

Prusiei In lăuntru la fieştecare fereastra este portretul unui om ce moare. Fieştecare are o deosebită fizionomie.

provisionement de fusils, de sabres, d'épées, de tambours etc., rangés de la manière la plus ingénieuse en colonnes, pilastres, trophées, etc.

J'ai extrait cette description d'un livre intitulée **Le conducteur du voyageur à Berlin.**

M. Kogălnicean

XLIII

Berlin $\frac{10 \text{ Mai}}{28 \text{ April}}$ 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, bădacă.

Prin scrisoarea mea cea trecută am scris dumitale că îţi voiu trimete tabla învăţăturilor mele. O alăturez aice. Vei avea bunătate ca să iei seama că ceasurile sunt evropieneşti. că lucrăm dela şase ceasuri dimineaţa până la două după amiază şi pe urmă iarăşi începem a lucra dela cinci şi până la şapte şi de multe ori până la opt. Scrisoarea roşie[1] însămnează că eu plătesc din banii ce-mi dai matimile[2] acele. Zugrăvitul[3] şi italieneşte învăţ

[1] In tabloul alăturat cuvintele culese cursiv arată că în original erau cu roşu.

[2] lecţiile.

[3] pictura.

www.dacoromanica.ro

dela Octomvrie, la teatru totdeauna am mers din banii mei şi la călărie merg acum de vreo şase săptămâni. Te rog dară, băbacă, ca să ai bunătate ca să-mi trimţei ceva de cheltuit, pentrucă am rămas mai fără nici o para. De abia am încă cinci galbeni şi la sfârşitul lunii trebue să plătesc dascălii. apoi am şi alte cheltuieli pentru mărunţişuri, precum pentru mănuşe, gulere, bunghi[1], lucruri care pastorul nu poate să plătească toate. Te rog dară, băbacă, ai bunătate de a-mi trimete ceva, pentrucă şi librerul[2] dela Lunéville urmează de a mă sili pentru urmarea prenumeraţiilor[3].

Văd, băbacă, că îţi pricinuesc multe cheltuieli. dară crede că fac iconomie cât pot şi pentru ca să te încredinţezi poţi să zici lui Tisò ca să întrebe aice de purtarea mea. Eu acum mă aflu sănătos, am început a lua dicocturi[4].

Sufăr mult de ochi, încât am fost silit ca să port ochelari.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

M. Kogălnicean

---

[1] butoni.
[2] librarul.
[3] ratelor.
[4] doctorii.

www.dacoromanica.ro

XLIV

Berlin 19/7 Mai 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Aice face încă o vreme foarte urîtă, căci o zi plouă, o zi bate vânt, altă zi îi frig, de aceea şi eu nu sunt prea bine . . . . . Gazetele numesc aice pre Scobihorn contrabandier, şi zic multe lucruri care nu cred. Am citit că comisarii au venit să judece pre Măria Sa Vodă şi că între ei este baronul Riucman [1] şi polcovnicul Leprandi [2]. De vreme ce Alecu iubeşte mult a zugrăvi [3], de aceea băbacă te-aş ruga ca să-i tocmeşti un dascăl de zugrăvit, căci când cineva este aşa tânăr, atuncea poate bine a zugrăvi, căci ochii să deprind şi îi foarte frumos când cineva poate a zugrăvi...

---

[1] Baronul Rukmann, numit doi ani după aceea consul general al Rusiei la Bucureşti.

[2] „Agent rus în principate (1827), trimis a culege informaţiuni necesare oştilor ruseşti în vederea războiului acestora cu Turcii (1828). Domnitorul Moldovei, Ion Sandu Sturza, partizan hotărît al Turcilor, porunceşte ca acest Leprandi să părăsească ţara în 25 ceasuri, căci altfel îl va expulza. Cu toată intervenţia consulului rusesc, Leprandi e silit să treacă hotarul în Basarabia. Revine în ţară la declararea războiului şi la înlăturarea domnitorului". *(Enciclopedia română).*

[3] a picta.

www.dacoromanica.ro

ORARUL DE STUDII AL LUI M. KOGĂLNICEANU LA BERLIN IN 1836.

Ceasurile Evropeneşti	6—8	8 - 9	9—10	10—11	11—12	12—1	1 - 2	5—6	6—7
LUNI	Mathimile de învăţat şi scris	Greceşte		Latineşte	Nemţăşte	Aritmetica	Zugrăvit	Franţuzăşti	Ghimnaz şi armile
MARŢI	Mathimi de învăţat	Clavir	Legile	Gheometrie	Englizăşte	Aritmetică	Latineşte	Franţuzăşti	Ghimnaz
MIERCURI	Mathimi de învăţat	*Italieneşte*	*Zugrăvit*	Latineşte	Istorie	Aritmetică	Zugrăvit	Călari	*Teatru*
JOI	Mathimi de învăţat		Legile	Latineşte	Englizăşte	Aritmetică	Gheometrie	Franţuzăşti	Ghimnazu
VINERI	Mathimi de învăţat	Clavir	Legile	Nemţăşte	Aritmetică	Aritmetică	Latineşte	*Zugrăvit pe aramă*	Ghimnazu
SÂMBĂTĂ	Mathimi de învăţat		Legile	Latineşti	Istorie	Aritmetică	Zugrăvit	Franţuzăşti	*Călari*
DUMINICĂ	Clavir		Biserică		Călari				*Teatru*

www.dacoromanica.ro

Universitatea este peste drum dela operă. Ii o mare zidire cu trei rânduri, despărţită de uliţă cu un parmaclâc de fier. Acest palat a fost zidit în anul 1754 şi sfârşit în anul 1764 şi era al prinţipului Heinrich, fratele lui Ferderic cel Mare, craiul Prusiei. In rândul întâiu sunt sălile, în care şcolarii ascult cuvintele dascălilor; în rândul al doilea este o sală foarte mare şi foarte frumos zugrăvită, unde să fac examenele, şi cabinetul anatomiei. Iară în partea dreaptă este muzeul metalurilor şi odăile directorului. Iară în rândul al treilea sunt odăile directorului muzeului de zoologhie, muzeul însuşi şi temniţa şcolarilor, precum şi cabinetul instrumenturilor şi uneltelor.

Universitatea aceasta s'a deschis în luna lui Octomvrie la anul 1810. Invăţătura este împărţită în patru părţi, care sunt Teologhia, Legile, Doftoria şi Filosofia. In aceste patru părţi sunt mai mult de două mii de studenţi sau şcolari, care vin aice din toate părţile Evropei. Pentru a intra în vreo dregătorie, sau oştinească sau politicească, candidatul trebue să fi învăţat la universitate şi să aibă atestat

L'Université, vis-à-vis de la place de l'opera, est un bâtiment de trois étages, avec deux ailes et une avant-cour séparée de la rue par une haute grille de fer. Ce palais a été bâti en 1754—1764 pour le Prince Henri, frère de Frédéric le grand Le rez-de-chaussée est occupé par les salles spacieuses qui servent d'auditoires, des bureaux et des appartements habités par les domestiques. Au premier se trouve une salle qui est une des plus grandes et des plus belles de l'Europe. On y trouve aussi quelques appartements et le théatre anatomique. La droite contient le musée minéralogique avec le logement du directeur. Au 3-ème de l'aile droite sont les appartements du directeur du musée géologique, ainsi que le musée même. L'aile gauche du troisième contient les cabinets des instruments et des bandages, ainsi que la prison pour les étudiants.

Cette université a été ouverte au mois d'octobre 1810. Elle est divisée en quatre Facultés, qui sont la théologie, le droit, la médecine et la philosophie. Dans ces quatre Facultés il y a plus de deux mille étudiants de tous les pays de l'Europe. Tous

www.dacoromanica.ro

de aceasta. La universitate sunt adăugite un seminar filologhic, o şcoală pentru hirurghie, o şcoală pentru moaşe şi multe alte ghimnazii.

les jeunes gens qui veulent avoir une place sont tenus de faire leur examen à l'Université et de recevoir le titre de docteur. Du ressort de l'Université sont encore les instituts suivants, un séminaire philologique, un institut pour l'étude de la chirurgie, une école de sages-femmes et d'autres établissements littéraires.

M. KOGĂLNICEAN

XLV

Berlin $\frac{9 \text{ Iunie}}{28 \text{ Mai}}$ 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Eu la piept sunt acum bine, sunt însă foarte rău la ochi. De aceea am fost alaltăieri la doftorul Iunker, care este doftorul craiului. Deci mergând acolo cu pastorul, acest doftor mi-a zis că durerea dela ochi îmi vine din sânge şi că de aceea ar trebui ca să beau burcut [1] şi dimineaţa câte un pahar de lapte de vacă, îndată ce-i muls. Deci mi-a zis ca să merg încă la dânsul poimâni Duminică în 11 Iunie, ca să-mi dea prescris dieta ce trebuesc

[1] apă minerală.

www.dacoromanica.ro

să urmez. Deci îndată ce o voiu primi-o îți voiu face o copie și îți voiu trimete-o iscălită de pastorul și de domnul Hufeland, pentrucă el însuși mi-a zis ca să mă adresarisesc [1] la doftorul Iunker, pentrucă-i doftor de ochi... Cât însă că am fost mai pe urmă decât ceelalți la ecsamen, aceasta este înșelăciune, pentrucă până acum n'am avut încă ecsamen.

...Bezădelele au primit alaltăieri două biblii dela Moldova ; Măria Sa Vodă li le-au trimes. Deci te rog, băbacă, ai bunătate de a-mi trimete și mie o biblie, precum și Istoria descălecării Românilor de Dicio sîn Martin [2], Alecsandria și notele cântecelor moldovenești. De aceasta poți să rogi pre domnul Cuh, consul Prusiei la Iași, pentrucă Măria Sa Vodă a trimis aceste biblii prin asemine prilej. Precum învățăm acum legile, zi, mă rog, Măriei Sale lui Vodă, că și bezădelele îl roagă ca să ne trimată *Condica* legilor Moldaviei.

La iarmarocul dela Lipţca au fost mulți Jâdovi [3] și Moldoveni, între alții și dascălul Gheorghie care vă cunoaște, căci un Grec de aice mi-a spus aceasta.

Deci dacă nu să poate ca să-mi trimeți cărțile

---

[1] adresez.
[2] Petru Maior.
[3] Evrei.

www.dacoromanica.ro

En-tête din scrisorile lui Kogălniceanu — Medeanul (Piaţa) Jandarmilor
— descrierea lui la pag. 101 —

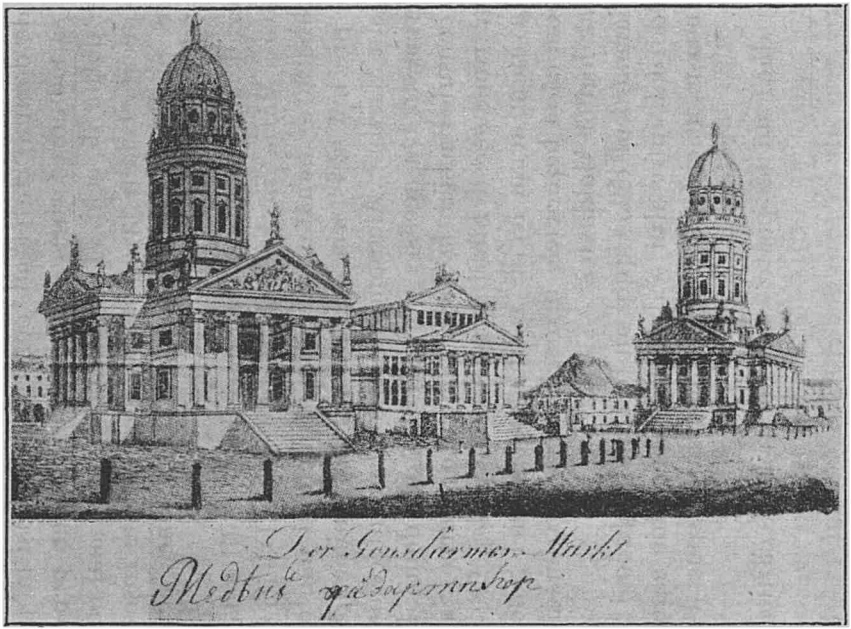

www.dacoromanica.ro

acele prin domnul Cuh, caută mă rog, bădacă, ca să mi le trimeţi cu un Jâdov care vine la Lipţca, având bunătate ca să-mi alăturezi atunce şi o istorie de a lui *Cantemir*.

M. Kogălnicean

MEDEANUL [1] JANDARMILOR

Această piaţă îi una din cele mai frumoase a Berlinului, pentrucă are multe frumoase zidiri. Nr. 1 şi nr 2, precum am însămnat deasupra zugrăvelii, sunt două biserici zidite amândouă una întocmai ca şi alta. Nr. 1 să chiamă biserica franţuzască protestantă şi nr. 2 biserica nouă. Frederic cel Mare a zidit turnurile, care sunt înalte de 225 de picioare sau palme domneşti. Biserica Nr. 1 este a slobozieı [2] franţuzeşti, care a venit aice sunt acum 150 ani, fiindcă această colonie îmbrăţişase relighia calvinească. De aceea şi până în ziua de astăzi slujba dumnezeiască să face în limba franţuzească. Biserica cu nr. 2 este a bisericii nemţeşti protestantă. Nr. 3 arată noul teatru,

Cette place est une des plus belles de Berlin, parce qu'elle est ornée de plusieurs beaux bâtiments. Le nr. 1 et nr. 2, comme je l'ai écrit au-dessus de la gravure, réprésentent deux églises qui sont bâties sur un même plan. Le nr. 1 c'est l'église évangélique française et le nr 2 s'appelle la nouvelle église Frédéric le grand en a bâti les deux tours, dont le hauteur est de 225 pieds. Le nr 1 appartient à la colonie française qui, il y a 150 ans, s'est refugiée à Berlin, ayant été chassée de France par la révocation de l'édit de Nantes, à cause que cette colonie avait embrassée la religion protestante. Le nr. 2 appartient à la comunion allemande. Le nr. 3 représente la nouvelle salle de spectacle, bâtie en 1819—1820 sur

[1] piaţa.
[2] coloniei.

www.dacoromanica.ro

unde să joacă şi nemţeşte şi franţuzeşte. Acest teatru a ars la anul 1816 şi s'a zidit din nou la anul 1819-1820. La faţada principală să sue deasupra unui peristol, care îi suspendat cu şase stâlpi şi cu o scară în piatră cu 28 de trepte De amândouă părţile scării sunt două uşi pentru acei cari vin pe jos şi dedesubtul scării este o boltă supt care butcile[1] trec, pentru ca cei ce se scobor să nu fie umpluţi de ploaie.

les dessins de Schinkel[2]. Elle a 245 pieds de long, les ailes 115 pieds et 120 pieds avec le groupe d'Apollon. Du côté de la façade principale on monte au peristyle, dont elle est décorée et que supportent six colones d'ordre conique, par un escalier de 28 degrés. Dans le premier fronton l'on aperçoit Melpomène, Polyhmnia et Thalia. Des deux côtés de l'escalier sont les entrées pour ceux qui arrivent à pied et sous l'escalier est une espèce de portique pour que les personnes qui arrivent en voiture puisse en descendre à couvert (Tiré du Conducteur de l'étranger à Berlin). La suite par la prochaine lettre

XLVI

Berlin 14/2 Iunie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Eu mă aflu bine la piept ; însă pătimind la ochi, am început a bea burcut Poruncile care mi-ai scris le voiu urma ; însă pentru italieneşte, fiindcă acum ştiu ceva, ar fi păcat ca să las această limbă,

---

[1] trăsurile.

[2] Karl Friedrich Schinkel (1781—1841), arhitect german.

www.dacoromanica.ro

de vreme ce o învăţ numai odată pe săptămână, şi că costişăşte atâta de puţin. Innotatul, săpătura pe alamă, clavirul le-am lăsat. La Lunéville am scris ca toate abonamenturile să înceteasc㠹, însă sunt cărţi pentru care m'am îndatorit ca să le iau pân la sfârşit şi acele trebue să iau, căci şi neluându-le tot voiu trebui ca să le plătesc... Dacă neguţătorul jâdov n'a purces încă pentru Berlin, te rog dară, băbacă, ca să-mi trimeţi şi notele cântecelor moldoveneşti, precum şi istoria Moldaviei, scrisă de Cantemir...

M. Kogălnicean

XLVII

Berlin 29/17 Iunie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Eu mă aflu acum mai bine la ochi. Urmez de a lua burcut, şi de două ori pe săptămână fac şi feredei [2] de săpun. Imi pare foarte bine că Alecu să află sănătos şi că învaţă a zugrăvi... Bancherul mi-a dat preţul de 25 de galbeni, însă am pierdut 4 taleri la această sumă, pentrucă preţul galbeni-

[1] înceteze.

[2] baie.

www.dacoromanica.ro

lor să scoborîse. La întâi Octomvrie avem să lăsăm casa pastorului şi avem să ne aşăzăm la un altu... De multă vreme, băbacă, te-am rugat ca să binevoieşti de a-mi trimete vreo două-trii rubiele, vreun irmilic şi vreo câteva parale.

Ai mă rog, băbacă, bunătate de a-mi face această bucurie.

M. KOGĂLNICKAN

XLVIII

Berlin $\frac{8 \text{ Iulie}}{26 \text{ Iunie}}$ 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Intrebând pe doftorul Iunker, precum şi pe domnul Hufeland, mi-au rânduit apele de mare, adecă că trebue ca să fac feredei[1] de mare trii săptămâni şi domnul Hufeland mi-a zis că trebue negreşit ca să merg pentru aceasta la Dobberan, un târg pe marea Baltică, care îi departe de două zile dela Berlin.

Doftorii îmi hotărîse ca să merg îndată, însă eu nu am vrut să fac aceasta fără ştiinţa dumitale, deci domnul Hufeland mi-a poruncit ca să merg la feredei negreşit la sfârşitul lui Iulie, călindar nou, adecă la 18 Iuli călindarul vechiu. Deci mă

[1] băi.

www.dacoromanica.ro

rog, băbacă, ai bunătate de a-mi răspunde cât mai îngrabă, căci pre urmă va fi cam prea târziu. In acest târg, adecă la Dobberan, feredeile sunt mai aproape de Berlin şi nu costisăsc [1] atâta de mult, ca în alte târguri ; însă după cum m'am înştiinţa dela doftori, pentru trii săptămâni de feredei îmi trebuesc cel puţin 200 de taleri, adecă 62½ galbini. In trecuta mea scrisoare ţi-am trimes scrisoarea doftorului, unde este scris că după ce voiu sfârşi de a bea apă, apoi trebue ca să fac o mică călătorie. Răspunsul dumitale pe scrisoarea aceea trebue să-l primăsc în puţină vreme, deci dacă în cartea [2] aceea dumneta îmi vei da voie pentru acea călătorie, apoi voiu purcede îndată la feredei, iar de nu, voiu aştepta până la sfârşitul lunii sau până la 6 August. Mă rog însă, băbacă, ca să-mi scrii cât mai în grabă, pentrucă pre urmă va fi prea frig şi că voiu suferi mai multe dureri. Doftorii m'au întrebat de când sufăr la piept şi le-am spus că sufăr de trii ani şi atunce ei mi-au zis că este de anevoie ca să mă caut, pentrucă boala poate ca să se învechiască. Cât pentru bani, voiu aştepta până la răspunsul dumitale, iar altmintrelea domnul Hufeland m'a sfătuit ca să cer această sumă dela bancherul cu care îmi trimeţi totdeauna

---

[1] costă.
[2] scrisoare.

www.dacoromanica.ro

bani și că el îi va trage înapoi dela dumneta prin bancherul Mihel Daniel. Insă precum aceasta poate ca să te supere, nu voiu face nimică până la 6 Avgust călindarul nou și numai cu mare anevoie voiu lua acești bani dela el.

M. KOGĂLNICEAN

XLIX

Berlin 26 14 Iulie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Eu la ochi mă aflu bine acum ; însă sufăr la piept din pricina vremii, pentrucă când avem cald, când avem frig. Aici acum toate bolile să tămăduesc cu deosebite burcuturi și cu feredei. Pentrucă această apă este un fel de curățenie. Jâdovul cu care ai binevoit de a-mi trimete cărți moldovinești nu a sosit până acum aice... Acum am mântuit de a bea burcut și pot a te încredința că nu mi-a rămas măcar o para în pungă. Dumneta îmi scrii dacă nu pot ca să beau burcutul în casă ? Aceasta nu să poate, pentrucă nu beau burcut firesc, adecă care iese din pământ, ci beau o apă asemine ca și burcutul, care este făcut aice de un doftor într'o grădină, unde toți aceia care o beu să duc; pentrucă apa aceasta este caldă și aducându-să aceasta acasă, să răcește. Aceasta doftorul mi-a po-

www.dacoromanica.ro

runcit. Cât însă pentru călătorie, iarăşi doftorul mi-a poruncit, zicând că trebue ca să schimb aer, pentrucă în Berlin aerul, când îi cald, îi foarte scârnav. Insă acum nu voiu face această călătorie deosebit, ci aştept răspunsul dumitale pentru ca să fac feredei de mare, precum ţi-am scris în săptămâna trecută. Măria Sa Vodă nu are nimică să zică de aceste călătorii, de vreme ce toate aceste le fac cu voia domnului Hufeland, care singur mi le-a poruncit, apoi cu voia pastorului şi a pedagogului. Deci aştept cu mare nerăbdare răspunsul dumitale, pentrucă vremea trece. Eu astăzi, după porunca doftorului, m'am hultuit[1] de al doile oară, pentrucă mulţi sunt în târg bolnavi de vărsat ; şi doftorii de aici zic că hultuirea poate fi folositoare numai 15 ani şi că pe urmă iarăşi trebue a să hultui. Bezăde Grigori s'a dus de multă vreme cu şcolarii să facă o călătorie, pentrucă şi el nu era prea bine, şi să va întoarce la 15 Avgust. Bezăde Dumitrachi îi tot bolnav de boala ştiută. Noi dela 1 Octomvrie avem să intrăm la un alt pastor, care a şi făcut contract. Pastorul la care acum şedem şi pedagogul ne lasă. Nu zic nimică, însă cât pot şti, nu cred că vom fi bine acolo. Călătoria la feredei de mare o voiu face-o cu un prieten al domnului Hufeland. Sfaturile care dumneta ai bunătate ca

[1] altoit.

www.dacoromanica.ro

să-mi dai sunt sfaturile unui bun părinte şi crede, băbacă, că le voiu urma şi că voiu căuta a mă face vrednic de părinteasca iubire a dumitale şi de bunătăţile Măriei Sale. Hapurile Morizon aici sunt foarte puţin cunoscute şi nu pot ca să le iau, pentrucă doftorul mi le-a oprit.

Tot odată găsesc prilejul acesta, pentru ca să rog pe Milostivul Dumnezău spre a te învrednici de a petrece bine ziua sfântului Ilie, patronul dumilorvoastre. Il rog zi şi noapte ca să vă dăruiască o bună sănătate, zile lungi şi fericite, în sfârşit să-ţi împlinească toate cele ce doreşti. Aceste sunt cele mai bune dorinţe a mele şi nădăjduesc că bunul Dumnezău le va împlim în răsplătire de bunătăţile nenumărate care dumneta ai pentru copiii dumitale. Tot odată rog pre Milostivul ziditor ca să mă învrednicească în puţină vreme de a vă vedea sănătos şi mulţumit, ca să pot a vă zice de rost [1] că sunt cu multă fiiască plecăciune...

MIHALACHE KOGĂLNICEAN

---

[1] din gură.

www.dacoromanica.ro

I.

Berlin $\frac{\text{9 August}}{\text{28 Iulie}}$ 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

. . . Doftorii pe urmă au schimbat, căci dintâi eram să merg la Dobberan, iară acum am să merg la Svinemiunde, unde apa îi mai bună şi mai ieftin... Pentrucă Svinemiunde îi mai la Apus decât Dobberan şi că vântul dela Miază-noapte îi oprit prin ostrovul Riugen, care are munţi.

...Deci mă rog ca prin aceia să-mi trimeţi istoria Domnului Cantemir, precum şi condica legilor... rubielele şi *Biblioteca Românească* de *Carcalechi* din Ardeal...

M. Kogălnickan

CETĂŢUIA SAU CURTEA CRĂIASCĂ

Forma palatului crăiesc este ca o masă lungă de 460 palme domneşti şi largă de 276 palme domneşti. Electorul Frederic II a început a-l zidi la anul 1450 şi zidirea s'a mântuit la anul 1720. In năuntru palatului o maşină este făcută în formă de tulumbe, care aduce apa din râu până deasupra acopere-

La forme du palais est celle d'un trapèze de 460 pieds de longueur et de 276 pieds de largeur. L'electeur Frédéric II commença à le bâtir en 1450, mais le château ne fut achevé, tel qu'il est aujourd'hui, qu'en 1720. Dans l'intérieur du palais il y a une machine hydraulique, qui conduit l'eau de la

www.dacoromanica.ro

mântului. Intru acest mare palat sunt multe lucruri minunate. In **sala cavalerilor** craiul vine odată pe an şi acolo dă cavalerile[1] la toţi aceia care s'au purtat cu credinţă. Este şi altă sală numită **galeria icoanelor,** unde sunt o mulţime de frumoase zugrăveli[2]. Pe urmă vine **sala cea albă,** unde familia crăiască mănâncă la sărbătorile cele mari. In altă parte a palatului şade diadohul[3] tronului cu familia sa (căci craiul are un deosebit palat). Prinţipul Wilhelm, fratele craiului, şade şi el în curtea crăiască. In altă parte a palatului sunt totdeauna odăi împodobite pentru prinţipii străini, precum pentru împăratul Nicolai, când vine la Berlin. In rândul al doilea este apartamentul numit camera meşteşugurilor, unde sunt o mulţime de lucruri vrednice de văzut, precum straie şi arme a Chinezilor şi a oamenilor sălbatici din America, corăbii a Arapilor din Africa, lăzi, vasuri de chihlimbar, ceasornice vechi cu muzică şi idoli păgâneşti. In palat este şi sala crăiască, unde

rivière jusque sur les toits en cas d'incendie. On peut voir beaucoup de curiosités dans ce château D'abord **la salle des chevaliers,** où le roi vient une fois par an pour décorer ceux qui ont bien mérité de la patrie. Ensuite **la galerie des tableaux,** où il y a de très belles peintures. Puis la **salle blanche,** où la famille royale dine les jours des grandes fêtes. Dans une autre partie du palais, au premier, près des arbres (nr. 1) et de la porte (nr. 2) demeure le prince et la princesse royales. Dans une autre partie demeure le prince Guillaume, frère du roi Il y a ensuite de très beaux appartements destinés pour l'empereur Nicolas, lorsqu'il vient à Berlin. Dans le second étage est **la chambre des arts,** où on trouve une quantité de curiosités, tels que des habits et des armes des Chinois et des sauvages, des vaisseaux des Africains, des coffres, des vases faits tout en ambre, des horloges précieuses avec de la musique, puis des idoles, etc. Ensuite on trouve dans le palais la salle du trône. Vis-

[1] decoraţiile.
[2] picturi.
[3] moştenitorul.

www.dacoromanica.ro

este tronul, adică **spătăria.** La părețele cel dinaintea tronului este serviciul de talgere, de lighianuri, toate de argint, lucruri foarte scumpe. care s'au făcut de Frederic cel Mare. Odăile în care Napoleon a șezut, când a venit la Berlin, stau încă ca atuncea până la cerneala și condeiul cu care a scris.

à-vis du trône il y est exposé le service d'argent du roi. Il a un grand nombre de vases, de tables, de miroirs, tout en argent et d'une grandeur remarquable. C'est Frédéric le grand qui a fait faire ce service. Les chambres où Napoléon a demeuré sont restées encore comme alors. On voit encore l'encre et la plume dont il s'est servi.

LI

Berlin 15/3 August 1836

Cu multă fiiască plecăciune, sărut mânile dumitale, băbacă.

Măcar că prin trecuta mea scrisoare v'am înștiințat că nu voiu merge la feredei decât la 15 Septemvrie, domnul Hufeland mi-a zis că mai bine voiu face de a merge acum, fiindcă vremea bună iarăși a venit. Deci cu voia domnului Hufeland și cu a păstorului purced astăzi împreună cu domnul Geoșen [1], prieten al domnului Hufeland și dascălul meu de legi...

M. Kogălnicean

[1] In lista oficială a profesorilor și studenților Universității din Berlin (Amtliches Verzeichniss des Personals und der Studirenden auf der Königl. Friedrich-Wilhelms Universität zu Berlin) pe anul 1837-38, pe care am găsit-o la Berlin și am publicat-o în volumul *Prietenii Istoriei Literare* (pag. 454), se găsește trecut între Profesorii ordinari ai Facultății de drept și *d-rul Göschen.*

www.dacoromanica.ro

LII

13/1 Septemvrie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Scrisoarea dumitale din 22/10 Avgust a ajuns aici în $\frac{\text{7 Septemvrie}}{\text{26 Avgust}}$; însă eu nu eram încă aice, pentrucă mă aflam la Svinemiunde, însă întorcându-mă ieri cu mare bucurie am citit-o şi am dat laudă mult milostivului Dumnezeu că sănătatea dumilor-voastre să află în bună stare. Eu, slavă lui Dumnezeu, mă aflu acum foarte bine, feredeile de mare mi-au foarte priit, atât la piept, cât şi la ochi...

La Svinemiunde am şezut mai mult decât nu credeam, pentrucă m'am răcit din început şi am avut friguri. din început o săptămână ; de aceea am fost silit ca să rămâiu patru săptămâni, spre a face 20 de feredei. Acum am prins de nou la putere şi nădăjduesc cu mila lui Dumnezeu că má voiu purta bine de acum. La 25 a lunii acestie ne mutăm la pastorul Ionas. Precum ţi-am scris prin trecuta mea scrisoare, bancherul nu mi-a dat bani şi nici eu nu i-am cerut, pentrucă pastorul Souchon a binevoit să mă împrumute cu 160 de taleri... Pentru hultuire[1] doftorul Hufeland a vrut aceasta,

[1] altoire.

www.dacoromanica.ro

însă pe urmă a văzut că nu mi-a fost nici d'un folos şi că am fost bolnav de geaba. Socotesc că te vei fi întors dela Râpi [1] sănătos...

KOGĂLNICEAN

Domnul Hufeland cel bătrân a murit de vreo câteva zile.

LIII

Berlin 25/13 Octomvrie 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Acum suntem atât de rău aice, încât măcar nici straie nu ni s'au făcut de ajuns. Eu am fost silit să-mi fac un surtuc de iarnă, care costisăşte [2] 30 taleri, şi o pereche de pantaloni şi două jiletce, care costisăsc 16 taleri.

Văd că toate aceste costisăsc o mulţime de bani, dară nu am ce să fac, pentrucă suntem atât de rău la pastorul, afară de casă şi de mâncare, care sunt bune, încât trebue ca toate lucrurile spre toaletă să le cumpărăm noi din banii noştri. Incât în sfârşit mă voiu vedea silit ca să mă întorc în Moldova. Deci mă rog, băbacă, ai bunătate de a mă ajuta şi

---

[1] una din moşiile lui Ilie Kogălniceanu în jud. Fălciu

[2] costă.

www.dacoromanica.ro

acuma ; căci, cum nădăjduesc, în puţină vreme mă voiu întoarce, căci acum am douăzeci de ani, şi nu pot a mai răbda ca să fiu tractarisit [1] ca un copil şi ca să mă hrăneşti mai mult ; vreau ca să-mi pot singur câştiga toate cele ce îmi vor fi de trebuinţă. De aceea precum îmi scrii că surorile mele sunt în vârstă de a să mărita, şi că nu (au) destulă zăstre, pentru aceasta vreau ca să învăţ cât voiu putea mai mult, ca întorcându-mă în Moldova să pot câştiga spre a le înzăstra, cum şi d-neta ai înzăstrat pre surorile dumitale. Iară cât pentru mine, învăţătura care voiu avea îmi va fi averea cea mai mare şi cea mai bună care dumneta ai putut să-mi faci, căci învăţătura niciodată nu voiu putea-o pierde...

Domnul Alexandru Sturza să află acum la Berlin. Tot odată mă rog ca, când vei avea prilej, să-mi trimeţi ceva cărţi româneşti, spre pildă Gramatica Moldovinească, Cantemir şi altele.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt prea plecat şi supus fiu.

---

[1] tratat.

www.dacoromanica.ro

La salle d'Opera, dont j'envoie le dessin[1], est une des plus grandes salles de l'Europe. Au-dessus de la principale entrée en voit l'inscription en latin, dont voici le sens: „le roi Frédéric à Apollon et aux Muses". Le toit est décoré de statues. C'est le théâtre le plus brillant et le plus grand de Berlin, où les œuvres des plus grands compositeurs et des auteurs les plus fameux sont représentées avec beaucoup de pompe et de magnificence. Les décorations y sont superbes, les costumes extrêmement riches. Les ballets qu'on y donne sont les plus beaux de l'Europe. La salle peut contenir deux mille personnes La loge royale est extrêmement bien décorée. Les jours de bal masqué on élève le parquet et le parterre au niveau du théâtre, de manière que le tout forme une seule et même grande salle, où il y a place pour marquer 4000 masques. On donne dans ce théâtre des opéras, des ballets et des tragédies, ainsi que de gran-

Acest teatru este unul din cele mai mari din Europa. Deasupra uşii celei mari este o inscripţie latinească, care însemnează „Craiul Frederic lui Apolon şi muzelor". Acoperemântul este împodobit cu statui. Acest teatru îi cel mai mare şi cel mai frumos din Berlin, unde cele mai frumoase tragedii, opere, baleturi şi comedii se dau cu maie pompă şi frumuseţe. Decoraţiile sunt foarte bine zugrăvite, straiele foarte scumpe Baleturile sau jocurile cari se dau pre acest teatru sunt cele mai *frumoase* din Europa. *Teatrul poate* să încapă până la două mii de oameni. Loja crăiască îi foarte bine împodobită. Când sunt baluri mascuite, atunce parterul să ridică tot una ca şi scena, încât atunce sala poate să primească mai mult de patru mii masce. Acum avem foarte buni actori şi actriţe, numai cântăreţii sunt mai buni la Viena. Actriţa cea mai bună este Şarlotta Hagn, a cărui trimăt portretul. Acest teatru a fost zidit la a-

[1] Vezi ediţia de *Scrisori* a lui M. Kogălniceanu, dată de subsemnatul în 1914.

[2] costumele.

www.dacoromanica.ro

des comédies. Aujourd'hui nous n'avons pas de grandes cantatrices· la première danseuse est Mme Taglioni et Marie Amiot La grande tragédienne c'est Prelinger, qui est la plus grande actrice de toute l'Europe, mais elle est vieille La plus belle et celle qui sera un jour très célèbre c'est Mlle Charlotte de Hagn, dont je vous envoie le portret. Je la connais beaucoup, car nous avons habité un mois dans la même maison qu'elle. Il faut regarder le portrait de loin, pour qu'il ressemble.

nul 1740 supt Friederich cel Mare. El este zidit într'o formă de paralelogram de două sute şaizeci şi unu picioare de lung şi o sută şi trei de larg. Deasupra uşii este săpat în piatră Apolon şi cele nouă muze; pe urmă Orfeus, care îmblânzeşte cu lira sa fiarele sălbatice.

KOGĂLNICEAN

LIV

Berlin 14/2 Noemvrie 1836

Cu multă fiiască plecăciunc sărut mânile, dumitale, băbacă.

...Măria Sa Vodă n'a trebuit să se mânie pe mine, pentrucă nu sunt vinovat : 1° m'am dus la Svinemiunde pentrucă eram bolnav, precum ai văzut prin cartea doftorului ce am trimes ; 2° aveam voia lui Hufeland, a pastorului şi a pedagogului ; şi 3° Hufeland mi-a zis că a înştiinţat pre Măria Sa Vodă de călătoria mea. Dumneta poţi să întrebi pre cucona Săftiţa Paladi cum sunt toate lucrurile

www.dacoromanica.ro

scumpe la feredee de mare şi mai ales aici în Prusia, unde sunt atâţia oameni care merg la feredee. şi atunci mă vei crede că am cheltuit atâţia bani, cât am putut mai puţintel. Măria sa Vodă zice iarăşi că nu am pe ce cheltui 6 galbeni pe lună, pentrucă aice toate sunt plătite în socoteala Măriei Sale. Aceasta are deosebiri. Pentrucă întâi mi-am cumpărat multe mobile în odaia mea din banii mei, spre pildă o canapea, o masă, un sfeşnicar, pentrucă mobilele care pastorul mi-a cumpărat erau o măsuţă goală, un pat şi patru scaune. Aceste şi bezădelele au cumpărat din banii lor. Al doile, multe lucruri pentru tualetă a zis Hufeland ca să ni le cumpărăm din banii noştri...

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

M. Kogălnicean

LV

Berlin 4 Ghenarie 1837 / 23 Dechemvrie 1836

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Eram în mare îngrijire, pentrucă socotind treizeci de zile pentru ducerea şi întoarcerea unei cărţi, am primit răvaşul dumitale tocma cincisprezece

www.dacoromanica.ro

(zile) mai târziu ; însă am văzut că nunta surorămei a fost pricina... Am văzut, băbacă, şi cele cemi scrii pentru cheltuială care o fac, dară de vreme ce sunt aici în Berlin cu bezădelele, nu pot ca să nu cheltuesc acele trebuincioase, de vreme ce merg în acele adunări ca şi ei ; nu pot ca să merg pe jos şi ei în butcă,[1] nu pot ca să merg prost îmbrăcat... Când eram acasă, atunce un galben îmi era de ajuns, căci aveam acolo toate dela dumneta, bani pentru teatru, butcă pentru plimbare, cărţile trebuincioase spre învăţat şi multe alte ; iar aice sunt silit să cumpăr toate din punga mea, până şi multe straie[2]; şi ia sama, mă rog, că aice toate sunt de douăsprezăce ori mai scumpe decât la Iaşi. Ce la Iaşi cumperi cu un leu, aice îl cumperi cu un taler... Bezădelelor le-am spus înainte că era ziua Măriei Sale, însă au zis că n'au vreme ca să-i scrie, apoi eu nu sunt vinovat. Acum bezădelele au zis că îi vor scrie şi vor trimete cărţile[3] cu vărul lor Alexandru Sturza. Iară eu îţi trimet o scrisoare pentru Măria Sa Vodă, rugându-te ca să i-o dai, dacă o găseşti cu cale. Totodată cu acest prilej ca să îţi arăt cu câte rugăciuni fierbinte am rugat pre Milostivul Dumnezău ca să împlinească toate cele

---

[1] trăsură.

[2] haine.

[3] scrisorile.

www.dacoromanica.ro

ce vei dori în sfintele sărbători viitoare, în tot anul și în toată vieața dumitale. Il rog zi și noapte ca să-ți dăruiască o vieață fericită și îndelungată, zile sănătoase și cu bucurie, ca să poți vedea norocirea fiilor și fiicelor dumitale. Dorul meu cel mai mare și mâhnirea mea este că nu sunt acasă, ca să pot a-ți arăta prin fapte cât îți sunt de cunoscător [1] pentru nenumăratele faceri de bine cu care dumneta m'ai dăruit dela cea mai mică copilărie a mea.

Aici am petrecut foarte mâhnite sărbători. Am fost mai totdeauna acasă, pentrucă mă răcisem într'o sară. Poimâini Vineri, fiind nașterea Domnului nostru Hristos, voiu merge la biserică.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, și sunt al dumitale prea plecat și supus fiu

KOGĂLNICEAN

LVI

20 8 Ghenarie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

..Cât pentru Biblioteca Românească am găsit-o aice de cumpărat ; de aceea nu trebue ca să-mi trimeți alta...

---

[1] recunoscător.

www.dacoromanica.ro

Iți alăturez aice înștiințarea a unei Istorie a Moldovei și a Valahiei, care am scris-o în limba franțuzească. Inainte de a începe a o tipări, am arătat-o domnului Consilierului de Stat Alexandru Sturza, și m'a lăudat zicându-mi că am făcut bine de a scrie istoria patriei mele. Sunt acum aproape de trii ani de când am purces dela Moldova ; de atunci și până acum am întrebuințat vremea ce am avut spre odihna mea, spre a scrie această carte. Fiind acum la Berlin, am aflat în biblioteca crăiască multe hârtii atingătoare de Moldova și Valahia. Domnul Alexandru Sturza mi-a spus și dat multe înștiințări asupra trebilor ruseşti cu Moldova și la purcederea mea dela Iași am luat cu mine multe litopisăți [1]. Deci istoria care scriu, nădăjduesc că va plăcea Măriei Sale, căreia vreau să arăt că știu a fi vrednic de cheltuielile care are cu mine. O mare parte a istoriei îi scrisă acum, afară de istoria nouă. Mă rog dar, băbacă, precum dumneata ai fost de atâta de mult întrebuințat în ocârmuirea pământească și că poți cerceta în arhivele statului, să-mi trimeți proclamația lui Ipsilanti la anul 1821, proclamația împăratului Neculai la intrarea Ruşilor în Moldova la anul 1828 ; scrie-mi, mă rog, câte suflete și câți lăcuitori are acum Moldova.

---

[1] letopisețe, cronici.

www.dacoromanica.ro

Tot odată am să mă rog, băbacă, că precum banii care mi-ai trimes nu-mi ajung acum pentru tipărirea istoriei, să ai bunătate să mă împrumuți, sau să-mi dai înainte 70 galbeni și până în patru luni, când această istorie va fi tipărită, atunce o voiu vinde și voiu câștiga iară banii tipăririi. Măria Sa Vodă poate că, fiind mulțămit, va cumpăra multe cărți ; și chiar făr' de aceasta, cum sunt mulți Evropei [1] care să interesesc [2] la Moldova, vor cumpăra istoria mea.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

M. Kogălnicean

Mă rog, băbacă, ascultă rugămintea mea și nu o lepăda, căci, crede, nu am scris o scârnăvie și o carte ră [3].

LVII

Berlin 13/1 Fevruarie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Acei 50 galbeni care dumneta ai fost atât de bun de a-mi trimete, i-am primit, precum v'am și înștiințat prin trecuta mea scrisoare. Insă, băbacă,

[1] Europeni.

[2] interesează.

[3] rea.

www.dacoromanica.ro

îţi voiu mărturisi că din acei 50 galbeni mi-au rămas de abia un galben în pungă ; căci, îndată ce i-am primit, am dat 30 pentru tipărirea istoriei mele şi pentru cumpărarea unor cărţi trebuincioase ; căci acum măcar cărţi nu ni să dau din banii Măriei Sale. Insă în trii luni, când cartea mea va fi istovită [1], voiu avea iarăşi banii care am cheltuit. Precum v'am rugat prin trecuta mea scrisoare, mă rog, băbacă, încă şi acum ca să-mi înaintezi leafa, încât să-mi trimeţi 70 galbeni pentru istovirea cărţii, precum şi pentru cheltuiala mea ; căci nădăjduesc că şi Măria Sa Vodă va fi mulţămit, văzând că nu am prăpădit vremea în ţară străină. Până acum am tipărit şase coale şi mai am încă 14 de tipărit. Am arătat cartea mea la mulţi profesori dela Universitatea de Berlin şi ei m'au îndemnat ca să o dau la lumină. V'aş trimete de pe acum acele şase coale tipărite, însă precum ar costisă [2] prea mult, le voiu trimete cu prilejul cărţilor [3] care să trimet de stăpânirea prusienească la consulatul din Moldova. Mă rog dar, băbacă, ai bunătate de a-mi trimete încă 70 de galbeni şi pe urmă îmi vei trimete cât vei vroi.

Adevărat că Măria Sa Vodă face o mulţime de

---

[1] terminată (de tipărit).

[2] ar costa.

[3] scrisorilor.

www.dacoromanica.ro

cheltuiele cu mine; dară, dacă ar vrea, ar putea să nu le facă. Pentru noi patru îl ţine pe an 2500 de galbeni, adecă 625 galbeni, pentru fieştecarele. Această cheltuială îi prea mare ; eu m'aş mulţămi cu jumătate, adecă cu 300 galbeni pe an ; căci, în loc ca să plătesc dascălii acasă, care costisăsc o mulţime de bani, aş merge la Universitate, unde merg şi rudeniile craiului şi unde costişăşte pe an poate o sută de taleri. Pe urmă, fiind într'o familie, costisăşte odaia şi mâncarea mult mai mult decât când aş şedea singur ; căci fiind singur, m'ar costisă odaia 200 taleri şi mâncarea cu zacusca [1] şi altele iar 200 taleri; pentru straie iar 200; fac cu totul :

Pentru universitate . . .	100	taleri
Pentru odaie	200	„
Pentru mâncare	200	„
Pentru straie	200	„
Pentru cărţi	100	„
Pentru mărunţişuri, leafa pe lună	200	„
Fac . . .	1000	„

O mie de taleri sau trei sute de galbeni îi mai tot una. Toţi studenţii cei bogaţi n'au mai mult pe an pentru învăţătura lor ; apoi poţi să vezi ce iconomie mare ar putea să facă Măria Sa Vodă, ar

[1] mâncarea de dimineaţă.

www.dacoromanica.ro

putea să cheltuiască numai jumătate de ce noi îi costisăm acum. Adevărat că, pentru bezădelele, acestea nu s'ar cădea, pentrucă au trebuinţă încă de un pedagog, dară eu sunt acum destul de bătrân ca să ştiu ce-i binele şi ce-i rău.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile şi sunt prea plecat şi supus fiu

M. KOGALNICEANU

LVIII

Berlin 21/9 Fevruarie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Astăzi am şi primit răvaşul dumitale din $\frac{\text{25 Ghenarie}}{\text{6 Fevruarie}}$ prin care văd că din mila preaputernicului mult mie scumpă sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare şi mă grăbesc a-ţi răspunde. Eu mă aflu sănătos, iar pentrucă nu mă păzesc, aceasta poţi să vezi prin gazete că mai toţi lăcuitorii din Berlin au fost bolnavi de gripă. Precum v'am înştiinţat, banii toţi care dumneta ai fost atâta de bun de a-mi da i-am dat pentru cheltuiala tipăririi istoriei.

Acum este prea târziu ca să încetez de a tipări, pentrucă zece coale sunt tipărite ; însă Măria Sa Vodă nu are a să spăimânta, pentrucă în toată is-

www.dacoromanica.ro

toria mea nu este nimica care să poată supăra sau pe Turci sau pe Ruşi. In acele zece coale care sunt tipărite îi scrisă istoria veche ; iar pentru viitorime am lăsat pentru patru săptămâni ca să nu să mai tipărească nimica, vrând a avea porunca Măriei Sale. Până în anul 1800 şi Fotino [1] a scris istoria Moldovei şi el era supus Sultanului. Deci până atunce, adecă până la 1800, Turcii n'au a să atinge de nimică. Iară dela 1800 încoace, înainte de a tipări, voiu trimete în scris istoria mea Măriei Sale lui Vodă şi după ce o va citi şi o va încuviinţa o voiu tipări-o. Spune dară Măriei Sale lui Vodă că-l rog să poruncească agentului prusienesc ca să scrie aice ca să pot trimete prin curierul stăpânirii manuscriptul meu. Istoria mea poate ieşi la lumină două sau trii luni mai târziu decât la Martie, deci Măria Sa Vodă va avea vreme de a cerceta. Deci până la primirea răspunsului dumitale nu voiu tipări nimică ; iară ca să las cu totul şi pentru vecinicie nu pot, pentrucă multe gazete au vorbit de cartea mea ; şi dacă în anul 1837 nu o aş da-o la lumină, toată lumea m'ar batjocori. Incă odată, băbacă, te încredinţez că nu-i nimică rău de Ruşi sau de Turci ; căci dacă aş vorbi rău, cartea mea n'ar putea intra în Moldova şi am scris mai mult pentru patria mea. Mi-a părut foarte rău că dum-

[1] Dionisie Fotino.

www.dacoromanica.ro

neta, precum şi Măria Sa Vodă, aţi putut crede că voiu face în orice chip rău familiei noastre sau făcătorului de bine al meu. Eu singur ştiu că fiind în Moldova nu pot scrie rău, însă nu scriu pentru ca să vorbesc rău, ci bine, împotriva minciunilor care călătorii străini scriu asupra Moldovei, precum sunt vreo câteva săptămâni deputatul franţuzesc Saint Marc Girardin [1] a scris în Jurnalul de Debà o mulţime de răutăţi. Mă rog dară, băbacă, fă ca Măria Sa Vodă să-mi dea voie să urmez istoria mea măcar până la anul 1800, şi crede că voiu căuta a zice adevărul, fără a zice răul. Aştept cu mare nerăbdare răspunsul dumitale.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

M. Kogălnicean

LIX

Berlin 22/10, Martie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

...Pentru tipărirea cărţii am scris dumitale în trecuta lună precum şi Măriei Sale. De atuncea

---

[1] Saint-Marc Girardin, *Souvenirs de voyages et d'études*, Paris 1852, publicate întâi în *Journal des Débats* din 1836 şi 1837. Autorul spune în adevăr aici uneori lucruri absolut neserioase, ca de pildă cele despre moralitate în Moldova.

www.dacoromanica.ro

până acum n'am tipărit nimica : acele zece coale care am tipărit până acuma le-am dat de le-a cetit dumnealui Alexandru Sturza [1] şi mi-a zis că n'a văzut nimică întru ele care să poată atinge curtea rusească sau turcească. Dimpotrivă m'au lăudat pentru ideia mea şi mi-a făgăduit că va scrie Măriei Sale lui Vodă în favorul meu. Când am început lucrul acesta, nu mi-a venit nicicacum în gând că voiu avea atâta a suferi. Adevărat este că în Franţia am făcut o mare nebunie de a cumpăra atâte cărţi; iar cât pentru plimbările carele dumneta zici că am făcut pe la feredee, le-am făcut pentru sănătatea mea şi cu porunca doftorilor: căci nu aş fi putut a rămânea mai mult în Berlin, în aer necurat. Dumneta ştii foarte bine că sufăr de piept şi în vara aceasta doftorii au poruncit lui Bezăde Dumitrachi şi mie ca să facem feredee; de aceea domnul Hufeland a zis că va scrie Măriei Sale lui Vodă. Iar cât ce zici ca să trag banii dela tipărit, aceasta nu pot să o fac, pentrucă tipărirea a zece coale de hârtie costisăşte mai mult de 60 de galbeni, afară de înştiinţările tipărite şi de ostinelile librerului. Iar dacă dumneta nu vrei să-mi dai nimică, apoi eu nu pot ce face. Ce vei

---

1. Vărul lui Mihail Sturza, consilier de stat în Rusia, consilier intim al lui Nicolae I, ţarul Rusiei. A trăit între 1788 şi 1854.

www.dacoromanica.ro

face, va fi bine. Insă cum până la 1 Mai avem încă 38 de zile şi că dela întâi mai ai să-mi dai leafă, mă rog ca să mi-o trimeţi îndată, ca să poată ajunge aice la Berlin până la sfârşitul lui Aprilie. Din leafa viitoare voiu plăti datoriile care voiu face până la 1 Mai, de vreme ce dela întâi Fevruarie nu-mi rămăsese măcar o para în pungă. Mă rog dar, băbacă, fă ca Măria Sa să-mi răspundă la răvaşul ce i-am scris, pentru ca să ştiu ce am să fac. Ori că mă va opri, sau că îmi va lăsa voie de a tipări istoria mea, am judecat fără strămutare de a cere ca să mă întorc în Moldova în viitoarea iarnă ; căci sunt acum ostenit de a mă vedea probozit [1] pentru lucruri nevinovate. Ştiu foarte bine că eu costisesc o mulţime de bani şi dumitale şi Măriei Sale ; de aceea vreau să pun un sfârşit la aceste cheltuiele. Vreau să mă hrănesc eu singur. Intorcându-mă în Moldova, voiu sluji pre Măria Sa, spre mulţumire, cât va avea trebuinţă de mine, fără a-i cere ceva. După aceasta vreau să mă duc să trăiesc la ţară, singur şi slobod, fără a ruga sau a sluji pe cineva : căci slobozenia mi-i mai scumpă decât un rang mare şi bogăţia.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

M. Kogălnicean

---

[1] certat.

www.dacoromanica.ro

Prin o carte a cucoanei Săftiței Paladi am văzut că Măria Sa a trimes la Berlin, ca să ne vadă, pre dumnealui Crasa, directorul Academiei din Iași ; mă mir că dumneta nu-mi scrii nimică.

LX

Berlin 13/1 Aprilie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, bădacă.

Cu mare bucurie a sufletului am primit răvașul dumitale din 30/18 Martie ; și am dat laudă mult milostivului Dumnezeu, din a căruia milă mă aflu și eu sănătos. Tot cu răvașul dumitale am primit și o carte dela dumnealui Tisò din partea Măriei Sale lui Vodă, însă scrisă trii zile mai înainte ca a dumitale, prin care îmi scrie că Măria sa Vodă nu primește ca să tipăresc istoria înainte de a-i trimete tetragele [1]. Insă răvașul dumitale m'a liniștit, căci văz că Măria Sa Vodă îmi dă voie de a o tipări până la 1800. Iar de atunce voiu trimete Măriei Sale lui Vodă istoria până la sfârșitul istoriei. Deci îndată ce voiu găsi prilej, voiu trimete la Iași manuscriptul meu. Eu aice dasem toată istoria mea până la anul 1800 domnului Alexandru Sturza și a fost foarte mulțămit și după aceasta a scris și

[1] corecturile.

www.dacoromanica.ro

Măriei Sale în favorul meu. Crede, băbacă, că voiu asculta în toate poruncile dumitale şi a Măriei Sale lui Vodă şi că voiu scrie numai lucruri care să placă Măriei Sale lui Vodă. Iar pentru ce-mi scrii, că aice tipografiile sau librerii cumpără dela cei ce scriu istorii tetragele [1], este adevărat; dară aceasta să face numai când librerul are nădejde că va câştiga ceva. Iar dela istoria mea nu are prea mult a câştiga ; căci nu sunt atâţia de mulţi care să interesescu [2] pentru Moldova şi Valahia. De aceea trebue ca să plătesc eu cheltuielile tipăririi, însă şi câştigul îi al meu ; şi pentru a pierde, nu mă tem, căci numai că s'a auzit în Evropa că să scrie o istorie a Moldovei, mulţi străini s'au şi înscris în catalog ; deci îndată ce cartea mea va ieşi, sunt până acum mai mulţi decât o sută care o vor cumpăra ; şi în Moldova nădăjduesc că să vor cumpăra multe cărţi, pentrucă cartea mea îi scrisă în limba franţuzască.

Mă rog dară, băbacă, caută ca să-mi găseşti istoria lui Cantemir ; această carte îi tipărită la mănăstirea Neamţului [3]; deci mă rog scrie stareţului şi ţi-o va trimete. Totodată te rog ca să-mi trimeţi şi legile lui Vasilie Vodă, căci acum învăţ două

---

[1] corecturile.

[2] interesează.

[3] *Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor*, Iaşi, 1835.

www.dacoromanica.ro

ceasuri pe zi legile la vestitul Savigni[1] la Universitate. Mă rog să-mi trimeţi şi toată *Albina Românească* dela început până la sfârşitul ei, adecă până la 1835, căci îmi este trebuincioasă pentru istoria mea. Aceste să mi le trimeţi prin vreun Jâdov sau dela Galaţi la Viena cu vasul de aburi sau să vorbeşti cu dumnealui Tisò de nu s'ar putea trimite prin consulul prusienesc. Eu însuşi scriu acum şi domnului Tisò pentru aceasta. Acei 50 galbeni care ai bunătate de a-mi trimete nu i-am primit până acuma, însă, băbacă, mă tem că nu îmi vor ajunge pe patru luni, pentrucă, fiindcă am plătit mult pentru tipărirea cărţii, am făcut vreo 80 taleri datorii.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

KOGALNICEAN

Băbacă, cât pentru a învăţa mătăsăria, răchieria şi creşterea oilor spanioleşti, aceasta o doresc şi eu din toată inima mea, însă mă rog, roagă pe Măria Sa Vodă ca să scrie domnului Hufeland de a mă pune în stare de a face aceasta, căci poate că pe mine nu mă va crede.

---

[1] Frédéric-Charles de Savigny (1779—1862), jurisconsult german, dintr'o familie franceză emigrată din Metz, numit în 1810 profesor de drept roman la Universitatea din Berlin.

www.dacoromanica.ro

Totodată te rog trimete pre o slugă la Matei Milo ca să-mi deie niște cărți care îmi sunt trebuincioase pentru istoria mea.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, și sunt al dumitale prea plecat și supus fiu

KOGALNICEAN

13/1 Aprilie 1837

Mă rog, băbacă, dacă reglementul organicescu[1] s'a tipărit să mi-l trimeți; iar de nu, apoi trimete-mi măcar regulamentul Valahiei, care știu că s'a tipărit.

LXI

Scrisoare către Gh. Asachi.

In 1837 Kogălniceanu trimite lui Asachi scrisoarea de mai jos, privitoare la cartea pe care o pregătea „Istoria Principatelor" și din care a publicat numai Istoria Munteniei («Histoire de la Valachie»). Scrisoarea a fost scrisă în franțuzește și publicată în traducere română în *Ateneul Român, 1894*, p. 81—83. A fost trimisă prin Ilie Kogălniceanu, tatăl scriitorului, la 1/13 Aprilie 1837. Iată ce găsim într'o scrisoare cu data de mai sus adresată de Kogălniceanu surorilor: „J'envoie ci-joint une lettre à Monsieur Asaki, avec quelques fragments de ce que j'ai écrit en alle-

[1] Regulamentul organic.

www.dacoromanica.ro

mand, priez mon père de les lui remettre et de le prier de m'être utile dans ce que je le prie". (Vezi Scrisorile lui M. Kogălniceanu către surori tot în această colecție). Asachi i-a răspuns între 12/25 Iunie și 9/21 Iulie, fiindcă la data dintâi Kogălniceanu scrie surorilor: „En même temps je vous serai bien obligé, si vous parvenez à m'obtenir une réponse de Monsieur Asaki", iar la cea de a doua: „A Monsieur Asaki j'aurai l'honneur de lui répondre par la prochaine poste". Răspunsul lui Asachi nu-l avem și nici răspunsul făgăduit al lui Kogălniceanu.

Domnule Agă,

E o mare îndrăzneală din parte-mi de a cuteza să vă scriu, dar veți ierta din pricina motivului. Căci cui m'aș *putea* adresa *mai bine, decât* marelui poet, marelui istoric, directorului învățământului public, arhivarului Statului și protectorului de tot ce este nobil și frumos.

Domnia-voastră sunteți părintele a toată tinerimea moldovenească care binecuvintează în toate zilele numele somității noastre literare.

Domnule Agă. toate națiunile au astăzi istoria lor, chiar cele mai mici state ale Americei au cărți cari transmit posterității amintirea despre principii lor. despre marii lor căpitani, legile lor. așezămintele lor și progresele civilizației lor.

Moldova și Valahia sunt astăzi singurele țări din Europa cari nu au o istorie urmărită [1] și completă.

[1] în original trebue să fi fost *suivie,* deci *continuă.*

www.dacoromanica.ro

Fără îndoială din timp în timp au lucit şi pe orizontul nostru aştri priincioşi literaturii noastre istorice ; avem câţiva buni istorici, dar din nenorocire cei ce au scris până astăzi analele noastre n'au menţinut decât evenimentele pe cari le-au primit prin tradiţie dela strămoşii lor. Necunoscând limbile şi prin urmare necunoscând lucrările ţărilor vecine, ei n'au putut să desăvârşească opera lor, şi dacă au făcut-o, ea a rămas necunoscută popoarelor civilizate ale Europei, deoarece lucrările lor, fiind scrise în limba română sau moldo-valahă, au trebuit neapărat să aibă un număr prea mic de cititori. Astăzi când amândouă principatele vin să-şi reia un loc printre statele civilizate, când se ridică glasuri în Franţa şi în Germania în favoarea lor, mi-am impus sarcina de a face cunoscută ţara mea Europei şi de a da o istorie a Moldovei şi a Valahiei scrisă franţuzeşte. Această istorie la care lucrez dela plecarea mea din ţară şi pentru care am adunat foarte multă materie se află acuma sub tipar. Din nenorocire însă toate documentele sfârşesc cu anul 1815, dela epoca aceasta şi până la 1829 nu am decât prea puţine izvoare, sau că să zic mai bine fragmente. Nu ştiu decât ceea ce se găseşte pe ici pe colea în ziare sau ceea ce am auzit istorisindu-se pe când eram în Moldova. Dela 1829 până la anul 1834, mulţumită foaiei Domniei Voastre, „Albina Moldovei" şi „Curierul Ro-

www.dacoromanica.ro

mân" mă găsesc în stare de a scrie după documente oficiale sau după ceea ce am văzut eu însumi. Fac apel dar la Domnia-Voastră, Domnule Agă, ca la somitatea noastră literară, şi nădăjduiesc că veţi fi atât de bun de a proteja o lucrare patriotică.

Aţi fost totdeauna sprijinul tinerilor scriitori şi dacă am voit să devin eu însumi scriitor, e pentru a merge pe urmele Domniei-Voastre ; vă voiu fi recunoscător toată vieaţa mea, dacă veţi avea bunătatea să-mi trimeteţi o mică relaţie despre faptele petrecute în Moldova dela 1815 până la 1829.

Am încă o rugăciune a vă face : pentru ca o istorie să fie completă, trebue ca ea să trateze asemenea despre legislaţia ţării. Am în mâini codul civil publicat în 1833 prin îngrijirea Domniei-Voastre, dar nu am decât prea puţine idei despre Regulamentul Organic; fiindcă nu ştiu dacă e imprimat, iau îndrăzneala de a vă ruga să aveţi bunătatea să-mi daţi o prescurtare din el, adică împărţirile sale de căpetenie şi articolele cele mai importante. Domnia-Voastră sunteţi în stare mai mult decât oricine de a mă satisface, fiindcă aţi fost, prin meritul Domniei-Voastre deosebit, însărcinat cu redactarea sa în calitate de prim-secretar.

Credeţi, Domnule Agă. că vă voiu păstra o recunosciinţă nestrămutată pentru tot ce veţi binevoi să faceţi în privinţa istoriei mele. In acelaşi

www.dacoromanica.ro

timp îmi iau libertatea a vă trimite un mic tratat asupra literaturii române ce am tipărit în nemțește [1]: vă voiu rămâneà îndatorat, dacă veți voi să-mi dați părerea Domniei-Voastre la care țiu atâta.

Primiți, Domnule Agă, expresia perfectei mele considerații și stime, cu care am onoarea de a fi

al Domniei-Voastre supus și devotat servitor

MIHAIL KOGĂLNICEANU

LXII

Cu multă plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Scrisoarea dumitale din 5/17 Aprilie cu mare bucurie am primit-o și am dat laudă mult milostivului Dumnezeu din a căruia milă mult mie scumpă sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare. Eu slavă atotputernicului mă aflu foarte bine. Imi pare însă foarte rău că Săftița îi încă bolnavă de cori [2].

---

[1] E vorba de articolul «*Rumänische oder wallachische Literatur*», publicat în revista *Magazin für die Literatur des Auslandes* (1837). Articolul a apărut tradus în românește în 1893 (vezi cartea subsemnatului *Istoria Literaturii Românești*, ed. III. pag. 170 și 175—176).

[2] pojar.

www.dacoromanica.ro

Pentru tipărirea cărții [1] am și răspuns dumitale prin trecuta mea scrisoare, precum și domnului Tisò.

Banii, adecă 50 galbeni, care dumneta ai avut bunătatea de a-mi trimete, i-am primit; însă, bă-bacă, spre a-ți spune adevărul, acești bani nu-mi vor ajunge patru luni; pentrucă, precum ți-am scris în trecutele mele scrisori, banii care dumneta mi-ai trimes dela Ghenarie până la întâi Mai, i-am dat mai toți pentru tipărirea cărții și de aceea am fost silit să fac datorii care s'au suit până la 80 de taleri; deci primind acum dela dumneta 160 de taleri, am dat pentru datorii jumătate din această sumă; deci mi-au rămas 80 de taleri pentru patru luni leafă; iară din acești 80 de taleri am fost silit ca să plătesc 40 pentru matimi [2] la Universitate; căci Măria Sa Vodă a scris dăunăzi domnului Hufeland că nu plătește nici o matimă la care bezădelele nu sunt; și cum bezădelele nu sunt încă în stare de a merge la Universitate, sunt silit ca să plătesc pentru fieștecare ceas zece taleri pentru șase luni. Deci să iau două ceasuri de legi la domnul Savigni, apoi fac pe șase luni douăzeci taleri; pe urmă am să plătesc încă 20 taleri pentru condicile legilor latinești. Așa îmi rămân

---

[1] *Histoire de la Valachie.*

[2] cursuri.

www.dacoromanica.ro

numai patruzeci de taleri pentru patru luni şi dumneta poţi să judeci că atâţia puţini bani nu pot să-mi ajungă ; deci mă rog, băbacă, caută de a mă împrumuta cu ceva bani sau trimete-mi acum leafa mea pe patru lunile viitoare, adecă pe Septemvrie, Octomvrie, Noemvrie şi Decemvrie ; căci apoi cartea mea va fi tipărită şi atunce voiu avea bani de ajuns.

Cât pentru domnul Crasa, el încă n'a venit aice, încă nici nu cred că va veni. Iară dacă să va întâmpla ca să sosească aice, voiu face ce ai poruncit ; iară dacă vreodată voiu putea ceva, voiu căuta a mă răsplăti de o asemenea mândrie a lui.

Mă rog, băbacă, caută de a-mi trimete cărţile pentru care v'am rugat ; căci îmi sunt foarte trebuincioase.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al d-tale prea plecat şi supus fiu

MIHALACHI KOGALNICEAN

Berlin $\frac{\text{5 Mai}}{\text{23 Aprilie}}$ 1837

www.dacoromanica.ro

LXIII

Berlin $\frac{\text{2 Iunie}}{\text{21 Mai}}$ 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Două scrisori de a dumitale din 24/12 April şi din 2/14 Mai le-am primit mai tot odată şi deci mă grăbesc de a-ţi răspunde. Prin amândouă răvăşurile văd că toţi vă aflaţi în bună stare, pentru care mulţămesc atotziditorului. din a căruia milă mă aflu şi eu sănătos. Precum însă la ochi tot sufăr ceva, am să încep acum a bea din nou burcut [1].

Cât pentru ceea ce-mi scrii că nu trebue [să] nădăjduesc că voiu vinde multe c[ărţ]i în Moldova. la aceasta ni[ci]odată n'am gândit ; căci acum Moldovenii protimisăsc [2] a da sute de mii de lei pentru carete şi marfe dela Viena şi dela Liptca, decât a da un galben sau doi pentru o istorie a patriei lor. Insă străinii şi Muntenii o vor cumpăra-o, căci până acum am şi primit înştiinţare de a trimete în Franţa, Ţara Nemţească şi Rosia ca la vreo cinci zeci de istorii, şi în Valahia ca la vreo

---

[1] apă minerală.

[2] preferă.

www.dacoromanica.ro

douăzeci. Domnul Tisò mi-a cerut şi el douăsprezece istorii. .

Mă rog, babacă, fă tot ce este în puterea dumitale de a-mi trimete cărţile pentru care te-am rugat. Un prilej bun este de a le trimete la Galaţi, ca de acolo puindu-să pe corabia cu aburi să sosască la Viena şi de acolo să mi să trimeată aice la Berlin; însă mă rog trimete-mi cât mai în grabă.

Tot odată mă rog să-mi scrii dacă reglementul s'a tipărit; de este aşa, trimete-mi-l. Scrie-mi mă rog, băbacă, câte milioane de suflete trăiesc în Moldova şi la cât să sue birul şi dajdiile care primeşte hazneaua [1], precum şi cheltuielile care să fac pentru oşti şi pentru ceilalţi dregători.

Acei 50 galbeni care dumneta mi-ai trimes i-am primit, precum ţi-am scris. Însă mă rog, băbacă, de a mă împrumuta cu 70 galbini pentru tipărirea cărţii, căci toată leafa mea am dat-o. după ce mi-am plătit datoriile şi la Universitate, şi acum am rămas fără nici o para. Aceşti 70 galbeni vei putea să mi-i socoteşti la leafa viitoare. îndată ce tomul întâiu al istoriei mele va ieşi la lumină.

Eu gândesc că dumneta ai mers cu Măria Sa în întâmpinarea Sultanului. Scrie-mi. mă rog, cine a mers cu Domnul la Silistra.

---

[1] casieria Statului.

www.dacoromanica.ro

Dacă vei vedea pe dumnealui Asachi, roagă-l mă rog, băbacă, să-mi răspundă.

Tot odată mă rog, băbacă, de a-mi trimete o zugrăveală cu boiele[1] a uniformei unui ofiţer de cavalerie moldovenesc, căci acum avem două sute de taleri pe an dela Măria Sa Vodă şi din aceşti bani trebue să ne facem straie.; deci aş dori ca să-mi fac uniforma, însă nu ştiu cum îi acum. Epoleturile, palaşca şi marca dela chiveră vei putea să mi le trimeţi pe Dunăre la Viena. Dacă vei putea, trimite-mi, mă rog, toată chivăra. Aici toate sunt linişte.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

MIH. KOGALNICEANU

LXIV

Berlin 25/13 Iunie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă..

Prin răvaşul dumitale din 24 Mai (6 Iunie) văzând că sănătatea dumilorvoastre să află în întregime m'am bucurat din fundul sufletului şi am

---

[1] pictură în culori.

www.dacoromanica.ro

dat laudă mult milostivului Dumnezeu, din a căruia milă mă aflu şi eu sănătos.

Acei 50 galbini, care dumneta ai avut bunătate de a-mi trimete, i-am primit alaltăieri. Insă mare a fost mirarea mea văzând că deodată dumneta îmi scădezi[1] leafa mea din 12 galbini la 6 galbini. De la întâiu Ianuarie dumneta mi-ai trimes 50 de galbini pentru patru luni, pe urmă la 20 April iar 50 galbini pentru alte patru luni; deci aceşti 50 galbini care mi-ai trimes acum mi să cuvin pe luna Septemvrie, Octomvrie, Noemvrie şi Decemvrie. In loc de aceasta dumneta puindu-mi numai 6 galbini pe lună îmi scrii că numai dela 1 Septemvrie 1838 am a cere leafă. Aceasta o scriu dumitale că mi-i cu neputinţă ; şase galbini pe lună nu-mi ajung nici într'un chip, măcar de aş face cea mai mare iconomie. Dumneta ştii foarte bine că ţi-am scris în luna lui Octomvrie, arătându-ţi că din acei şase galbini sunt silit de a cheltui pe lună doi sau trii pentru hârtie, cărţi şi tualetă ; îmi rămân dară numai trii galbini, adecă zece taleri. adecă pe zi zece groşi. Ce să fac cu această sumă mică într'o ţară unde toate îs aşa de scumpe? Bezădelele primesc dela Domn 5 galbini şi dela cucoana Săftiţa 4 galbini, în tot nouă ; nouă galbini le ajung, pentrucă toate lucrurile li să cum-

[1] scazi.

www.dacoromanica.ro

pără în cheltuiala Măriei Sale. Pentru mine îi almintrile; când cer ceva, mi să răspunde că Domnul nu a dat bani pentru aceasta. Am trebuință de cămeşe, de băsmale [1] ceva mai delicate, trebue să le cumpăr din banii mei; am trebuință de un dascăl deosebit, trebue să-l plătesc eu, în loc că pentru beizădele îl plăteşte Măria Sa; acum spre pildă ieu [2] burcut din porunca doftorului: aceasta trebue să plătesc eu, în loc că bezădè Dumitrachi are să meargă să facă feredee de mare în socoteala Măriei Sale. Vezi deosebirea. Şi apoi acum nu mai sunt un copil; am douăzeci de ani, sunt un om, am multe cunoştinţe şi prietini; când eram la Lunéville, puteam să mă mulţămesc cu trii galbini, căci toată ziua şedeam în casă. In Berlin aceasta nu pot să o fac şi când merg în familii, nu pot să mă duc cu 10 groşi în buzunar, de vreme ce o păreche de mănuşi ce port numai o zi mă costisesc 17 groşi. Deci îţi scriu, băbacă, că dacă dumneta nu poţi a-mi da mai mult de şase galbini, apoi roagă pe Măria Sa Vodă ca să mă cheme în Moldova. Acolo chiar de aş lucra la pământ. aş putea agonisi pânea mea de toate zilele. Aice trebue să cheltuiesc fără să câştig ceva. Ii adevărat că, viind acum la Moldova. tot rodul învăţă-

---

[1] batiste.

[2] iau.

www.dacoromanica.ro

turilor mele să va prăpădi ; căci până acum am învățat științe pregătitoare și acum am a începe de a învăța înalte științe.

Din acești 160 taleri care mi-ai trimes îmi trebuesc 40 pentru burcut; cum vrei ca să pot trăi cu 120 taleri până la 1 Septemvric 1838, mai mult d'un an ? Nu zic că voiu cere ceva, dacă voiu câștiga ceva dela istoria mea ; dară aceasta va fi foarte greu, pentrucă dintâi trebue să trag o sută de cărți pentru tipărire; și apoi voiu avea a nădăjdui ceva câștig. Dacă voiu câștiga, băbacă, să fii sigur că nu te voiu supăra, dar dacă nu câștig, ce să fac ?

De [1] domnul Tisò ți-a spus că aice în Berlin dascălii dela Universitate să plătesc dela stăpânire, aceasta nu este cu totul adevărat ; dascălii primesc ceva dela ocârmuire ; dară ieu [2] și dela școlari. Fieștecare ce merge să învețe, plătește dascălului dela 10 până la 20 taleri pe șase luni. Dacă dumneta nu crezi aceasta, îți voiu trimete o încredințare dela d. Hufeland.

Că Măria Sa Vodă v'a zis că învățătura legilor de aici este de prisos pentru un Moldovan, aceasta este o greșală din partea mea. Eu nu am scris dumitale că vroesc a învăța legile Prusici. ci legile

---

[1] dacă.

[2] iau.

www.dacoromanica.ro

romane, dela care vin și legile Moldaviei. Deci fiecare om care vrea să știe bine legile patriei sale trebue să cunoască matca lor, care este codica romană sau împărătească a lui Justinian.

Cât pentru mătăsărie, facere de rachiu și educația[1] oilor spaniole, aice să află la Universitate profesori care dau dintâi teoria și apoi merg cu școlarii prin fabrice și le arată cum sunt și cum să fac. Odată ca să văd aceste fabrice nu poate să-mi ajungă ca să pot și eu face altele în Moldova. Imi trebuește un an măcar ; căci spre a putea face un lucru, trebue să-l cunosc; și de aceea trebue să învăț și teoria și practica fabricilor.

Îți mulțămesc foarte mult, băbacă, de bunătatea ce ai avut de mi-ai trimes însămnarea norodului Moldavici ; mă rog însă, băbacă, de a scrie la București spre a-mi trimete și însămnarea norodului și veniturilor Valahiei.

Tot odată mă rog de a-mi trimete cât mai de grabă Cantemir precum și *Curierul Românesc* și *Albina Românească* și celelalte cărți de care am rugat pe dumneta. Acum vin mulți Jâdovi la Lipțca sau poți să mi le trimeți pe Dunăre. Măcar că codica lui Vasile Voievod[2], nu este astăzi pusă

---

[1] creșterea.

[2] Vasile Lupu.

www.dacoromanica.ro

în lucrare, însă tot îmi este trebuincioasă ; poate că să găsește în mănăstirea Neamțului.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale și sunt prea plecat și supus fiu

M. Kogalnicean

LXV

Berlin 26/14 August 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale. băbacă.

Cu mare mâhniciune și întristare a sufletului am primit răvașul dumitale din 23 Iuli (4 Avgust), prin care am văzut că dumneta și Măria Sa Vodă sunteți foarte supărați asupra mea, pentru o carte pârîtoare a domnului Hufeland. Atât de vinovat nu sunt precum a scris ; și deci vreau a-ți arăta ce am făcut din punt în punt. Dumneta vei judeca apoi.

Îi adevărat că vreo câteva ori n'am fost de față la învățătură și în această mărturisesc greșeala mea. Dar trebue să spun la ce fel de învățătură am lipsit. Acum am douăzeci de ani, sunt un om în vârstă ; sunt opt ani de când învăț limba franțuzască și pot a mă făli că acum știu ceva în această limbă, încât să nu am trebuință a învăța gramatica sau a tălmăci din nemțește în franțuzește. La o asemine învățătură prăpădesc vremea,

www.dacoromanica.ro

precum la greceşte şi la latineşte. De aceea văzând că aceste învăţături nu îmi foloseau nimică, nu m'am îndeletnicit prea mult cu ele. Insă sunt alte mateme[1] la care niciodată nu am lipsit; aceste mateme sunt matematica, filozofia şi relighia. Imi pare rău că dascălii acestor învăţături nu sunt aice ca să-ţi pot trimete atestaturile silinţei mele. Insă îndată ce vor veni dela feredee, le voiu trimete. Mii şi mii de ori am cerut ca să învăţ după porunca Măriei Sale legile, mătăsăria, rachieria. şcoala oilor spaniole, însă mi s'a răspuns totdeauna că nu este încă vreme: pentrucă politica de aice este de a ne arăta aşa de neînvăţaţi cât cu putinţă, ca să putem mai mult rămânea aici.

Al doile, domnul Hufeland a zis că întrebuinţez rău banii care îmi trimeţi. Ar fi trebuit să zică *mult,* dar nu *rău.* Căci cu acei bani îmi cumpăr cărţi şi cărţile nu sunt o răutate.

Al triile, domnul Hufeland zice că nu am mers la o adunare a păstorului la care am fost poftit; şi aceasta nu-i adevărat şi este altmintrele. Intr'o Joi păstorul a venit în odaia mea şi mi-a zis că astăzi, adecă Joi, nu poate să-mi dee matimă de relighie. Eu i-am răspuns: bine; eu sunt gata a lua matima aceasta altă zi când vei voi, însă numai nu Vineri, pentrucă sunt poftit într'o adu-

---

[1] lecţii.

www.dacoromanica.ro

nare. Cu toate aceste el îmi zice că mă poftește Vineri la patru ceasuri evropenești a fi de față la botezul fiiceĭ sale. I-am răspuns eu atunce „datoria mea este de a veni la botez. măcar că sunt poftit ainrea ; deci voiu veni". A doua zi am mers cu beizădelele la botez și am șezut acolo trii ceasuri și jumătate până la șapte ceasuri și jumătate seara. Atunce, crezând că era vreme de a merge în odăile noastre, m'am închinat, am ieșit și m'am dus în teatru. Când m'am întors înapoi, sluga mi-a spus că după purcederea mea a fost și masă, unde toată adunarea a fost. Aceasta n'am putut ști, pentrucă până atuncea nu am fost la nici un botez a protestanților și că însuși păstorul nu mi-a zis nimică de *masă*, ci numai de botez. A doua zi el s'a mâniet[1], și fără să-mi zică ceva, el a vorbit cu d-l Hufeland care a scrie Măriei Sale. Acum după ce am primit răvașul dumitale, m'am dus și l-am arătat păstorului și el singur a mărturisit că nu sunt vinovat, pentrucă el socotea că știam că la botezul lor este sara masă și adunare.

Cât pentru lipsirea de respect către beizădele și pentru mincinoasele mele adresuri, eu m'am dus îndată la Hufeland și l-am întrebat de aceste pâre. El și păstorul au jurat pre cinstea lor că niciodată nu au scris aceste minciuni ; pentrucă știu că tot-

[1] mâniat.

www.dacoromanica.ro

deauna m'am purtat cu bezădelele cum să cade și că niciodată nu m'am făliț cu titluri care nu am. Hufeland și păstorul mi-au zis ca să-ți scriu că aceste două pâre sunt mincinoase și aflate în Moldova de vreun vrăjmaș al dumitale, pentrucă în răvașurile lui nu să află nimica. Bezădelele singure au scris de aceasta Măriei Sale ; și dumitale mă rog ca să cei dela Domnul cartea lui Hufeland și să arăți pre urmă Măriei Sale că aceste sunt minciuni iscodite de vreun câne de vrăjmaș. Caută dară, băbacă, de a afla numele lui și apoi scrie-mi și mie cum să chiamă acest mincinos. Cât pentru bani, mărturisesc că am făcut rău de am scris Măriei Sale. Insă câteva zile pe urmă m'am căit de greșala mea și de aceea am scris dumitale prin răvașul meu din 24 Iulie.

Indată ce păstorul mi-a spus că m'a pârît, am început a nu lipsi la nici o învățătură, cât de nefolositoare să fie pentru mine; și păstorul, precum și Hufeland. mi-au făgăduit că vor scrie iară bine de mine.

Bezădè Grigori și bezădè Dumitrachi au scris Măriei Sale ; însă eu nu am vroit să-ți trimet răvașul lor, pentrucă Măria Sa ar fi gândit că aceste cărți le-au făcut numai după rugămintea mea.

Iți făgăduiesc dară de a mă purta de acum bine, cum vroești. Cât pentru scrisoarea domnului

www.dacoromanica.ro

Hufeland, aceasta ţi-oiu trimete mai târziu, împreună cu atestaturile dascalilor.

Cât ca să cad la jenunchi cu rugăminte la dom-

Un facsimile din scrisorile lui Kogălniceanu

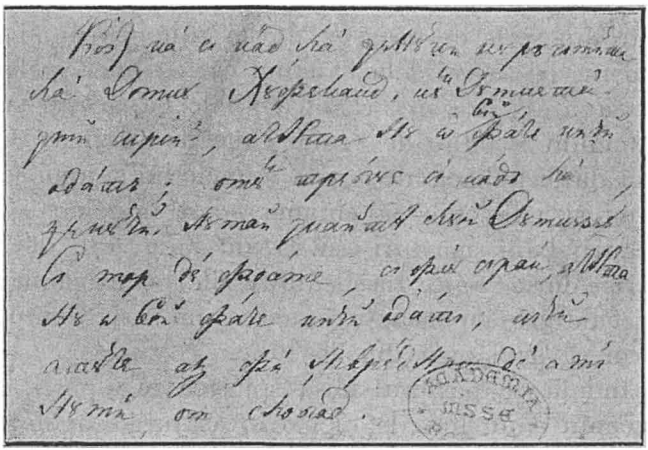

„Cât ca să cad la genunchi cu rugăminte la domnu Hufeland, cum dumneta îmi scrii aceasta nu o voiu face niciodată, omul trebue să cadă la genunchi numai înaintea lui Dumnezeu. Să mor de foame, să fiu sărac, aceasta nu o voiu face niciodată căci atunce aş fi nevrednic a mă numi om slobod"

nul Hufeland. cum dumneta îmi scri, aceasta nu o voiu face niciodată ; omul trebue să cadă la genunchi numai înaintea lui Dumnezeu. Să mor de foame, să fiu sărac, aceasta nu o voiu face nicio-

www.dacoromanica.ro

dată ; căci atunce aş fi nevrednic de a mă numi om slobod.

Aici în Berlin, holera morbus îi straşnică ; în toate zilele mor câte 50 sau 60 şi cad bolnavi 120 sau 130. De aceea toţi acum să tem şi caută a-şi pune în rânduială trebile. Librarul mi-a trimes alaltăieri socoteala şi a cerut cu topuzul ca să-i plătesc. Nu aş fi ştiut ce să fac, dacă pedagogul nostru, domnul Filipi, nu ar fi avut bunătatea să mă împrumute cu două sute de taleri, care îndată am trimes la librar. Mă rog dară, băbacă, fă toate cele cu putinţă, ca să-mi trimeţi aceşti bani până într'o lună, adecă până la 26 (14) Septemvrie, pentrucă atunce pedagogul are foarte trebuinţă de aceşti bani. Librarul ar fi aşteptat foarte mult, dacă această boală nu ar fi venit.

Slavă lui Dumnezeu, noi până acum ne purtăm toţi sănătoşi. Bezădelele sunt încă sănătoşi. Insă un minut nu suntem siguri de vieaţa noastră, căci boala din zi în zi să înmulţeşte. Mulţămim însă lui Dumnezeu că şedem într'o uliţă unde aerul îi curat şi unde până acum sunt foarte puţini bolnavi. Indată ce cineva va cădea bolnav, îţi voiu scrie. Surorile şi pre Alecu dulce îi sărut.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile şi sunt al dumitale prea plecat fiu

KOGALNICEANU

www.dacoromanica.ro

LXVI

Berlin $\frac{\text{7 Septemvrie}}{\text{26 August}}$ 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Rog pre milostivul Dumnezeu ca răvaşul meu să vă afle în cea mai bună stare a sănătăţii. Noi, slavă prea puternicului Dumnezeu, ne aflăm cu toţii sănătoşi, măcar că holera îi foarte mare în Berlin. In toate zilele mor 45—50 până la 60 oameni. In zilele trecute Vogoridi a fost bolnav. ...In târg îi cea mai mare liniște. măcar că toată ziua merg pe uliţe care pline de morţi şi de bolnavi.

Cu domnul Hufeland şi cu Pastorul m'am împăcat şi mi-au făgăduit că vor scrie în favorul meu Măriei Sale. Toată pricina sfezii am aflat-o acum. In Franţia şi în Berlin, când eram la celalalt pastor, mă învăţasăm a nu mânca sara. De aice şi la acest păstor la care şădem acum nu mergeam sara la masă. El credea că aceasta o făceam din mândrie şi că nu cataidiscam a fi mult împreună cu familia lui. Iară acum merg totdeauna la masă şi iată-l că îi mulţămit de mine... Jâdovul dela Salomon a venit aice dela Moldova şi mult mă mir că nu mi-ai trimes cu el cărţile pentru care v'am rugat. El mi-a spus că Salomon singur va veni la

www.dacoromanica.ro

Lipţca ; apoi mă rog, băbacă, trimete-mi cu el cărţile.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile d[umitale], băbacă, şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

MIHALACHI KOGALNICEANU

LXVII

Berlin 20 8 Octomvrie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Am primit scrisorile dumitale din 28/16 Avgust şi din 25/13 Septemvrie într'o diastimă [1] de zece zile ; de aceea nu ţi-am răspuns îndată la cea dintâi, căci, socotind vremea, nădăjduiam că voiu primi şi un al doilea răvaş dela dumneta. Prin amândouă răvaşurile, văd că mult mie scumpă sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare. Insă mă mir că dumnevoastră nu-mi scriţi nimică de aţi fost la ţară sau ba.

Cât pentru mine vei şti că slavă atotputernicului mă aflu sănătos. Puţine zile am fost bolnav la piept. Holera, după ce s'a suit până la 60 morţi pe zi, a scăzut acum de tot. Acum mor pe zi numai 5. 6 ; astăzi au murit trii şi s'au bolnăvit de nouă,

[1] distanţă.

www.dacoromanica.ro

șase. Cu mila lui Dumnezeu nadăjduim că în puțină vreme această boală va conteni cu totul. In toată vremea holerii noi am fost în Berlin și am trăit cum și înainte. Numai că ne-am ferit de a ne răci și că n'am mâncat poricale[1] sau zarzavaturi. Aceasta a fost toată dieta noastră și, slavă lui Dumnezeu, noi ne-am aflat bine. Măcar că pe zi mureau atâția de oameni, în târg era cea mai mare liniște, nimene nu avea frică. Școalele, tribunalurile, teatrurile erau deschise, precum și înainte. Poliția așezase cea mai mare rânduială în îngroparea morților și în lecuirea bolnavilor.

Pentru călătoria care am făcut cu bezădè Grigori și cu pastorul am văzut că dumneta crezi că sunt un mincinos și că ți-am cerut bani care eu n'am cheltuit. Eu, tot mâhnindu-mă de această mustrare nedreaptă care îmi faci, pot să te încredințez că pastorul n'a plătit nimică pentru noi, afară de 15 taleri, care a plătit la poștă pentru trii cai. Toate celelalte le-am plătit noi și cu scrisoarea această îți trimet și o adeverință dela bezădè Grigori. După aceasta vei vedea că ce ți-am scris îi adevărat și că nu sunt un mincinos. Ii adevărat că călătoria nu mi-a costisit atâta de mult ca în anul trecut. pentrucă, cât am șăzut la socrul păs-

[1] fructe.

www.dacoromanica.ro

torului, am lăcuit și am mâncat în casa lui și nu ne-a costisit nimica. Iară domnul Hufeland nu a putut scrie de această călătorie Măriei Sale lui Vodă. pentrucă el însuși era la feredee de mare la Helgoland cu bezădè Dumitrachi.

Prin scrisorile dumitale din 25/13 Septemvrie dumneta mă mustrezi că am luat de nimică tulburarea dumitale la scrisoarea pârîtoare ce a trimis domnul Hufeland la Măria Sa în potriva mea. Când am primit răvașul dumitale, eu m'am mâhnit mai mult decât pot zice ; și atunce și acum am vorbit cu domnul Hufeland și el mi-a jurat pe cinstea lui că n'a scris Măriei Sale că lipsesc respect bezădelelor, că eu [1] tiluri care nu sunt ale mele și că batjocoresc dascălii. Eu l-am rugat alaltăieri și mi-a făgăduit că va scric de aceasta Măriei Sale. Mai mult nu știu ce să fac, ca să pot a vă încredința că vorbesc adevărul. Cât pentru că acum sunt de față la toate matimile, că nu ies niciodată fără voia păstorului, că îl ascult în toate, vei putea vedea în viitoarele scrisori a domnului Hufeland și a păstorului. Precum ți-am scris în trecutul meu răvaș, așa vă scriu și acum și făgăduesc de a fi ascultător păstorului și dascălilor, de a nu le lipsi cinstea cuviincioasă ; aceste le jur.

---

[1] iau.

www.dacoromanica.ro

Iară cât să mă duc și să cad la domnul Hufeland și să-l rog ca să scrie bine de mine Măriei Sale, aceasta nu o pot face. Dacă ți-am scris că sunt de douăzeci de ani și că sunt om întreg, aceasta am făcut-o ca să-ți arăt că niciodată nu voiu face o faptă nevrednică de mine și de familia mea. Aici în Evropa luminată oamenii cad la jenunche numai înaintea lui Dumnezeu, iar nu înaintea oamenilor. De aceea și eu am învățat aice că fiește om îi deopotrivă, că unul se deosebește de altul numai prin merit și prin fapte bune. De aceea niciodată nu voiu pica la jenunchi înaintea domnului Hufeland sau înaintea orișicui. Aceasta aș fi putut face de aș fi fost crescut în Țarigrad, unde fiștecare îi rob a unui mai mare rob.

Adevărat este că eu [1] dela dumneta mulți bani, că de multe ori te supăr și te necăjesc, însă niciodată nu te-am înșelat și nu te voiu înșăla. Banii care ți-am cerut, erau ca să-i plătesc pedagogului care în luna trecută m'a împrumutat ca să plătesc librarului.

Iudată ce am primit acei 50 galbeni, pentru care îți mulțămesc foarte mult, i-am luat și i-am dat pedagogului, a căruia senet [2] îl trimet aice în adeverința lui bezădè Grigori. Vei putè vedea că din

---

[1] iau.

[2] chitanță.

www.dacoromanica.ro

50 galbeni sau 160 taleri, eu n'am păstrat pentru mine decât 10 taleri sau trii galbeni, care îndată i-am şi dat spre a plăti alte mici datorii. Încât acum sunt fără nici o para în pungă şi silit de a plăti o mulţime de mici cheltuieli trebuincioase. De aceea având a plăti la un legător de cărţi, la butcă[1] la mănuşeri[2] şi spre a avea şi ceva de cheltuială până la întâi Ghenarie 1838, Hufeland m'a împrumutat cu o sută de taleri şi spre încredinţare îţi trimet [senetul] domnului Hufeland.

Spre a-ţi arăta starea mea şi a-ţi arăta că nu vreau să te înşel nicidecum, vreau să-ţi arăt cât am să plătesc :

La domnul Hufeland sunt dator	100 taleri
Păstorului pentru călătorie . .	100 „
Librarului	50 „
şi alte mici socoteli	50 „
In total	300 taleri

Din vânzarea istoriei mele nădăjduesc a primi 400 de taleri, însă aceşti bani nu pot a-i primi decât în luna lui Mai, după ce al doile tom va fi sfârşit. După aceste socoteli poţi vedea starea mea. Trii sute de taleri îmi trebuesc ; având aceşti bani, plătesc tot şi nu mai am nici o datorie. Mă rog dară,

[1] trăsură.
[2] vânzători de mănuşi.

www.dacoromanica.ro

băbacă, ia în băgare de samă această scrisoare şi prin adeverinţele care îţi trimet vei putea că nu sunt un mincinos şi că n'am căutat niciodată a te înşăla.

Măriei Sale lui Vodă nu am vroit a-i scrie până acum, iară, fiindcă acum tomul întâiu al Istoriei Valahiei îi tipărit, îl voiu trimete cu poşta, împreună cu o scrisoare, unde îi voiu arăta purtarea mea. In tomul acesta am scris istoria Ţării Româneşti până la anul 1792. In al doilea tom voiu scrie istoria Moldovei; însă înainte de a-l tipări, îl voiu trimete Măriei Sale ca să-l citească şi să vadă că nu am scris nimică de rău. Tomul întâiu împreună cu cartea Măriei Sale le voiu adresarisi[1] la dumneta dintâi şi apoi dumneta le vei da Măriei Sale. Fiindcă în Ieşi nu să află nici un librar, apoi am trimes la Cernăuţi triizeci de tomuri ale istoriei mele la un librar de acolo. Dumneta vei fi atât de bun de a-i scrie la adresul care voiu alătura aice; şi el îndată le va trimete. Aceste trii zeci tomuri le vei primi însă foarte târziu, în luna lui Dechemvrie. Iară prin consulul prusienesc vei primi în mijlocul lunii Noemvrie două tomuri legate, unul pentru Măria Sa, şi altul pentru dumneta, băbacă.

Din acele triizeci tomuri care vei primi în De-

---

[1] adresa.

www.dacoromanica.ro

chemvrie vei avea bunătate, bâbacă. de a darui unul *duducilor,* unul *moşului Iancu,* un altul cumnatului Iacovachi şi un altul *Domnului Chiunè*[1], şi un altul *agăi Asachi,* în tot cinci tomuri. Iară din celelalte 25 tomuri vei avea bunătate, bâbacă, de a da dumisale domnului Tisò 12 tomuri, precum le-a cerut. El îţi va plăti aceste 12 tomuri 24 taleri. Celelalte 13 tomuri vei avea bunătate de a le ţinea; poate că Aga Asachi sau alţi Moldoveni le vor cumpăra. Insă oricine va cumpăra, va trebui să dee înainte doi taleri pentru tomul întâiu şi alţi doi taleri pentru tomul al doilea, care va fi tipărit în luna lui Mart viitor. Aceşti bani vei avea bunătate de a mi-i trimete înainte de întâi Ghenarie, pentrucă atunce am să închid socoteala cu librarul, care are să tragă pentru el jumătatea câştigului.

Mai târziu voiu scrie dumitale mai pre larg asupra aceştii trebi. Domnului Tisò voiu scrie asemenea.

Dumneta nu-mi scrii nimică în trecutul dumitale răvaş, dacă mi-ai trimes cu Solomon Postăvarul cărţile pentru care te-am rugat. De nu l-ai făcut, mă rog, bâbacă, trimete-mi cât mai în grabă *Albina Românească* până la sfârşit, *Hronograful*[2] lui Cantemir şi toate cărţile câte ai mai

[1] Cuénim.

[2] Hronicul.

www.dacoromanica.ro

putut aduna, precum și niște scrisori care Aga Asachi mi-a făgăduit. Mă rog, dacă îl vei vedea, cere-i aceste scrisori. Aici să aude că va veni la 5 Noemvrie împăratul Nicolai. Poate că vom trebui a ne arăta înaintea lui.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, și sunt al dumitale prea plecat și supus fiu

MIHALACHI KOGALNICEANU

LXVIII

Berlin $\frac{1 \text{ Noemvrie}}{20 \text{ Octomvrie}}$ 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Primind răvașul dumitale din 8 Octomvrie (26 Septemvrie), prin care am văzut că mult mie (scumpă) sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare, am dat laudă mult milostivului Dumnezeu, din a căruia milă mă aflu și eu sănătos. Măcar că Măria Sa Vodă a scris să mergem la vreun sat, noi nu am fost nicicacum din Berlin, fiindcă aice aceasta este nefolositor, căci și prin sate este holera și că acolo nu sunt doftori în îndemânare. Acum holera s'a micșurat, căci de abia mor pe zi doi sau trii oameni. Că domnul Hufeland s'a împăcat cu mine, aceasta vei vedea prin alăturata scrisoare a dumisale,

www.dacoromanica.ro

Cât pentru banii ce mi-ai trimes, îţi sunt foarte cunoscător[1]; însă prin trecuta mea scrisoare a[i] văzut că am întrebuinţat aceşti bani spre a plăti datoriile mele şi că nu mi-a rămas nici o pără în pungă. Nădejde de a primi bani din vânzarea istoriei mele nu am, pentrucă librarii nu plătesc decât în luna lui Mart după iarmarocul dela Lipţca. De aceea nu ştiu ce să fac, mai ales că acum se apropiu sărbătorile naşterii lui Hristos şi că atunce am trebuinţă de bani. Mă rog dară, băbacă, dacă îţi este cu putinţă, trimete-mi ceva înainte de începutul lui Dechemvrie, pentrucă sunt în mare lipsă. Dela Salomon sau dela prietenul lui nu am primit până acum nimica şi de aceea nu pot sfârşi istoria. Mă rog dară, băbacă, fă toate chipurile ca să primesc toate cărţile care ţi-am cerut cât mai îngrabă.

Mâini sau poimâini voiu trimete prin consulatul prusienesc două cărţi din istoria mea legate aice, una pentru dumneta şi alta pentru Măria Sa. Cu acest prilej poate că Inălţimea sa să va îndura a plăti ceva pentru mine, de vreme ce am pierdut mult din porunca care mi-a dat în luna lui Fevruarie de a nu tipări istoria mea.

Alaltăieri bezădelele şi eu am fost primiţi în numărul studenţilor dela Universitate. Mâini voiu

[1] recunoscător.

www.dacoromanica.ro

începe a lua matime[1], optsprezece ceasuri pe săptămână la Universitate şi zece ceasuri acasă. La Universitate voiu învăţa legile fireşti şi legile romaneşti, istoria şi gheografia, iară acasă voiu învăţa latineşte, greceşte, filozofia şi matematica Nădăjduesc dară că în puţină vreme, băbacă, vei fi mulţămit de silinţa mea, când îţi voiu trimete atestaturile profesorilor dela Universitate.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

M. KOGĂLNICEANU

LXIX

Berlin 17/5 Noemvrie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Răvaşul dumitale din 18/30 Octomvrie primindu-l, mult m'am mâhnit văzând că întârzierea scrisorilor mele v'a adus în neliniştire. Prin răvaşul meu în care v'am înştiinţat că boala holerii era în Berlin, eu am făgăduit de a-ţi scrie *dacă să va întâmpla ceva;* dară fiindcă preaputernicul ne-a păstrat sănătoşi, apoi nu am pentru ce a scrie pe toată poşta. Eu însă prin două trecute scrisori ale

[1] audia la cursuri.

www.dacoromanica.ro

mele, care mă mir că nu le-ai primit până acum, ţi-am spus cum petrecem, cum boala să micşorează. Apoi poţi vedea, băbacă, că nu-s vinovat.

Că noi am fost bolnavi, asta nu este adevărat ; toţi am fost sănătoşi, afară de mine ; eu am fost vreo câteva zile bolnav de piept, însă nu de holeră.

Boala acum a încetat mai cu totul ; căci alaltăieri a murit numai un om şi ieri nici unul.

Acei 50 galbini ce ai binevoit de a-mi trimete i-am primit de demult, precum ţi-am scris prin trecutele mele scrisori, în care vei fi văzut la ce i-am întrebuinţat. Până acum nu am primit cărţile care mi le-ai trimis cu jupânul Salomon; însă eu ţi-am trimes cu Jâdovul Naibauer două tomuri legate a istoriei mele, din care mă rog să dai unul Măriei Sale şi celalalt să-l ţii pentru dumneta.

Tot odată mă rog, băbacă, să-mi trimeţi ceva de cheltuială, căci n'am nici o para în pungă şi Crăciunul şi anul nou să apropie.

Cât pentru ceea ce-mi scrii că vei ruga pre Măria Sa ca să mă întorc în Moldova, aceasta o doresc din toată inima şi eu singur voiu scrie un răvaş Măriei Sale (care îl voiu trimete dumitale ca să-l dai Măriei Sale), pentrucă mi-i destul de a trăi depărtat de patria mea, îs sătul de a mânca pâne străină şi sunt prea bătrân spre a fi şcolar şi

www.dacoromanica.ro

pensionar [1] la un păstor. Căci arăt atâta de bătrân, încât toţi cei ce mă văd cred că am trii zeci de ani.

Mă rog dar, băbacă, catortoseşte [2] ca să mă întorc în Moldova, însă dintâi să merg să văd Parisul, căci această çălă[torie] nu costisăşte mult.

Nădăjduind în p[uţină] vreme să te văd sănătos, îţi sărut mânile şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

MIHALACHI KOGALNICEANU

LXX

Berlin $\frac{\text{25 Noemvrie}}{\text{7 Decemvrie}}$ 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Primind răvaşul dumitale din 24 Octomvrie (5 Noemvrie) şi văzând că mult mie scumpă sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare, am dat laudă mult milostivului Dumnezeu, din a căruia milă mă aflu şi eu sănătos.

Boala holerei, slavă prea puternicului, a contenit [3] cu totul în Berlin.

---

[1] în pensiune.

[2] îngrijeşte.

[3] încetat.

www.dacoromanica.ro

Acum voiu începe, băbacă, a răspunde la toate punturile răvaşului dumitale.

Nu mi să cade mie a zice dacă pastorul Ionas întrebuinţează bine sau rău mulţimea de bani care ia dela Măria Sa Vodă. Mi-i destul de a zice că în tot oraşul Berlin nu să găseşte un om care plăteşte atâta de mult că noi şi că am putea fi mult mai bine în altă familie pentru jumătatea banilor care Măria Sa plăteşte.

Cât pentru politica care urmează domnul Hufeland şi pastorul, adecă ca dumneta să nu-mi dai banii în mână, ci să-i trimeţi lor, ca apoi ei să-mi dea puţin câte puţin, aceasta este următoarea pricină. Eu singur sunt între noi patru care n'am trebuinţă de pastor. Bezădelele şi Vogoridi au a trage banii lor dela pastor, la începutul feştecărei luni. Deci dacă unul din bezădele vroeşte a avea ceva bani mai înainte din începutul lunii, apoi el este silit să-l linguşască şi să facă toate vroinţele pastorului. In acest chip bezădelele având totdeauna trebuinţă de păstor nu scriu nimică împotriva lui la Măria Sa, ci fac toate poftele lui. Insă acest chip nu foloseşte nimică, căci păstorul, pentru a-şi îmbuni pe bezădè Grigore, i-a dat o mulţime de bani înainte (de) începutul lunii, încât acum bezădè Grigori până la 15 Martie n'are nici o para a primi. Acest chip îi foarte priincios păstorului şi de aceea îi foarte posomorît că eu sunt neatâr-

www.dacoromanica.ro

nat ; căci primind drept dela dumneta banii, n'am trebuință ca să-l linguşesc. Deci el caută tot chipul ca să mă aibă în puterea sa.

Dumneta ai foarte dreptate dacă zici că cu 300 galbeni poţi a mă ţinea ori în care şcoală. Dă-mi numai 300 galbeni pe an, e-mă [1] dela păstor şi dă-mi voie ca să trăiesc cum trăieşte la Paris ficiorul lui Costachi Răşcanul şi vei vedea că voiu trăi mult mai bine decât la păstor şi că n'oiu avea trebuinţă să fac datorii. Căci cu 300 galbeni pot avea două odăi, pot mânca când îmi place şi unde vreau ; în loc că acum, fiind silit să mănânc la păstor şi adese ori bucate foarte răle, mă duc într'o ospătărie şi mănânc în socoteala mea. Vine un prieten să mă vadă, trebue să plătesc toată mâncarea, cafea şi celelalte, căci păstorul nu dă nimică. Apoi fiind singur, pot să ieu odaie în mijlocul oraşului şi n'oiu avea trebuinţă de a plăti o mulţime de bani pentru butcă [2]; în loc că acum lăcuind în laturea târgului, sunt silit să ieu butcă, când am a merge ceva departe.

De aceea mă rog, băbacă, de vreme ce plăteşti tot atâţia bani, ia-mă mai bine dela păstor şi atuncea Măria Sa Vodă nu a mai avea a să supăra pentru mine.

Socoteala pentru acei 200 galbeni care am chel

[1] ia-mă.

[2] trăsură.

www.dacoromanica.ro

tuit şi pentru acei 300 taleri o alăturez aice ; din care vei putea vedea la ce lucruri am cheltuit banii ce ai avut bunătate de a mi-i trimete.

Toate cărţile ce am cumpărat mi-au slujit pentru alcătuirea istoriei mele, precum vei putea vedea numele cărţilor la începutul istoriei mele.

Bezădelele primesc acum pe lună 30 taleri dela Măria Sa şi 15 dela cucoana Săftica, în tot 45 taleri. Dacă dumneta vrei ca să ştii ce fac cu banii şi că de acum să nu cheltuiesc toţi banii odată, apoi poţi să scrii bancherului de aice, care este corespondent cu Mihel Daniel [1], ca să nu-mi plătească toţi banii lefii mele deodată, ci dela întâiu Ghenarie 1838 să-mi plătească la începutul fieştecăreia luni leafa pe o lună. In acest chip voiu avea totdeauna bani şi nu voiu putea cheltui banii lalolaltă. *Dacă vei binevoi a plăti toate datoriile mele, apoi 40 taleri îmi vor ajunge pe lună ; şi eu jur şi făgăduesc ca să nu-ţi cer măcar o para mai mult peste aceşti 40 taleri, afară de tipăritul istoriei mele.*

Aceasta însă o cer, dacă voiu rămâne în Berlin, căci, a vorbi adevărul, sunt acum sătul de a trăi în străinătate şi doresc din toată inima de a mă întoarce în Moldova, unde voiu putea arăta dumitale şi Măriei Sale că nu sunt aşa de rău cum m'au înfăţişat domnului Hufeland şi păstorul.

[1] bancher din Iaşi.

www.dacoromanica.ro

Cărţile până acum nu le-am primit. Deci mă rog, îndată ce vei avea un prilej, trimeteţi-mi-le. Pe lângă cărţile numite, trimete-mi mă rog şi toate tomurile *Albinei Româneşti,* a *Curierului Românesc* şi Condica grecească a lui Calimah.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al d-tale prea plecat şi supus fiu

MIHAIL KOGALNICEAN

Socotelile acestor librari le am; şi dacă vei vroi, le voiu arăta la persoana care dumneta vei însărcina cu această revizie.

Deci mi-au rămas încă 240 taleri. Din aceşti am întrebuinţat :

Pentru	călătorie la Pomerania [1]	50	taleri
„	butce [2]	30	„
„	teatru	80	„
„	mărunţişuri	80	„
	In total . .	240	taleri

De prisos este de a-ţi scrie că pentru butce, teatru, mărunţişuri nu pot să-ţi dau socoteală de-amăruntul, fiindcă nu am scris cheltuiala.

Am a mai adaoge încă 100 taleri ce sunt dator

[1] la Swinemünde.

[2] trăsuri.

www.dacoromanica.ro

încă la librarul Ber [1] și 50 taleri ce am a plăti pentru mărunțișuri. Deci spre a nu mai avea datorii îmi trebuesc încă 350 taleri.

In anul 1837 am primit dela dumneta 200 galbini, adecă . . . . . 640 taleri
Mai sunt dator încă păstorului . 100 „
Domnului Hufeland . . . . 100 „
In tot fac . . 840 taleri

Din acești am cheltuit :
Intâi Ghenarie la librarul Ber . 150 taleri
Tot atunce la librarul Lojier pentru cărțile nemțești . . . . 50 „
La legătorul de cărți . . . . . 30 „
Intâi Mart am trimes la librarul dela Lunéville . . . . . 70 „
In Septemvrie am plătit iarăși librarului Ber . . . . . 150 „
Librarului Lojier . . . . . 50 „
In Octomvrie legătorului de cărți 20 „

[1] Behr — Se păstrează între manuscriptele lui Kogălniceanu și compturi dela actastă librărie. Descoperim din ele ce cărți citea el pe atunci (Engel, Cantemir, Volney, Fénelon, etc.).

www.dacoromanica.ro

Unui librar numit Kuhr . . .	20	„
Pentru diorthosirea [1] istoriei mele la un dascăl franţuzesc numit Prevò	60	„
In tot fac . . .	600	taleri

LXXI

Către Mihail Sturza.

Berlin le 22 Février 1837

Mon souverain,

Il y a trois ans que j'ai quitté la Moldavie ; depuis lors jusqu'à présent, et avant même mon départ de ma patrie. mon seul but, ma seule pensée, ma seule ambition a été de donner un abrégé de l'histoire de mon pays : cette histoire ne devait pas être politique, ni offensante pour les cours suzeraine et protectrice ; elle ne devait peindre que les faits, les bonnes et les grandes actions des princes, le bonheur ou la misère du peuple, qui sous le règne de Votre Altesse vient de reprendre un rang parmi les nations indépendantes. En partant de la Moldavie, j'avais eu soins de me munir de tous les

[1] traducerea.

www.dacoromanica.ro

documents historiques qu'il m'avait été possible de me procurer, plusieurs manuscripts de Miron [1], de son frère[2], d'autres lithopistes[3], ainsi que des chants historiques. Arrivé en France, j'ai mis tous mes soins, j'ai employé tous mes petits appointements à l'achat des livres qui se rapportaient aux deux Principautés; j'ai consacré mes veilles à lire et à extraire tout ce que les journaux disaient sur la Moldavie et la Valachie: ayant quitté la France et étant venu habiter Berlin, j'ai eu à ma disposition la riche bibliothèque royale ; mon trésor historique s'augmenta considérablement, de sorte qu'il monta à plus de trois cents volumes. Tous les historiens polonais, hongrois, byzantins, transylvains me furent donnés. Quand je ne comprenais pas la langue dans laquelle ils avaient écrit, des professeurs distingués de l'Université de Berlin ont encouragé mon travail et m'ont donné les lumières que je n'avais pas. Il y a un an que je consacre tous les moments que me laissent mes autres études, pour mettre en exécution mon plan : toute l'histoire de l'ancienne Dacie, extraite des auteurs grecs et latins, est terminée, ainsi que l'histoire de la Valachie jusqu'à

[1] Miron Costin.

[2] Ia pe Niculae Costin drept frate, în loc de fiu al lui Miron Costin.

[3] Scriitori de letopiseţe sau cronici.

www.dacoromanica.ro

la mort de Michel le Brave en 1601 : ces deux parties sont déjà imprimées.

Aujourd'hui même, je viens de recevoir une lettre de mon père, où il m'écrit que Votre Altesse me défend de faire imprimer cette histoire, avant qu'Elle ne l'ait lue. C'est ce qui a toujours été mon désir, mais, craignant de vous importuner, je n'ai pas osé Vous en ecrire. Mon plan était sans doute bien hardi que d'écrire les derniers évènements ; c'était naviguer entre Scylla et Charibde, d'un côté les Turcs, d'un autre les Russes : aussi je ne voulais traiter mon histoire que jusqu'en 1880 ; depuis cette époque jusqu'en 1834, je ne voulais dire que quelques mots sur les faits ; je voulais m'étendre davantage sur les bienfaits de la paix d'Andrinople, accordés à la nation moldo-valaque ; l'utilité salutaire du règlement organique, dont Votre Altesse et l'auteur, je voulais donner pour raison de ce silence, que les évènements passés en Valachie et en Moldavie depuis 1880 étaient plus connus et qu'ils avaient besoin d'être traités dans un plan bien plus vaste que le mien.

Voilà mon plan. Votre Altesse pourra juger facilement que ce serait la plus basse ingratitude, la plus noire perfidie que d'oser, de quelque manière que ce soit, nuire à mon bienfaiteur. Je ne suis ni un ingrat, ni un démon, je suis un honnête homme reconnaissant de vos bontés et cherchant sans cesse

www.dacoromanica.ro

l'occasion de pouvoir vous montrer ma gratuide. Je supplie donc Votre Altesse de me permettre la continuation d'un ouvrage où la politique moderne a un fort petit rôle à jouer : car on voit par l'histoire même que les Turcs n'on pas été les oppresseurs de ma partie, mais bien les Phanariotes. Quant aux Russes, ils ont été si souvent les bienfaiteurs de la Moldavie, surtout par la paix d'Andrinopole, qu'ils peuvent faire oublier qu'ils nous ont pris la Bessarabie. D'ailleurs je m'engage à envoyer à Votre Altesse le manuscrit depuis 1880 ; après que vous l'auriez lû, je le ferai imprimer. En 1825, sous une dépendance bien plus étroite de la Turquie, Grégoire Pléchoianu, professeur à Bucarest, tonnait contre la tyrannie des Ottomans ; maintenant à Kraguewatz, un recueil de poésies qui décrivent la guerre de l'indépendance des Serviens, est imprimé avec la permission du gouvernement. Je supplie donc votre Altesse de me permettre ce travail, auquel je me suis engagé: à moins que mon nom ne devienne la risée du public, il m'est impossible de l'interrompre. Dejà un grand nombre de journaux ont annoncé mon ouvrage et m'ont fait par ce moyen contracter le devoir de le publier. En tout cas, vos suprèmes ordres seront exécutés, qu'ils me soient favorables ou non. Dès ce moment, je fais cesser l'impression, quoique dix feuilles soient déjà imprimées et qu'ils me coûtent plus de cinquante

www.dacoromanica.ro

ducats, somme immense pour moi, vu que j'y ai consacré mes appointements pour six mois d'avance. Je prends en même temps la liberté d'envoyer à Votre Altesse une feuille dejà imprimée de mon ouvrage : si le ministère des affaires étraugères y consent, je vous enverrai toutes les dix feuilles, afin que Votre Altesse puisse voir que mes intentions ne sont rien moins que patriotiques.

J'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect et la plus vive reconnaissance.

De Votre Altesse
Les très obéisant sujet et très obéissant servitcur
Michel Kogalnitschan

LXXII

Berlin 30/18 Ghenarie 1838

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale băbacă.

Acum este mai o lună de zile de când nu am primit nici un răvaş dela dumneta ; bezădelele asemine nu ştiu nimică de Măria Sa. In zădar aşteptăm Marţia şi Vineria, ce sunt zile de poşte, zilele trec şi altele vin şi noi nu primim nici o carte. Este acum mai mult de o lună de când ţi-am răspuns la cartea dumitale din 22 Noemvrie (4 Dechemvrie) a anului trecut şi până acum nu am

www.dacoromanica.ro

primit răspunsul. Oare eşti bolnav, oare răvaşul s'a prăpădit ? Nu ştiu ce să gândesc.

Prin scrisoarea dumitale din 20 Dechemvrie 1837 (1 Ghenarie 1838) văd că dumneta te porţi sănătos, dară de atunce până acum îi o lună de zile şi nu ştiu ce să gândesc de o asemine lungă tăcere. De aceea mă rog milostivului Dumnezeu ca să facă ca scrisoarea mea să vă găsească în sănătate şi în bucurie. Eu sufăr la piept din pricina marelui frig ce este acum în Berlin.

Tot prin trecuta scrisoare a dumitale îmi scrii că ai primit 2 tomuri ale istoriei mele şi că a doua zi vei da un tom Măriei Sale. Zi peste zi am aşteptat un răvaş dela dumneta, pentru ca să ştiu dacă Măria Sa îi mulţămit cu mine sau ba.

Spre a săvârşi cursul învăţăturilor, cum fac cea mai mare parte a studenţilor, îmi trebuesc doi ani şi jumătate, pentrucă, spre a câştiga diploma de doctor în filozofie, fieştecare student trebue să învcţe trii an de zile la Universitate şi eu învăţ la Universitate de abia o jumătate de an. Deci dumneta singur vezi că trebue să rămân aice încă doi ani şi jumătate şi aceasta mi-i cu neputinţă. Insă aice în ţara nemţească este un obiceiu că cineva care a scris o carte folositoare poate să primească diploma de doftor în filozofie, fără ca să înveţe trii ani. Deci dacă dumneta vroeşti, apoi eu voiu trimete istoria mea la universitatea Ienei, un-

www.dacoromanica.ro

de acest fel de diplome să dau mai lesne, şi îndată ce voiu primi diploma trebuincioasă, îţi o voiu trimete, ca, arătându-i Măriei Sale, să cei întoarcerea mea în Moldova. Insă câştigarea hârtiilor trebuincioase mă vor costisi 30 de luidor [1] sau 160 taleri.

Dela Jâdovul Salomon am primit dela Lipţca cu poşta două tomuri a *Albinei Româneşti,* cu o carte dela soră-mea Elenco ; însă acele 11 tomuri care mi le-ai trimes de atâta vreme nu le-am primit. Să pare că Jâdovul le-a prăpădit în drum. Această ră întâmplare îi pricina că nu pot sfârşi al doile tom al istoriei mele. Deci mă rog, băbacă, adu-mi de nou aceste cărţi, împreună cu Condica grecească a lui Calimah şi trimeti-mi-le cât mai îngrabă prin consulul prusienesc sau cu corabia cu aburi.

Banii ce ai avut bunătate de a-mi trimite i-am primit, însă după o mare întârziere, care a fost pricina că tocma când aveam trebuinţă de bani nu i-am primit. Mihel Daniel te înşală, băbacă, căci în loc ca să trimată banii prin poliţă sau cu poşta, îi trimete cu neguţători cari călătoresc triizeci de zile şi cu carantina patru zeci. Răvaşul dumitale din 22 Noemvrie (4 Decemvrie), în care îmi scrii că mi-ai trimes 50 galbeni l-am primit în 18 Dechemvrie, deci a doua zi trebuia să primesc

[1] louis d'or.

www.dacoromanica.ro

banii. Insă am aşteptat în zădar o mulţime de vreme şi de abia i-am primit la 10 Ghenarie 1838. Dela 18 Dechemvrie şi până la 18 Ghenarie am fost silit să împrumut dela unul şi dela altul. Indată ce am primit banii, am luat o sută de taleri şi m'am dus la Hufeland că să i-i dau, însă el mi-a zis că el poate a aştepta încă şi că aceşti bani să-i dau la datornici cari aveau trebuinţă de bani. Deci din aceşti bani am dat 50 taleri păstorului (mai rămân încă să-i plătesc 50 taleri), 50 taleri pedagogului. Din ceilalţi 60 taleri am plătit lui bezădè Dumitrachi 15 taleri, care m'a împrumutat în lipsă de bani până la 10 Ghenarie 1838 şi 25 taleri i-am întrebuinţat în daruri la Crăciun, păstorului, femeiei lui, copiilor pedagogului, slujilor. Deci mi-au rămas mie 20 taleri ; cu aceşti am trecut cum am putut luna lui Ghenarie, iar acum mă aflu fără o para în pungă şi nu ştiu ce să fac şi mă voiu vedea silit de a împrumuta iarăşi. Prin trecutele mele scrisori eu te-am rugat ca să-mi hotărăşti o sumă de bani pe fieştecare lună şi ca să zici lui Mihel Daniel ca să scrie la bancherul de aice, ca la începutul fieştecăreia luni să-mi dea această summă. In acest chip aş avea la începutul fieştecăreia luni bani, în loc că acum trebue să aştept până când te îndemânezi ca să-mi trimeţi şi luni întregi sunt silit să trăiesc cu bani împrumutaţi. Cu acest chip, în loc a plăti datoriile mele, fac

www.dacoromanica.ro

nouă datorii. Mă rog dară, băbacă, trimete-mi încă două sute de taleri ca să plătesc rămăşiţa datoriilor mele şi pe urmă hotărăşte la bancherul de aice ca la începutul fieştecăreia luni să-mi dea suma ce vei hotărî de ajuns pentru mine. Almintrelea simţesc că mi-i cu putinţă de a rămânea în Berlin ; şi de aceea dacă nu poţi a-mi trimete aceşti bani, apoi roagă pe Măria Sa Vodă ca să mă sloboadă [1] de a mă întoarce la Moldova. Ştiu foarte bine că îi mult, încă că bezădelele primesc 45 taleri pe lună după averea ce au ; însă fiindcă trăiesc cu bezădelele, trebue ca să am şi eu atâţia bani ; căci sunt tânăr şi nu pot trăi singur şi rămânea acasă, când sunt poftit împreună cu bezădelele. Când aş fi singur, atunce aş putea trăi almintrelea ; ştiu iarăşi foarte bine că îţi costisesc mult, dară în Berlin toate sunt scumpe. De aceea, băbacă, mă rog fă ca să mă întorc în curând la Moldova, căci aice nu pot să trăiesc fără bani ; şi fără voia mea, voiu face datorii. Spre pildă acum nu ştiu ce să fac ; de o parte trebue să plătesc datoriile trecute, de altă parte trebue să am bani de cheltuială. Mă rog dară, băbacă, gândeşte în ce stare ticăloasă mă aflu. Crede-mă că sunt sătul până peste urechi de străinătate şi că ceasul cel

---

[1] să-mi dea voie.

www.dacoromanica.ro

mai norocit al vieții mele va fi când mă voiu întoarce în Moldova lângă dumneta.

Bezădelele m'au rugat ca să-ți scriu ca să mergi la cucoana Săftița și să vezi ce face ; căci sunt mai mult decât patru luni de când nu le-a scris nimică ; și de mai mult decât opt luni nu le-a trimes leafa cuvenită.

Tot odată mă rog, băbacă, ca să-mi scrii cât mai îngrabă dacă Măria Sa îi mulțămită de istoria mea.

Dela Moșu Iancu și dela Marghiolița nu știu nimică, scrie-mi, mă rog, cum să află și unde sunt.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, și sunt al dumitale prea plecat și supus fiu

M. Kogalnicean

LXXIII

Berlin $\frac{\text{10 Fevruarie}}{\text{29 Martie}}$ 1838

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Dela începutul anului acestuia până acum nu am primit nici o scrisoare dela dumneta. Bezădelele asemine nu au primit nimică dela Măria Sa și dela cucoana Săftița. Suntem în cea mai mare îngrijire, căci nu știm ce să petrece în Moldova, nu știm dacă sunteți sănătoși sau bolnavi. Mă rog dară,

www.dacoromanica.ro

băbacă, grăbeşte-te şi îmi răspunde ce este pricina unei asemine lungi tăceri. Dumnezeu singur ştie în ce îngrijală şi în ce frică suntem.

Cât pentru mine vei şti că acum mă aflu bine şi că durerea a trecut îndată ce a început a fi vreme frumoasă în Berlin.

Tot odată mă rog, băbacă, ca să faci ca să mă întorc la Moldova cât mai în grabă ; căci nu vreau mai mult să trăiesc fără a câştiga ceva. Este acum o bună vreme, de când sunt în Berlin fără nici o para. Toţi se bucură, toţi merg în baluri şi în adunări, eu singur trebue să mă mulţămesc numai cu auzul altora. Spre pildă astăzi îi un mare bal în teatru, unde prinţipii, craiul şi curtea merg, eu trebue să rămân acasă, pentrucă n'am banii trebuincioşi spre a-mi cumpăra o păreche de mănuşi şi o păreche de colţuni [1] de mătasă. Gândeşte dară, băbacă, în ce stare mă aflu şi ai milă cu mine. De nu poţi a-mi trimete o poruncă la un bancher de aice ca la începutul fieştecăria luni să-mi dea o sumă hotărîtă şi în-de-ajuns, apoi fă ca să mă întorc la Moldova, unde prin osteneala mea să pot a-mi agonisi banii de ajuns pentru traiul meu. Gândeşte-te mă rog, băbacă, că sunt acum mai în vrâstă de douăzeci şi unu de ani, şi că în această vrâstă cheltuielile sunt mai mari decât în copilărie

[1] ciorapi.

www.dacoromanica.ro

gândește că am ochi și urechi și că nu pot rămânea orb și surd la plăcerile înmulțite ce să află în Berlin. Aice mi-i cu neputință a trăi făr de bani. Intorcându-mă la Moldova voiu avea poate de prisos, căci voiu putea câștiga mai mult decât voiu putea cheltui.

Starea mea în Berlin îi foarte ticăloasă ; de o parte trebue să plătesc datoriile vechi, de altă parte trebue să am bani pentru cheltuielile nouă. Mă rog dară, băbacă, ori fă ca să mă întorc la Moldova, ori trimete-mi regulat banii trebuincioși. Cunosc [1] că am făcut rău de am cumpărat atâtea cărți, dară ce să fac, greșala îi făcută. Ce îmi rămâne a face de acum înainte este de a nu mai cumpăra mai multe cărți ; și îți jur, băbacă, pe viul Dumnezeu că de acum nu voiu mai face această nebunie.

Nădăjduesc băbacă, că în puțină vreme îmi vei răspunde și că sau mă voiu întoarce la Moldova, sau vei împlini rugămintea mea, căci altmintrele nu știu ce voiu face de desnădăjduire.

Aștept cu mare nerăbdare răspunsul dumitale : pe duduci și Alecu dulce îi sărut.

[1] recunosc.

www.dacoromanica.ro

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, și sunt al dumitale prea plecat și supus fiu

MIHALACHE KOGALNICIAN

LXXIV

Berlin 19 Fevruarie 1838

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Sunt acum șase luni de când neîncetat te-am rugat ca să fac ca să mă întorc la Moldova. Dumneta tot mi-ai răspuns că dintâi trebue să sfârșesc învățăturile, dar învățăturile să sfârșesc vreodată? Oamenii zic în metafora a sfârși învățăturile de două feluri ; când un tânăr a trecut prin toate taxiile [1] unui ghimnaz și când un tânăr a învățat trii ani la Universitate. Toate taxiile ghimnazului le-am sfârșit, când eram în Franția. Viind în Berlin am învățat în casă doi ani ; ce am învățat în această vreme, vei putea vedea, când mă voiu întoarce în Moldova; ce fără dascăli am învățat, vei putea vedea prin istoria Valahiei ce am tipărit-o și prin istoria Moldovei care îi aproape de a sfârși

[1] clasele.

www.dacoromanica.ro

de a scrie. După doi ani de petrecere la Berlin. am intrat la Universitate, unde am învăţat mai toate legile romane, ce se numesc instituţiile împăratului Justinian, care slujesc de temelie la Condica Moldovei. Copiii lui Canta au învăţat numai la ghimnaz şi întorcându-să la Moldova, ei au zis că au sfârşit învăţăturile lor.

Dacă m'ai fi chemat la Moldova înainte de şase luni, poate ar fi fost bine ; acum îi altmintrelea !

Când în anul trecut păstorul a scris multe pâre asupra mea, Măria Sa Vodă a răspuns domnului Hufeland că la cea mai mică nouă greşală el e împuternicit a mă trimete la Moldova ; (alăturez aice însuşi cuvintele franţuzeşti ale Măriei Sale, scrise domnului Hufeland : *à la moindre rechute de sa part, vous êtes autorisé, Monsieur, à le renvoyer à ses parents).* De atunce până acuma eu am trecut cu păstorul foarte bine ; iară dăunăzi auzind că eu te-am rugat de atâtea ori ca să mă întorc la Moldova, a simţit că dacă din bună voia mea mă voiu întoarce la Iaşi, atunce Măria Sa va lua dela casa lui pe bezădele. Deci a socotit că ar fi mai bine să mă trimată ei pe mine la Moldova fără voia mea, decât eu să ies din casa lor de bună voia mea. Indată păstorul a pus tot în intrigă ca să poată a-mi face rău şi în aceasta el a catortosit [1].

[1] reuşit.

www.dacoromanica.ro

De un an de zile păstorul a ştiut că aveam mari datorii la librari, dară niciodată nu mi-a zis nici un cuvânt. Fiindcă Hufeland ne dă prea puţini bani pentru straie [1], adecă 200 taleri, m'am văzut silit să îmi fac în anul trecut deajuns straie şi pe anul viitor şi pentru aceasta am mai cheltuit 180 de taleri. Intru această faptă nu am fost singur, căci bezădelele au la croitori încă mai mari datorii. Cum pe luna Fevruarie eram în cea mai mare nevoie şi că dela dumneta nu am primit nici un răvaş de două luni de zile, m'am văzut silit să împrumut dela bancher o sută de taleri. Toate aceste au folosit pe Hufeland ca să mă împovăreze cu pâri. Deci îndată a zis că el nu poate să mă mai ţie la Berlin din pricina datoriilor, însă el n'a socotit că din istoria mea am a lua 1000, adecă o mie de taleri. Fiindcă această pâră de datorii nu era de ajuns păstorului, el a căutat şi alte pâre. Auzind că câte odată mergem să fac vizită la o actriţă dela teatrul grecesc, el îndată a scris lui Hufeland că, fiindcă trăesc cu o actriţă, el nu putea a mă ţinea mai mult în cinstita casa sa. A doua zi Hufeland a venit la mine şi arătându-mi mai sus numitul răvaş al Măriei Sale mi-a zis ca să mă pregătesc a mă întoarce la Moldova. Eu cu mare bucurie i-am zis că eram gata de a purcede;

---

[1] haine.

www.dacoromanica.ro

căci cea mai mare dorire a mea este de a mă întoarce în familia mea cât mai în grabă. A tria zi după această sfadă Hufeland a trimes pe pedagogul la mine ca în tiptil să-mi zică să mă împac cu păstorul şi că în acest chip eu voiu rămânea la Berlin. Dară aceşti doi ani care am trecut în casa păstorului au fost prea amărîţi pentru mine, pentru ca să mai doresc a mai petrece asemine alţi doi în acea stare. Eu am cerut ca să mă întorc la Moldova şi Hufeland, văzând că almintrelea nu vroiam, a fost silit să primască cererea mea. Deci între 21/9 şi între 26/14 Fevruarie voiu purcede fără îndoială din Berlin şi după trii ani şi jumătate de străinătate mă voiu întoarce iarăşi la Moldova. Ce am învăţat în această diastemă [1] de vreme, vei vedea la examenul ce voiu face întorcându-mă la Moldova. Cum m'am purtat, aceasta iarăşi vei vedea prin zilosul [2] meu a împlini toate voinţele dumitale şi ale Măriei Sale.

Insă de un lucru sunt sigur. Hufeland şi păstorul nu mă vor cruţa. Orişice pâre, orişice răutăţi vor afla asupra mea, ei le vor scrie Măriei Sale. Deci ştiu foarte bine că Măria Sa va fi amarnic mânios asupra mea, însă mai târziu va vedea că, deşi m'am purtat uşor, nu am făcut nimică de ne-

[1] distanţă, bucată.
[2] zelul.

www.dacoromanica.ro

vrednic. Având acum douăzeci şi unul de ani, nimine nu poate să găsească rău ca să mă plac în adunarea damelor... Bezădè Dumitrache a avut un an întreg feluri de boale şi Hufeland nu l-a trimes la Moldova. Bezădè Grigori, un copil de 17 ani, a început a să strica... şi nimene nu zice nimică, căci păstorul face ca când n'ar vedea şi n'ar şti nimică, şi pe mine mă trimet la Moldova numai că am mers la o actriţă... Dară de ce să vorbesc atât de mult ; purtarea mea în Moldova îţi va fi o dovadă dacă acele pâre sunt adevărate sau ba. Atestaturile profesorilor dela Universitate, care voiu aduce cu mine, laudele scriitorilor asupra istoriei mele, diploma de doctor în filozofie, care Universitatea îmi va da, aceste îţi vor arăta dacă am învăţat ceva în trii ani de zile în străinătate.

Drumul meu va fi prin Breslau, Cracovia, Lemberg, Cernăuţi, Iaşi. Deci mă rog, băbacă, ca să-mi trimeţi la graniţă o trăsură spre a putea sosi la Iaşi. Tot odată mă rog să-mi găteşti odăi ; căci între 4/2 şi 20/8 a lunii lui Mart voiu ajunge negreşit în Iaşi. Cu toate aceste eu te voiu înştiinţa mai lămurit de ziua purcederii mele şi a sosirii în Iaşi.

In minutul acesta eu am primit dela poştă un răvaş dela dumneta din 28 Ghenarie (9 Fevruarie 1838). Cu mirare văd că dumneta nu ai primit dela mine nici o carte de două luni de zile. Eu până acum ţi-am scris patru cărţi, numai în luna Ghe-

www.dacoromanica.ro

narie şi Fevruarie. A tria carte am scris-o dumitale la 10 Ghenarie călindarul nou ; a trebuit deci să sosască în Iaşi în 12/24 Ghenarie şi dumneta nu o ai primit-o măcar în 9 Fevruarie. Nu ştiu ce să gândesc, căci şi bezădelele au scris de multe ori Măriei Sale şi până acum nu au primit nici un răspuns.

Hufeland s'a purtat atât de rău asupra mea, încât n'a vrut să-mi dea ceva bani spre a-mi cumpăra trebuincioasele lucruri pentru călătorie şi spre a plăti datoriile mele cele vechi.

Căutând ca cea mai mare norocire a vieţii mele de a putea a vă vedea în puţină vreme, îţi sărut mânile cu multă fiască plecăciune şi te rog să nu crezi toate minciunile ce îţi vor scrie, căci fiul dumitale niciodată nu îţi va face ruşine. Pre duduci şi pre Alecu sărut dulce şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

M. Kogalniceanu

www.dacoromanica.ro

II. DIN SWINEMÜNDE

LXXV

Svinemiunde 21/9 Iulie 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Răvaşul dumitale din 13/25 Iunie cu mare bucurie a sufletului l-am primit şi am dat laudă mult milostivului Dumnezău, din a căruia milă mult mie scumpă sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare. Cât pentru mine vei şti că mă aflu şi eu sănătos. Pentru cărţile care ai găsit îţi mulţămesc foarte mult ; însă mă mir de ce nu este slobod de a trece peste hotar Regulamentul [1]. Banii care dumneta mi-ai trimes i-am primit de demult, precum am şi scris dumitale prin trecutele mele scrisori; şi totodată v'am înştiinţat că aceşti bani nu pot să-mi ajungă pe atâta vreme, pentrucă cheltuielile îs prea mari. Bezăde Dumitrachi cu

[1] Regulamentul Organic.

www.dacoromanica.ro

pedagogul s'au dus la Helgoland [1], în ostrov, să facă feredee de mare ; iar după purcederea lui, pastorul Ionas cu bezădè Grigori şi cu Vogoridi au hotărît ca să meargă la Svinemiunde [2] şi la Puţar, un sat al grafului Sverin. Precum doftorul mi-a poruncit ca şi în anul acesta să fac o mică călătorie după luarea burcutului, apoi am venit şi eu la Svinemiunde şi la Puţar, unde voiu rămânea până la 3/15 Avgust. Am gândit foarte bine că dumneta te vei supăra că, fără să-ţi scriu ceva, te-am adus în nouă cheltuiele, însă dacă aş fi aşteptat răspunsul dumitale, aş fi pierdut prilejul cel mai bun ca să nu fac multe cheltuiele ; căci în anul trecut călătoria m'a costisit două sute de taleri şi acum abia mă va costisi o sută, pentrucă suntem împreună, şi apoi singur nu puteam rămânea la Berlin, căci şi femeia şi copiii păstorului Ionas sunt la ţară ; şi în Berlin nu puteam rămânea, căci nu am nici o para în pungă. Cât pentru banii călătoriei, păstorul a avut bunătate de a mă împrumuta şi mi-a zis că îi voiu plăti când îi voiu avea. De aceea, băbacă, nu trebue ca să te sileşti spre plata lor. Tot odată trebue mai bine să-ţi scriu acum, decât prea târziu, că toţi banii care

[1] Insulă în Marea Nordului în faţa gurilor Elbei şi Weserului.

[2] Swinemunde, la îmbucătura râului Swina în Marea Baltică, în insula Usedom.

www.dacoromanica.ro

mi-ai trimes i-am întrebuințat spre a plăti o parte din datoriile mele; toate însă nu am putut să le plătesc, căci mai sunt încă dator cu două sute taleri la librer pentru cumpărarea deosebitelor cărți trebuincioase istoriei mele. Cunosc că îs vinovat că am făcut rău; dară altmintrele nu știu ce să fac; mai bine îți mărturisesc greșala mea și îți jurnesc[1] că de acum nu voiu mai face aceste răle lucruri, decât să-ți pricinuesc mai târziu mai mare supărări. Librarul nu îmi cere încă banii; de aceea nu trebue să-mi trimeți acum, ci când te vei îndemâna. Mă rog încă odată, băbacă, să mă ierți, căci dacă dumneta mă vei lepăda, cine va avea grijă de mine?

Tot odată nu lipsesc de a ruga pre milostivul Dumnezeu de a vărsa comoara bunătăților spre dumneta și mă rog prooroculuí Ilie, patronul dumitale, ca să te ocrotească de tot necazul și de a te învrednici ca să trăiești o vieață îndelungată și fericită, spre bucuria acelui ce să înorocește de a să numi al dumitale prea plecat și supus fiu

MIHALACHI KOGALNICEANU

---

[1] făgăduesc.

www.dacoromanica.ro

LXXVI

Svinemiunde $\frac{\text{2 Aupust}}{\text{21 Iulie}}$ 1837

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Primind răvaşul dumitale din 28 Iunie (10 Iulie) 1837, am dat laudă mult milostivului Dumnezeu că mult mie scumpă sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare ; cât pentru mine, vei şti că mă aflu bine.

Tot pentru marea bunătatea dumitale ce ai pentru mine trebue să-ţi mulţămesc şi acum. Ii adevărat că dumneta mi-ai scris că îmi trimeţi 50 galbeni în socoteala dela I-iu Mai şi înainte, dar acest cuvânt de *înainte* putea să fie înţeles pe patru sau pe opt luni. Iară acum, fiindcă dumneta eşti atâta de bun ca să-mi laşi aceşti 150 galbeni până la sfârşitul anului 1837, crede, băbacă, că îţi sunt foarte mulţumitor şi că voiu căuta tot prilejul ca să-ţi arăt dragostea şi supunerea mea.

Ştiu foarte bine, băbacă, că îţi dai atâta muncă pentru casa noastră, de aceea dară caut ca să mă întorc cât mai în grabă în Moldova, ca atunce să lucrez eu şi dumneta să te odihneşti de o slujbă de patruzăci de ani.

Prin trecuta mea scrisoare v'am supărat, ştiu bine, prin înştiinţarea că sunt dator cu două sute

www.dacoromanica.ro

de taleri la librar. Aceasta am scris dumitale fiind în îndoială dacă dumneta îmi vei trimite o nouă leafă dela I-iu Ghenarie 1838 ; iară cum dumneta mi-ai făgăduit aceasta, apoi nu trebue să-mi trimeţi aceşti două sute de taleri Voiu căuta a plăti această sommă [1] din leafa mea şi din vânzarea istoriei mele, dacă voiu fi atâta de norocos de a vinde destule cărţi ca să pot dintâi trage cheltuielile tipăritului şi apoi a câştiga ceva. Deci mă rog, băbacă, iartă-mă dacă te-am supărat. Crede că de acum nu o voiu mai face. Iţi voiu fi foarte mulţămit numai dacă îmi vei trimete banii pentru călătoria mea la Svinemiunde ; cât pentru librar nu este trebuinţă, pentrucă ştiu că ar fi o mare summă de nou lângă atâte mare summe ce mi-ai dat. Aice la Puţar are graful Sverin multe saturi ; şi în vreme de două săptămâni m'am îndeletnicit de a lua sama cum să săceră aice şi cum să lucrează pământul, încât pot zice că această călătorie mi-a folosit mult în câştigarea a nouă cunoştinţe asupra lucrării pământului. La 1/12 Avgust mă întorc la Berlin şi la 1 Noemvrie voiu începe a merge la Universitate spre a învăţa teoria agriculturii sau a lucrării pământului, mătăsăria, rachieria şi aborul. In această iarnă am gând ca să învăţ mult pentru ca să pot a mă întoarce mai

[1] sumă.

www.dacoromanica.ro

de grabă în Moldova, ca să pot câştiga şi eu ceva, şi nu tot dumneta să cheltuieşti pentru mine.

Dumneta îmi zici că condica ţivilă îi numai pentru Moldova ; dară trii pătrimi din legile ei sunt legi ale Romanilor.

Bezădè Dumitrachi îi tot la Helgoland, unde îmi scrie că să află acum mai bine ; iar eu, după ce am făcut 15 feredei de mare, mă aflu iară bine la piept şi la ochi, încât niciodată nu m'am purtat atâta de bine[1]. Toată ziua sunt la câmp cu vătavul sau merg la vânat.

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă, şi sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

MIH. KOGALNICEANU

---

[1] n'am fost atât de sănătos.

www.dacoromanica.ro

DIN DRUMUL SPRE MOLDOVA

LXXVII

Cracovia în $\frac{\text{20 Fevruarie}}{\text{4 Martie}}$ 1838

Cu multă fiiască plecăciune sărut mânile dumitale, băbacă.

Precum prin trecuta scrisoare a mea v'am înştiinţat de întâmplările mele, aşa a şi fost. Cu cea mai mare bucurie, de o parte, de a mă întoarce în patria mea, iară, de altă parte, cu cea mai mare mâhniciune, pentrucă mă întorc în aşa răle împrejurări şi încărcat cu atâtea de pâre, eu m'am pornit din Berlin cu poşta 24/12 Fevruarie şi astăzi, tocmai o săptămână după purcederea mea din Berlin, mă aflu în Cracovia, vechea capitală a Lehiei [1]. Aici voiu rămânea până Marţi dimineaţă (6 Martie) din pricina disgheţului apei Vistulei, care

[1] Poloniei.

www.dacoromanica.ro

opreşte toată comunicaţia între Cracovia şi între Galiţia. Dela Cracovia pân la Lemberg am 48 mile, care voiu face în două zile şi o noapte. La Lemberg voiu rămânea o zi sau două, până când o îi zi de poştă; dela Lemberg pân la Cernăuţi voiu întrebuinţa două nopţi şi o zi; deci în 11 sau 12 Martie voiu fi negreşit în Cernăuţi, de unde îndată voiu purcede la Moldova, şi aşa între 14/2 şi 15/3 Martie mă voiu întoarce în sânul familiei mele.

Că am greşit, eu singur cunosc[1] aceasta; de şase luni de zile eu am simţit că începusem a face rău, de atunce am căutat tot chipul ca să ies din prăpastia în care picasăm. Singurul mijloc, care era cel mai bun, era ca să mă întorc la Moldova. In multe rânduri eu singur te-am rugat, băbacă, ca să rogi pe Măria Sa ca să mă trimată la Moldova. Acum aceasta să face fără voia dumitale! Eu simţesc că sunt prăpădit şi că niciodată nu am a nădăjdui ceva dela Măria Sa. Căci Hufeland şi păstorul nu vor cruţa nimică ca să mă oborască[2] de tot, căci ei ştiu foarte bine, că de nu mă vor oborî ei, eu îi voiu oborî.

Vieaţa care am trecut un an şi jumătate în casa păstorului nu o doresc vrăjmaşului meu celui mai

---

[1] recunosc.

[2] să mă doboare.

www.dacoromanica.ro

amarnic. Eu am petrecut această vreme ticăloasă într'o casă de Jâdovi botezați ; căci *păstorul* îi Jâdov botezat, *pedagogul* îi Jâdov botezat, *femeia din casă* ce îi însărcinată cu gospodăria îi Jâdoavcă botezată, asemine îi *fata* care ne face așternuturile. Când am intrat în casa lui, Hufeland n'a scris Măriei Sale că ne pune într'o casă de Jâdovi, dară aceasta îi curatul adevăr. Măria Sa Vodă poate să scrie lui Ribopier, sau la alte persoane, și va vedea că toate ce zic sunt adevărul și nimică decât adevărul.

Insă cum știu că Măria Sa să mânie degrabă, deși pe urmă îi bun și milostiv, mă rog ca să dai paretisul [1] meu din miliția moldovenească, și tot odată să faci ca să merg la țară, să grijesc interesurile dumitale cu cuconul Niculaki Theodori. Căci ce să fac în Iași ? Să slujesc ? Dară ce ? Simțind că pot și sunt în stare de a avea o mare slujbă, niciodată nu mă voiu supune a fi scriitor [2] și diac [4] de visterie ; căci dacă aș fi voit să fiu scriitor [5], nu aș fi avut trebuință să învăț în streinătate și să sufăr atâte chinuri, în vreme de trii ani și jumătate.

---

[1] demisiunea.

[2], [3] Cuvântul acesta e scris de altă mână, peste termenul original, care nu se poate citi.

[4] copist.

[5] trata.

www.dacoromanica.ro

Eu în toată vremea aceasta nu am avut bucurie o singură zi. Toţi tinerii din Berlin erau slobozi, puteau merge oriunde vreau ; eu şi bezădelele singuri eram nevoiţi de a trăi supt porunca unui păstor care ne tractarisa [5] ca nişte robi, şi această asprime nu era de nici un folos, căci noi căutam a face în ascuns, ce nu am fi făcut, dacă noi am fi fost slobozi. Bezădè Dumitrachi de două sau trii ori a voit să se omoare şi nu pot răspunde încă dacă aceasta nu să va întâmpla, mai ales acum, că-i singur, că nu are nici un prietin şi că păstorul din zi în zi îl tiranisăşte mai mult.

Nădăjduind în puţină vreme a vă vedea şi a-ţi cere iertare cu lacrimi, pentru grijile ce îţi pricinuesc, îţi sărut mânile, băbacă, şi cu multă fiiască plecăciune sunt al dumitale prea plecat şi supus fiu

M. Kogalniceanu

Pre duduci şi pre Alecu dulce îi sărut.

---

www.dacoromanica.ro

CUPRINS

Pag.

Prefață de Petre V. Haneș V
Extras din avizul raportorului VII

Introducere de Petre V. Haneș.

1. Ce cuprind scrisorile? IX
2. Dragostea de Franța și în deosebi de Paris . . . X
3. Mediul în care s'a format Kogălniceanu . . . XIII
4. Reprezintă Kogălniceanu influența germană la noi? . XIV
5. Contactul neîntrerupt cu țara XVIII

DRUMUL DIN MOLDOVA ÎN FRANȚA

I. Botoșani, 17 August, 1834 (Impresii din Moldova, Polonia, Austria, Bavaria, Würtemberg și Baden) 1
II. Boian, 19 August 1834 2
III. Lemberg, 24 August, 1834 (Impresii din Bucovina. — Impresii din Polonia, pe atunci Austria. — Cultura pământului în Bucovina) 4
IV. 30 August, 1834 10
V. Viena, Septemvrie 1834 (Impresii din Polonia, pe atunci Austria. — Impresii din Silezia) 11
VI. München, 19 Septemvrie 1834 (Descrierea Vienei) . . 18

SCRISORI DIN FRANȚA 1834—1335.

VII. Lunéville, 1 Octomvrie 1834 24
VIII. Fără dată (Orășelul Lunéville) 27
IX. 22 Octomvrie 1834 30
X. 8/20 Noemvrie 1834 35
XI. Lunéville 8/20 1834 36
XII. Lunéville 23 Noemvrie — 7 Dechemvrie 1834 . . 40
XIII. 3/15 Decembrie, 1834 (Descrierea Strasbourgului) 43
XIV. 6/18 Dechemvrie 1834 Lunèville.—(Felicitare de Anul Nou către părintele său) 47
XV. 1 Ghenarie 1835 — 20 Dechemvrie 1834 49
XVI. 18/30 Ghenarie 1835 51

www.dacoromanica.ro

Pag.

XVII. 27 Ghenarie — 8 Fevruarie 1835 54
XVIII. 7/19 Fevruarie 1835 56
XIX. 16/28 Martie, 1835 58
XX. 18/6 Aprilie, 1835 60
XXI. 27 Aprilie — 9 Mai, 1835 63
XXII. 13/25 Mai, 1835 64
XXIII. 6/18 Iunie, 1835 (Descrierea oraşului Nancy) 65
XXIV. 1835 Iulie 1/13 66
XXV. 24/12 Iulie, 1835 68
XXVI. 24 Iulie — 5 August 1835, Lunéville 69

SCRISORI DIN GERMANIA 1835—1838.

XXVII. Noemvrie 1834. — (Către Mihail Sturdza, domnul Moldovei) 71
XXVIII. Berlin 19/7 August 1835 (Descrierea drumului dela Lunéville la Berlin) 73
XXIX. Berlin, 25/12 August, 1835 76
XXX. Berlin 12/1 Septemvrie, 1835 77
XXXI. Berlin 3 Octomvrie — 21 Septemvrie, 1835 . . 78
XXXII. 16/4 Octomvrie, 1835 79
XXXIII. Berlin, 13/25 Noemvrie, 1835 80
XXXIV. Berlin 8 Decemvrie — 26 Noemvrie 1835 . . 80
XXXV Berlin 22/10 Decemvrie 1835 81
XXXVI. Berlin 28/16 Decemvrie 1835 83
XXXVII. Berlin 1 Ghenarie 1836—19 Decemvrie 1835 . 83
XXXVIII. Berlin 15/3 Ghenarie 1836 84
XXXIX. Berlin 8 Fevruarie — 26 Ghenarie 1836 . . 85
XL. Berlin 26/14 Fevruarie 1836 87
XLI. Berlin 23/11 Martie, 1836 89
XLII. Berlin 27 Martie — 8 Aprilie 1836 91
XLIII. Berlin 10 Mai — 28 Aprilie 1836 93
XLIV. Berlin 19/7 Mai 1836 96
XLV. Berlin 9 Iunie — 28 Mai 98

www.dacoromanica.ro

Pag.

XLVI. Berlin 14/2 Iunie 1836 102
XLVII. Berlin 27/17 Iunie 1836 103
XLVIII. Berlin 8 Iulie — 26 Iunie 1836 104
XLIX. Berlin 26/14 Iulie 1836 106
L. Berlin 9 August — 28 Iulie 1836 109
LI. Berlin 15/3 August 1836 111
LII. 13/1 Septemvrie 1836 112
LIII. Berlin 25/13 Octomvrie 1836 113
LIV. Berlin 14/2 Noemvrie 1836 116
LV. Berlin 4 Ghenarie 1837 — 23 Decemvrie 1836 . . . 117
LVI. Berlin 20/8 Ghenarie 1837 119
LVII. Berlin 31/1 Fevruarie 1837 121
LVIII. Berlin 21/9 Fevruarie 1837 124
LIX. Berlin 22/10 Martie 1837 126
LX. Berlin 13/1 Aprilie 1837 129
LXI. Berlin Scrisoare către Gh. Asachi 132
LXII. Berlin 5 Mai—23 Aprilie 1837 136
LXIII Berlin 2 Iunie—21 Mai 1837 139
LXIV. Berlin 25/13 Iunie 1837 141
LXV. Berlin 26/14 August 1837 146
LXVI. Berlin 7 Septemvrie—26 August 1837 152
LXVII. Berlin 20/8 Octomvrie 1837 153
LXVIII Berlin 1 Noemvrie—20 Octomvrie 1837 160
LXIX. Berlin 17/5 Noemvrie 1837 162
LXX. Berlin 25 Noemvrie—7 Decemvrie 1837 . . . 164
LXXI. Berlin le 22 Février 1837 (către Mihail Sturza) . 170
LXXII. Berlin 30/18 Ghenarie 1838 174
LXXIII. Berlin 10 Fevruarie—29 Martie 1838 179
LXXIV. Berlin 19 Fevruarie 1838 182
LXXV. Svinemiunde 21/9 Iulie 1837 188
LXXVI. Svinemiunde 2 August—21 Iulie 1837 191
DIN DRUMUL SPRE MOLDOVA
LXXVII. Cracovia 20 Fevruarie - 4 Martie 1838 194

www.dacoromanica.ro

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Mihail Grigoriu Sturza Vv. Domn Ţării Moldovei ş c l. ş. c. l. Să fie ştiut şi cunoscut fieşte cărnia că Noi pe Mihail Kogălniceanu carele ne-au slujit în rang de cornet pentru rivna şi osîrdia ce au arătat în slujba noastră, pe lângă buna purtare, cu toată milostivirea l-am înaintat în opt Noemvrie a anului una mie opt sute treizeci şi opt în rang de Leitenant şi precum Noi îl miluim şi îl întărim prin aceasta poruncim tuturor ai Noştrilor supuş ca să cunoască şi să cinstească pe Mihail Kogălniceanu după cuviinţă de al Nostru Leitenant Asemine nădăjduim că el în acest rang, în care cu toată milostivirea s'au înaintat de către Noi se va purta aşa de credincios şi cu bună cuviinţă precum să cade unui bun şi credincios Ofiţer. Spre adeverirea cărora întărim aceasta cu a Noastră Domnească iscălitură şi pecete.

„In oraşul Eşii, anul 1838 luna Noemvrie 20".

(Originalul in bibioteca Academiei Române secţia manuscriptelor).

www.dacoromanica.ro

En-tête din scrisorile lui Kogălniceanu - Portul Swinemünde
— v. pag 114 şi 115 —

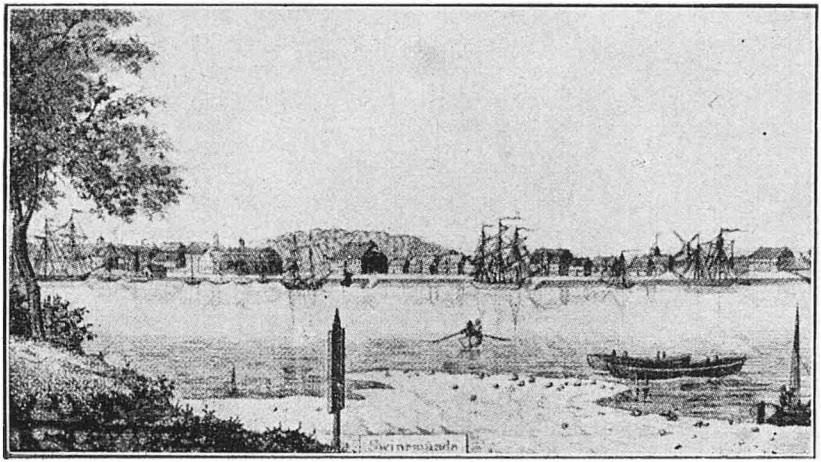

www.dacoromanica.ro